

Møte tirsdag den 10. januar 2017 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 39):

1. Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om Afghanistan, inkludert rapporten fra det regjeringsoppnevnte utvalget som har evaluert og trukket lærdommer av Norges sivile og militære innsats i Afghanistan for perioden 2001–2014
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til godkjenning av protokoll av 19. mai 2016 om Montenegros tiltredelse til traktaten for det nordatlantiske område av 4. april 1949 (Innst. 120 S (2016–2017), jf. Prop. 16 S (2016–2017))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Nordisk samarbeid (Innst. 121 S (2016–2017), jf. Meld. St. 5 (2016–2017))
4. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd om virksomheten 2. halvår 2015–1. halvår 2016 (Innst. 119 S (2016–2017), jf. Dokument 20 (2015–2016))
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapport for virksomheten til Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid for perioden 12. september 2015–16. september 2016 (Innst. 52 S (2016–2017), jf. Dokument 19 (2015–2016))
6. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Rigmor Andersen Eide og Geir Sigbjørn Toskedal om tiltak for å redusere matsvinn (Innst. 108 S (2016–2017), jf. Dokument 8:9 S (2016–2017))
7. Innstilling fra næringskomiteen om Pelsdyrnæringen (Innst. 151 S (2016–2017), jf. Meld. St. 8 (2016–2017))
8. Referat

Presidenten: Da dette er første møte i det nye året, vil presidenten benytte anledningen til å ønske representantene, regjeringens medlemmer og alle andre som har sitt virke knyttet til Stortinget, et riktig godt nytt år!

On the gallery today we have a guest from Canada, Speaker of the House of Commons, the Honourable Geoff Regan. The Speaker is on an official visit to Norway, and the discussions among us cover issues such as Arctic cooperation, energy and trade.

Thank you again for visiting Norway, a visit which improves the already strong relationship between our two parliaments and our two countries.

(Applaus fra salen)

Representanten Øyvind Korsberg, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Buskerud fylke: Tone Heimdal *Brataas*

For Oppland fylke: Ivar *Odnes*

For Rogaland fylke: Øystein Langholm *Hansen*

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om sykepermisjon for representanten Knut *Storberget* fra og med 10. januar og inntil videre.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Hedmark fylke, Lasse *Juliussen*, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget under representanten Knut *Storberget*'s permisjon, av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentant innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Hedmark fylke: Thor *Lillehovde*

Presidenten: Thor Lillehovde er til stede og vil ta sete. Fra Statsministerens kontor foreligger følgende brev til Stortinget, datert 20. desember 2016:

«Endringer blant statsrådene og statssekretærene I statsråd for H.M. Kongen holdt på Oslo slott 20. desember 2016 kl. 1600 er bestemt:

Statsrådene Elisabeth Vik Aspaker, Anders Anundsen og Tord Lien gis avskjed i nåde.

Stortingsrepresentant Frank Bakke-Jensen utnevnes til statsråd og overtar styret av saker knyttet til samordning av EØS-saker og forholdet til EU i Utenriksdepartementet. Bakke-Jensen overtar som Norges representant i Nordisk ministerråd med den særlige oppgave å ha ansvaret for samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål. Bakke-Jensen bemyndiges til å utøve de særlige folkerettslige funksjoner som ligger til utenriksministeren, herunder til å undertegne folkerettslige dokumenter og utferdige undertegningsfullmakter, når utenriksministeren er fraværende.

Ordfører Terje Søviknes utnevnes til statsråd og overtar styret av Olje- og energidepartementet.

Statssekretær Per-Willy Trudvang Amundsen utnevnes til statsråd og overtar styret av Justis- og beredskapsdepartementet. Det gjøres ingen endringer i ansvarsdelingen med innvandrings- og integreringsministeren.

Statssekretærene André Rajan Kolve, Per-Willy Trudvang Amundsen, Ove André Vanebo, Gjermund Hagesæter og Hanne Caroline Simonsen Iversen gis avskjed i nåde fra sine embeter.

Statssekretær Elsbeth Tronstad gis avskjed i nåde som statssekretær for statsråd Elisabeth Vik Aspaker og utnevnes på nytt til statssekretær for statsråd Frank Bakke-Jensen i Utenriksdepartementet.

Statssekretær Cecilie Brein-Karlsen gis avskjed i nåde som statssekretær for statsråd Bent Høie og utnevnes på nytt til statssekretær for statsråd Siv Jensen i Finansdepartementet.

Statssekretærene Kjell-Børge Freiberg og Ingvil Smnes Tybring-Gjedde gis avskjed i nåde som statssekretærer for statsråd Tord Lien og utnevnes på nytt til statssekretærer for statsråd Terje Søviknes i Olje- og energidepartementet.

Statssekretær Thor Kleppen Sættem gis avskjed i nåde som statssekretær for statsråd Anniken Hauglie og utnevnes på nytt til statssekretær for statsråd Per-Willy Trudvang Amundsen i Justis- og beredskapsdepartementet.

Politisk rådgiver Toril Charlotte Ulleberg Reynolds og politisk rådgiver Anette Carnarius Elseth utnevnes til statssekretærer for statsråd Per-Willy Trudvang Amundsen i Justis- og beredskapsdepartementet.

Gruppeleder Bjørnar Laabak utnevnes til statssekretær for statsråd Jan Tore Sanner i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Assisterende daglig leder Frode Gaasland Hestnes utnevnes til statssekretær for statsråd Bent Høie i Helse- og omsorgsdepartementet, med virkning fra det tidspunkt Statsministerens kontor bestemmer.

Politisk rådgiver Morten Bakke utnevnes til statssekretær for statsråd Anniken Hauglie i Arbeids- og sosialdepartementet.

Alle endringene ovenfor skjer med virkning fra 20. desember 2016 kl. 1800, med mindre annet er særskilt nevnt.»

Det refererte brevet foreslås vedlagt protokollen. – Det anses vedtatt.

Statsrådsrådene medfører følgende endringer i Stortingets sammensetning:

De tidligere medlemmene av regjeringen, Elisabeth Vik Aspaker og Anders Anundsen, og tidligere statssekretær Gjermund Hagesæter har tatt sete som representanter.

Første vararepresentant for Finnmark fylke, Laila Davidsen, har tatt sete som representant i den tid representanten Frank Bakke-Jensen er medlem av regjeringen.

Representanten Heikki Eidsvoll Holmås vil framsette et representantforslag.

Heikki Eidsvoll Holmås (SV) [10:06:11]: På vegne av stortingsrepresentantene Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande, André N. Skjelstad og meg selv har jeg den ære å framsette et forslag om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:06:38]

Redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om Afghanistan, inkludert rapporten fra det regjeringsoppnevnte utvalget som har evaluert og trukket lærdommer av Norges sivile og militære innsats i Afghanistan for perioden 2001–2014

Utenriksminister Børge Brende [10:07:22]: Takk for anledningen til å gi en redegjørelse om Afghanistan og den norske innsatsen.

La meg først takke for det store arbeidet mange norske militære, politi, bistandsarbeidere og andre sivile har lagt ned på ulike felt i Afghanistan over mange år. Flere har ofret livet i denne innsatsen, andre er skadd. Vi takker dem og deres familier for de store ofre de har gjort for vår sikkerhet og for et bedre Afghanistan.

Engasjementet i Afghanistan har nå vart i 15 år. Det har vært en av våre tyngste internasjonale operasjoner noen sinne. Store summer er investert, både gjennom militær innsats og gjennom bistand. Engasjementet er fortsatt svært krevende. Vi har høstet mange viktige erfaringer og

lærdommer, som vi tar med oss videre. Ikke minst Afghanistan-utvalgets rapport har kommet med gode ledetråder for hvordan vi kan innrette og tilpasse oss nye, utfordrende konfliktsituasjoner.

Først vil jeg gi en analyse av situasjonen i Afghanistan, de fremskritt vi har gjort så langt, og utfordringene vi står overfor fremover. Deretter vil jeg kommentere noen av rådene fra Afghanistan-utvalgets rapport. Til sist vil jeg redegjøre for planene for videre norsk engasjement.

La meg innledningsvis få minne om utgangspunktet for den norske innsatsen i Afghanistan. Al Qaidas angrep på USA 11. september 2001 drepte ca. 3 000 mennesker. Det var et angrep på våre felles verdier, og det truet vår felles sikkerhet. Al Qaidas fremvekst og angrep på USA var gjort mulig av Taliban-styret i Afghanistan. Al Qaidas leder, Osama bin Laden, planla angrepet fra Afghanistan.

USAs rett til selvforsvar etter FN-paktens artikkel 51 ble anerkjent av FNs sikkerhetsråd. Atlanterhavspaktens artikkel 5 ble anvendt for første gang, og Norge sto selvstendig solidarisk med USA. Det var bred internasjonal enighet om nødvendigheten av å fjerne Taliban-regimet, som opererte i tandem med Al Qaida. I solidaritet stilte vi opp med våre allierte og partnere for at Afghanistan ikke skulle forbli et arnested for internasjonal terrorisme.

Taliban ble i en tidlig fase raskt slått tilbake. Men landet de etterlot seg, lå i ruiner. Etter flere tiår med væpnet konflikt var statsstrukturene i 2001 ødelagt. Mye av landets infrastruktur, som veier og strømmnett, var brutt sammen. Helsevesen fantes nesten ikke. Mødre- og barne dødeligheten var svært høy. Kun om lag én million barn fikk skolegang. Taliban hadde forbudt jenter å gå på skole.

Mange fryktet at Taliban raskt ville ta tilbake kontrollen dersom man ikke fikk etablert grunnleggende samfunnsstrukturer. Det ble dermed tidlig klart at behovet for en langsiktig sivil innsats var stort – også i et sikkerhetsperspektiv. Det var enighet om at det var nødvendig med en bred innsats for å utvikle et stabilt og demokratisk Afghanistan.

Opgaven har vært og er fortsatt meget krevende. Dagens situasjon er bekymringsfull. Til tross for dette må vi ikke glemme at vi har gjort betydelige fremskritt de siste 15–16 årene. La meg derfor kort nevne noen av dem.

Til tross for væpnet konflikt har Afghanistan i dag et ungt, om enn skjørt, demokrati. Det første fredelige og demokratiske presidentskiftet har funnet sted.

Sivilsamfunnet har utviklet seg. Landet har frie medier som stiller kritiske spørsmål både til myndighetene og til opposisjonen. Antall medier har økt betraktelig.

I 2016 hadde Afghanistan nærmere 90 private og stats-eide tv-stasjoner og om lag 180 radiostasjoner. Bare i Kabul er det etablert mange aviser siden 2001.

Norge har bidratt til utviklingen av det afghanske sivilsamfunnet og frie medier. Dette er noe også Afghanistan-utvalgets rapport fremhever. Det er imidlertid i dag bekymringsfulle rapporter om økning i antall angrep på afghanske journalister og andre i sivilsamfunnet, bl.a. menneskerettighetsforkjempere. Vi fortsetter å støtte utviklingen av sivilsamfunnet, og vi tar på alvor også disse negative utviklingstrekkene og drøfter selvsagt det fortløpende med den politiske ledelsen i Afghanistan.

Kvinneres rettigheter i Afghanistan har blitt styrket. Jenter har langt større tilgang til utdanning nå enn tidligere. Afghanistan-utvalget gjennomførte en omfattende gjen-

nomgang av norsk utdanningsinnsats i provinsen Faryab, der det bl.a. kom frem at et betydelig antall jenter – ca. 32 000 – var registrert på skoler bygget med norske midler.

Også i det politiske liv gjør kvinner seg nå gjeldende. Kvinner utgjør 28 pst. av parlamentsmedlemmene. Fire kvinnelige ministre er utnevnt av samlingsregjeringen, og for første gang har landet fire kvinnelige ambassadører – en av dem er i Oslo. Dette er viktige fremskritt, selv om veien til full likestilling fortsatt er svært lang.

Fra 2001 til 2014 har den gjennomsnittlige levealderen økt med ca. fem år. Helsetjenester for kvinner og barn, kombinert med bedre ernæring, har bidratt til nedgang i barnedødeligheten. Verdens helseorganisasjons statistikk for antall dødsfall per 1 000 barn under fem år har sunket fra 137 i år 2000 til 91 i 2015. Antall fødsler med hjelp av helsepersonell har økt fra om lag 12 til 38 pst. Norge har bidratt til dette ved å finansiere utdanning av jordmødre i mange år. Ifølge Verdensbanken har antall barn som dør under fødsel, gått ned fra ca. 48 per 1 000 i 2001 til ca. 34 per 1 000 i 2014.

Afghanistans veinett er bygget ut, og store nye vei- og jernbaneprosjekter vil sørge for markant økning i transport og handel i landet og mellom landene i regionen. 30 pst. av befolkningen har nå tilgang til elektrisitet. Over 8 pst. av befolkningen bruker internett, og mer enn 60 prosent har mobiltelefonabonnement.

Ifølge utdanningsdepartementets statistikk er over 9 millioner barn registrert på skole, hvorav 39 pst. er jenter. Dette er en grunninvestering for fremtiden, ikke minst for kvinners fremtid og rettigheter. Samtidig er vi bekymret over at mange av de registrerte barna ikke går på skole. Det gjenstår også mye arbeid for å bedre utdanningens kvalitet.

Den afghanske økonomien var ved utgangen av 2015 nesten åtte ganger større enn den var i 2001. Den er imidlertid avhengig av internasjonal bistand og derfor svært sårbar. I juli 2016 ble Afghanistan fullverdig medlem av Verdens handelsorganisasjon – WTO.

Det afghanske forsvaret er bedre trent og utrustet enn tidligere. I januar 2015 overtok afghanske myndigheter selv ansvaret for sikkerheten i hele Afghanistan. De står overfor krevende oppgaver, og internasjonal støtte vil være nødvendig i mange år fremover.

Til tross for at Afghanistan har hatt fremgang på en rekke felt, står landet fortsatt overfor svært store utfordringer. Den afghanske samlingsregjeringen som ble dannet etter valget i 2014, er basert på en avtale mellom president Ghani og hans «Chief Executive Officer» Abdullah Abdullah. Utfordringer i samarbeidet mellom de to har svekket regjeringens evne til å styre landet.

Afghanistan var i 2001, og er fremdeles, et av verdens fattigste land. Konflikte og korrupsjon begrenser den økonomiske veksten. President Ghani har klare planer for å bekjempe korrupsjonen, men utfordringen ligger i gjennomføringen på alle nivåer i statsforvaltningen. Selv med økte skatteinntekter som følge av reformer de siste årene forventer Verdensbanken at Afghanistan vil være avhengig av internasjonal bistand i flere tiår.

Taliban styrker sin militære posisjon i mange deler av Afghanistan. Afghanske sikkerhetsstyrker er under et konstant press og opplever store tap. Samtidig viser afghanske sikkerhetsstyrker en imponerende evne til å stå imot gjentatte angrep fra Taliban. I 2015 tok afghanske sikkerhets-

styrker tilbake den femte største byen, Kunduz, som i en periode falt til Taliban. I 2016 forsøkte Taliban en rekke ganger å ta over provinshovedsteder. Hver gang slo afghanske sikkerhetsstyrker dem tilbake. Styrkene har betydelig støtte i befolkningen. Men selv om de har gjort fremskritt, gjenstår mye.

En forhandlet løsning med Taliban er avgjørende for å oppnå varig stabilitet. Uten en politisk løsning på konflikten står selve bærekraften i statsbyggingsprosjektet i fare, ikke minst fordi konflikten demper økonomisk vekst og legger beslag på om lag 60 pst. av Afghanistans statsinntekter.

Det er afghanerne selv som må skape fred. Men en fredsprosess i Afghanistan vil være helt avhengig av konstruktiv støtte fra naboland. Nabolandene har sterke felles interesser i regional integrasjon for økonomisk vekst. Se hva ASEAN f.eks. har oppnådd, i motsetning til hva man har greid å oppnå i Sør-Asia. Det er samtidig strategiske motsetninger mellom landene som ofte preger deres tilnærming til Afghanistan – dessverre.

Flere aktører i regionen ser seg fremdeles tjent med å støtte Taliban og andre væpnede gruppers aktiviteter i Afghanistan. For eksempel er det spente forholdet mellom India og Pakistan til hinder for regionalt samarbeid om Afghanistan. Norge var tidlig ute med å understreke betydningen av den regionale dimensjonen for fremtidig stabilitet i Afghanistan. Dette fremheves også i Afghanistan-utvalgets rapport.

Flere av nabolandene har, bl.a. gjennom norskstøttede kanaler, etablert et samarbeid kjent som «Heart of Asia». Hensikten er å styrke den politiske dialogen om deres langsiktige felles interesse for fred i Afghanistan samt samarbeid om bl.a. kontraterror og infrastruktur. Vi vil fortsatt støtte dette samarbeidet.

Nabolandene ble på siste ministermøte i India i desember 2016 enige om å øke samarbeidet i kampen mot voldelig ekstremisme og terror. De understreket også sin støtte til en afghansk fredsprosess og til de ulike transportavtalene. Dette er positivt. Samtidig har forholdene mellom flere av landene blitt mer anspent, og det gjenstår å se hvordan dette vil påvirke deres samarbeid om Afghanistan.

En annen viktig geopolitisk faktor som kan legge positive føringer for en fredsprosess, er Kinas satsing i regionen gjennom sitt «One Belt, One Road Initiative». Målet er stabilitet og økonomisk utvikling. Det foreligger en rekke store planer for energi- og infrastrukturprosjekter på tvers av landegrensene i regionen. Et eksempel er jernbane. Det første toget fra Kina ankom Afghanistan i september 2016.

En viktig komponent i Kinas engasjement er samarbeidet med Pakistan, bl.a. om «China–Pakistan Economic Corridor», som åpner for markeder på begge sider av grensen. Det regnes å være i Kinas langsiktige interesse å bidra til at Pakistan spiller en mer konstruktiv rolle overfor Afghanistan.

Også andre land samarbeider med Afghanistan om regionale transportlinjer. Den trilaterale avtalen mellom Afghanistan, India og Iran i fjor høst gir tilgang til den iranske havnen Chabahar. Det er positivt for regional integrasjon og økt handel.

La meg kommentere noen av de viktigste elementene i Afghanistan-utvalgets rapport. Først vil jeg takke utvalgets leder, utvalgets medlemmer og sekretariatet for deres

omfattende og grundige arbeid. Jeg vil også få rette en takk til alle som bidro med erfaringer og synspunkter til utvalget.

Rapporten definerer tre målsettinger for det norske engasjementet, for det første å støtte USA, en NATO-alliert som ble angrepet, for det andre å bidra i kampen mot terror og for det tredje å bidra til å bygge en stabil og demokratisk afghansk stat.

Utvalget mener at Norge har lykket med den første målsettingen, å støtte USA, og senere å bidra til å sikre NATOs relevans. Utvalget slår fast at Norge har vært en god alliert.

Det er riktig at sikkerhets- og alliansepolitikken har vært en grunnstein i vårt Afghanistan-engasjement. Som jeg påpekte innledningsvis, er det i dag lett å glemme hvilke sjokkbølger angrepet på USA den 11. september 2001 sendte gjennom verden. Norge hadde både en formell forpliktelse i henhold til NATO-pakten og en moralsk forpliktelse til å stå ved USAs side etter terrorangrepet i 2001.

Afghanistan-rapporten viser til at Norge var en liten aktør, men med påvirkningsmuligheter på våre allierte. Innen områder som fredsdiplomati, utviklingen av sivilsamfunn og regionale initiativ har Norge hatt innflytelse både på alliertes innsats og på afghanske myndigheter. Dette synes jeg vi skal ta med oss videre.

Samtidig viser rapporten at vi fortsatt har mye å lære når det gjelder gjennomføringen av våre bidrag i internasjonale operasjoner. Den internasjonale infrastrukturen ble omfattende og kompleks. Dette preget også samordningen nasjonalt.

Rapporten legger vekt på at sivilt og militært engasjement bør være godt samordnet. Det er en vurdering jeg deler. Sivil-militær koordinering var spesielt krevende. Dette fikk vi også erfare i de områdene hvor vi hadde et spesielt ansvar for stabiliseringsinnsatsen.

Jeg opplever at både Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet har høstet nyttige erfaringer og er langt bedre koordinert i dag enn da vi først gikk inn i Afghanistan. Vi har gode plattformer for dialog internt og med Stortinget. Dette kan vi trekke vekslere på i fremtidige internasjonale engasjement, som f.eks. i Midtøsten.

Det internasjonale samfunn og afghanske regjeringer har gjennom felles innsats siden 2001 forhindret at Afghanistan igjen har blitt et arnested for terror. USA har ikke blitt rammet av et terrorangrep planlagt i Afghanistan siden 11. september 2001. Innsatsen fratok Al Qaida deres fremste fristed og var et viktig bidrag til vår alles sikkerhet.

Jeg er imidlertid bekymret over at grupper tilknyttet ISIL og Al Qaida har en tilstedeværelse i Afghanistan i dag. Grupper tilknyttet ISIL har påtatt seg ansvaret for forferdelige angrep mot sivile sjiamuslimer i Kabul. Afghanske myndigheter arbeider med internasjonal støtte for å hindre at ISIL og Al Qaida skal klare å bygge seg opp.

Disse gruppene anses ikke i dag som en trussel mot den afghanske statsdannelsen, men de utgjør en terrortrusel. Det er også bekymringsfullt at ISIL-krigere fra Midtøsten søker tilflukt i Afghanistan. Bekjempelse av internasjonal terror er en utfordring som landet vil trenge hjelp med i lang tid fremover.

Det siste og minst like viktige målet har vært å bidra til å bygge en stabil og demokratisk afghansk stat. Det er kanskje den mest krevende oppgaven av alle. Afghanistan-ut-

valget påpeker at dette er en målsetting som ikke er nådd. Det er jeg enig i. Det er fortsatt langt igjen før Afghanistan vil bli en stabil og demokratisk stat. At dette ville bli en krevende oppgave, var daværende regjering klar over. Norge vektla at det sivile og politiske engasjementet måtte ses i et langsiktig perspektiv. Det krever tålmodighet og kunnskap å bidra til å bygge velfungerende, demokratiske statsinstitusjoner. Dette er videre, som rapporten også påpeker, spesielt vanskelig i et land med stor avstand mellom sentralmakt, lokale myndigheter og lokale maktaktører. På norsk side gjorde vi oss noen viktige erfaringer, som vi vil ta med oss videre.

Det er i prinsippet ønskelig at en konflikt løses før man starter arbeidet med statsbygging. Samtidig vil det ofte være situasjoner der statsbyggingen ikke kan vente på en fredsprosess. Dette var situasjonen i Afghanistan. Det var et dramatisk behov for institusjoner som kunne levere sikkerhet og livsnødvendige tjenester til befolkningen.

Utviklingen i konfliktsituasjoner følger ikke noe fastsatt mønster eller retning. Det vil alltid være forbundet med risiko å velge en strategi for veien ut av en konflikt.

Norge var tidlig ute med å etterspørre en politisk prosess som kunne lede til fredsforhandlinger. Det er i dag bred enighet om at konflikten neppe kan finne sin endelige løsning militært. Vi skal gjøre vårt for å forsøke å påvirke partene til å starte en inkluderende afghansk fredsprosess. Veien er imidlertid lang.

Afghanistan-rapporten er kritisk til både den internasjonale og den norske bistanden for å ha bidratt til korrupsjonen i Afghanistan. Det samlede bistandsvolumet ble mye høyere enn svake afghanske institusjoner kunne håndtere. Korrupsjonen i Afghanistan utgjør ikke bare en risiko for mislighold av bistandspengene, men også for selve bærekraften i landets utvikling og stabilitet. Norge var tidlig klar over disse utfordringene, og vi har de siste årene arbeidet systematisk med afghanske myndigheter for å endre denne utviklingen. Blant annet støtter vi afghanske myndigheters anti-korrupsjonsstrategi.

Det er viktig at mottaker har evne til å håndtere midlene de skal forvalte, og at avsender følger opp. Samtidig er ofte behovene, som i Afghanistan, skrikende. Afghanistan var og er, som jeg allerede har nevnt, et av verdens fattigste land. Volum er også viktig når behovene er så store som de var og er i Afghanistan. Da er det avgjørende at forvaltningen legger til rette for en best mulig utnyttelse av midlene.

Utenriksdepartementet arbeider kontinuerlig med å forbedre rutiner og forvaltning både hos våre partnere og i våre egne systemer for å gjøre bistanden mer effektiv. Vi legger i gjennomføringen av vår bistand stor vekt på å samarbeide med organisasjoner som har gode kontrollrutiner i sine prosjekter og programmer. Videre har den norske bistanden til Afghanistan vært gjenstand for flere evalueringer i løpet av de siste årene. Vi har tilpasset støtten underveis, i tråd med anbefalingene som har kommet.

Det er i den sammenheng viktig å understreke at en av konklusjonene fra evalueringene er at norsk bistand til Afghanistan har vært hensiktsmessig innrettet. Den har vært basert på landets behov. Den har vært stabil og pålitelig. Valg av sektorer har vært tilpasset Afghanistans egne prioriteringer og andre givere. Vi har derfor gode forutsetninger for å lykkes enda bedre i bistandsinnsatsen.

Men vi kan ikke være naive når vi driver bistand i et av

verdens mest korrupte land med enorme humanitære behov. Det er ikke enkelt. Men det er ikke barna i Afghanistan som har ansvaret for dårlig styresett. Det er også et humanitært imperativ at vi må hjelpe mennesker i nød. Dette er det dilemmaet som vi står overfor, og jeg synes at vi skal være veldig ærlige rundt det. Jeg synes ikke vi kan se millioner av barn i Afghanistan f.eks. vokse opp uten noen muligheter til arbeid eller utdanning, og at de skal betale for dårlig styresett. Det synes jeg ikke er riktig. Vi skal innenfor de krevende rammene prøve å gjøre vårt beste for å nå frem, og det er det viktig at Stortinget er klar over også når man eventuelt videre bevilger store beløp til Afghanistan, både på den humanitære siden og på bistandssiden.

Jeg mener at Norge også skal fortsette med å bidra med spesialkompetanse. Slike nisjer, der vi i dag er engasjert i Afghanistan, er fred og forsoning, kvinners rettigheter samt opplæring av det afghanske anti-terrorpolitiet i Kabul.

Vi tar med oss lærdommene fra Afghanistan-utvalgets rapport i vårt videre arbeid i Afghanistan, i andre internasjonale operasjoner og i stortingsmeldingen om utviklingspolitikken som regjeringen vil legge frem før påske. Sammen med anbefalinger fra andre evalueringer av norsk engasjement i konfliktområder gir utvalgets rapport meget nyttig lærdom om hvordan vi kan og bør jobbe i sårbare stater og regioner.

La meg til slutt redegjøre for regjeringens planer for fremtidig innsats i Afghanistan.

På NATOs toppmøte i Warszawa i juni og på givermøtet for Afghanistan i Brussel i oktober forpliktet Afghanistans partnere seg til å opprettholde sivil og militær støtte på et høyt nivå ut 2020. Det er bred enighet om at bidragene er nødvendige for å sikre stabilitet og utvikling i Afghanistan.

Regjeringen forpliktet seg til å videreføre sivil bistand til Afghanistan med om lag 700 mill. kr i året ut 2020. Afghanistan vil dermed forbli en av de største mottakerne av norsk bistand. Vår bistand vil bli gitt under forutsetning av at afghanske myndigheter fortsetter arbeidet med å gjennomføre reformer, bekjempe korrupsjon og sikre kvinners rettigheter.

Den norske bistanden er konsentrert om tre viktige sektorer for landets utvikling, for det første utdanning, for det andre nærings- og landsbygdutvikling og for det tredje styresett med vekt på politi, likestilling, menneskerettigheter og arbeid mot korrupsjon.

I 2016 er utdanningsstøtten til Afghanistan økt til ca. 50 mill. kr. Den skal utgjøre minst 70 mill. kr i inneværende år. Utdanningsinnsatsingen må ses i sammenheng med norsk støtte til nærings- og landsbygdutvikling som gir arbeidsplasser og inntekter og når ut i provinsene.

Som for andre fokusland utarbeides det i 2017 en politisk og økonomisk analyse av Afghanistan. Analysen vil sammen med Afghanistan-utvalgets rapport og andre evalueringer danne grunnlag for det videre arbeidet med bistanden til Afghanistan.

Norge er for tiden leder av giverkoordineringen mellom de nordiske landene og Nederland i Afghanistan. Vi vil i det kommende året styrke gruppens dialog med afghanske myndigheter og våre internasjonale partnere om viktige prioriteringer. Det gjelder spesielt kvinner og likestilling, tiltak mot korrupsjon og næringsutvikling og jobbskaping.

Regjeringen vil fortsatt støtte norske og internasjonale frivillige organisasjoner i Afghanistan. De gjør et meget

viktig arbeid for å nå ut til befolkningen der myndighetene ikke har kapasitet. Frivillige organisasjoner bidrar bl.a. til utdanning, til å skape arbeidsplasser og til utvikling av sivilsamfunn.

Afghanistan-utvalgets rapport understreker behovet for god forvaltning av bistanden. Dette har høy prioritet fra Utenriksdepartementets side, og vi har iverksatt flere tiltak som vil styrke forvaltningskompetansen i utenriksstasjonen.

De store humanitære behovene i Afghanistan betyr at nødhjelp utgjør en ikke ubetydelig del av bistanden – jeg var inne på det. Humanitær og langsiktig støtte må ses i sammenheng i en kompleks og langvarig krise. Respons på humanitære behov, forebygging og langsiktig utviklingshjelp bør skje parallelt.

Norge støtter bl.a. innsatsen til Flyktninghjelpen for at barn og unge får tatt igjen skolegang etter at de har vært fordrevet fra hjemmene sine. Å bygge opp nasjonal kapasitet er avgjørende for en bærekraftig utvikling. Den norske støtten til afghanske Røde Halvmåne er også et prosjekt som gir gode resultater.

Norge støtter også Den internasjonale Røde Kors-komiteen – ICRC – som gir livreddende helsetjenester på landsbygda. For at de om lag 5 millioner afghanske flyktningene i regionen skal vende tilbake til Afghanistan, må de være sikre på at familien vil få et levebrød, og barna skolegang.

Å bidra til å styrke likestilling og arbeidet for kvinner, fred og sikkerhet i det afghanske samfunnet er et viktig mål for den norske innsatsen. Det stilles krav til alle våre tilskuddsmottakere i Afghanistan om å fremme likestilling i deres aktiviteter, og vi støtter flere konkrete tiltak rettet mot kvinner, særlig innen utdanning. Vi støtter gjennomføring av afghanske myndigheters egen handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet som betydelig giver til bl.a. UN Womens landprogram i Afghanistan. Vi støtter arbeid for holdningsendringer blant gutter og menn, bl.a. i samarbeid med religiøse og lokale ledere – og det er en jobb å gjøre.

Norge har vært med på å arrangere tre større konferanser om afghanske kvinners rettigheter i løpet av de siste årene. Da jeg deltok på den siste kvinnekongressen i Kabul i mai, traff jeg afghanske kvinner og menn som jobber for å bedre kvinners stilling i landet. De møter sterke motkrefter og tar en personlig risiko hver bidige dag. Jeg er imponert over disse personlighetene.

President, jeg håper jeg kan få fortsette litt til!

Presidenten: Med Stortingets tillatelse kan utenriksministeren fortsette et par minutter til.

Utenriksminister Børge Brende [10:37:13]: Takk – jeg skal snart gå inn for landing.

Afghanske kvinner har understreket overfor meg at internasjonal støtte er svært viktig for at ikke fremskritt skal forvitne i en presset sikkerhetssituasjon. De krever også å være representert i en fremtidig fredsprosess med Taliban. Uten kvinner blir det ikke fred. Og uten kvinnelig deltakelse i arbeidslivet går landet glipp av viktig økonomisk vekst.

Afghanistan er i dag i førerret for å håndtere sin egen sikkerhet. De vil imidlertid fortsatt trenge støtte.

Under NATOs toppmøte i Warszawa i juli ble betydningen av et sterkt partnerskap mellom Afghanistan og NATO understreket. Norge viderefører derfor støtten på

150 mill. kr årlig til afghanske sikkerhetsstyrker. Av dette planlegges 90 mill. kr i sivil bistand, som skal styrke og lønne afghansk politi og fengselsvesen.

Norge og våre allierte gikk inn i Afghanistan med høye ambisjoner. Noen har vært for høye, flere er justert i løpet av engasjementet. Det er ofte vanskelig å forutse utviklingen på bakken. Nettopp derfor må vi være fleksible og tilpasse innsatsen i lys av utviklingen.

I vårt arbeid med å støtte Afghanistan har vi lært mye. Vi har høstet erfaringer vi vil ta med oss videre i arbeidet med sårbare stater og regioner. Afghanistan-utvalgets rapport har i så måte gitt oss et grunnlag for å systematisere lærdommene og tilpasse dem til nye utfordringer som ligger foran oss.

La oss heller ikke glemme at det internasjonale samfunn og Afghanistan har lyktes med å hindre at Afghanistan på ny har blitt et arnested for internasjonal terrorisme. Landet har med vår hjelp kommet et stykke på vei med å bygge opp statsinstitusjoner, og det leverer grunnleggende tjenester som utdanning til deler av befolkningen.

Stabilitet i Afghanistan er fortsatt viktig for vår egen sikkerhet. ISILs tilstedeværelse i landet viser dette. Derfor er det viktig at vi nå fortsetter engasjementet i Afghanistan.

Jeg har tidligere uttrykt at varig fred og stabilisering i Afghanistan fordrer en politisk løsning med Taliban. Både under NATO-toppmøtet og giverkonferansen for Afghanistan i 2016 kunne vi igjen konstatere at det er bred – og økende – internasjonal enighet om dette, også blant viktige land i regionen.

En fredsprosess må være afghansk eid og ledet. Den må være inkluderende. Dette blir en krevende balansegang. En løsning med Taliban må ikke gå på bekostning av menneskerettighetene, inkludert kvinners rettigheter generelt og jenters rett til utdanning spesielt. Her kompromisser vi ikke.

Fra norsk side oppfordrer vi partene til å gå inn i reelle forhandlinger. Vi forblir rede til å bistå dem, FN og andre internasjonale aktører etter behov. Regjeringen viderefører det fredsdiplomatisk arbeid som omtales i Afghanistan-utvalgets rapport.

Det er min ambisjon å sikre fortsatt bred støtte i Stortinget til norsk Afghanistan-politikk. Jeg håper at denne redegjørelsen, Afghanistan-utvalgets rapport samt debatten i Stortinget kan legge grunnlaget for en slik bred enighet.

Statsråd Ine M. Eriksen Søreide [10:41:00]: La meg først få takke for muligheten til å redegjøre om Afghanistan og for oppfølgingen av rapporten fra Afghanistan-utvalget, som omhandler våre bidrag i Operation Enduring Freedom og ISAF-operasjonene i perioden 2001–2014. Vår innsats i Afghanistan foregår fortsatt gjennom operasjon Resolute Support Mission, RSM, og er i et like krevende og risikofyllt miljø som før. Våre soldater legger ned en stor innsats hver dag. Jeg er opptatt av å snakke om soldatene våre i Afghanistan i nåtid og ikke i fortid.

Utenriksministeren innledet med et viktig poeng: Når vi snakker om innsatsen vår i Afghanistan, er det viktig å tenke tilbake på situasjonen vi sto i da våre første bidrag ble besluttet. USA ble angrepet 11. september 2001. NATOs artikkel 5 om kollektivt forsvar ble aktivert. Det er for øvrig den eneste gangen artikkel 5 har blitt aktivert. Angrepet ble sett på som et angrep på alle medlemsland og

våre felles verdier, og medlemmene hadde en plikt til å bistå. Et bredt flertall i Stortinget mente det var riktig å stå sammen med våre allierte i den situasjonen. Hensikten med å gå inn i Afghanistan var opprinnelig å sikre at Afghanistan ikke lenger skulle være et fristed for terrorisme.

Å forlate Afghanistan uten å bidra til gjenoppbygging og stabilisering ville vært uansvarlig.

Første innsats var militære operasjoner for å bekjempe terrorisme, Al Qaida, deretter fulgte en type stabiliseringsoperasjon, så kapasitetsbygging og nå mentorering. De ulike fasene stilte ulike krav og har gitt ulike effekter. Dette resulterte i at oppdraget i Afghanistan ble mer komplekst. I etterpåklokskapens lys er det lett å se at noe kunne vært gjort annerledes, men valgene må også forstås ut fra daværende kontekst.

Det ikke å gjøre noe ville også vært et valg med konsekvenser. Det var riktig at vi engasjerte oss i Afghanistan i 2001, og det er riktig at vi fortsatt engasjerer oss i dag. Det er også viktig og riktig at vi tar med oss lærdommene fra Afghanistan videre. Der gir Afghanistan-utvalget helt sentrale bidrag.

Som utenriksministeren redegjorde for, er sikkerhetssituasjonen i Afghanistan i dag veldig bekymringsfull, og jeg skal ikke gjenta hans poenger. Den pågående operasjon RSM, der NATO trener, rådgir og veileder afghanske styrker, var ment å redusere sin virksomhet regionalt og trekke inn mot Kabul i løpet av 2015. Det er utsatt inntil videre, til den generelle sikkerhetssituasjonen tillater det og til de afghanske militære styrkene er fullt kompetente til å ta over. NATO har besluttet at RSM skal videreføres i 2017. Vi har derfor fortsatt personell som gjør den viktige jobben med å trene, rådgir og støtte afghanske sikkerhetsstyrker i Kabul, og viderefører dette bidraget også i 2017.

Jeg vil takke Afghanistan-utvalget og sekretariatet for en meget god og grundig rapport, og jeg vil også takke alle som har bidratt til utvalgets arbeid.

Jeg vil nå gå inn på noen av sakene som utvalget omtaler for forsvarssektoren.

Det er viktig for regjeringa å sørge for at personellet som har tjenestegjort, eller tjenestegjør, for Norge utenlands, får den oppfølgingen som kreves. Soldatene i Afghanistan gjorde og gjør en stor forskjell i sitt daglige virke. De var og er viktige for den enkelte afghaner, de redder liv, og de skaper trygghet. De bidro og bidrar fortsatt til å bygge afghanske sikkerhetsstyrkers kapasiteter. Og de dro ut fordi vi, politikerne, bestemte at de skulle dra.

Mange har blitt utsatt for ekstreme påkjenninger, både fysisk og psykisk. De fleste kommer hjem med verdifull og viktig operativ erfaring. Men noen har også betalt en høy pris. Vi har mistet ti soldater i Afghanistan. Vi har i tillegg fått flere som er skadet.

Våre soldater og familiene til soldatene har gjort og gjør en innsats vi verdsetter veldig høyt. Det at internasjonal og nasjonal innsats over flere år i Afghanistan på noen områder ikke har nådd alle målene som ble satt, får ikke kaste skygger over våre soldaters innsats.

I møter med afghanske myndigheter blir jeg ofte takket for den innsatsen norske soldater og sivile nordmenn gjør i Afghanistan. De oppleves av mange afghanere som lydhøre for behovene til lokalbefolkningen, og de verdsettes for den høye kompetansen de har.

Utvalget mener at det i framtida må investeres mer i forskning på veteranfeltet.

Utvalget skriver at selv om det har vært tydelige framskritt, må det legges ytterligere vekt på å systematisere den regelmessige oppfølgingen. Det har skjedd mye på dette området de senere år. Nå er ivaretagelse av deltagere i internasjonale operasjoner bredt forankret i sju departementer. Det er fordi behovene til veteranene er veldig ulike og spenner fra den forberedelsen man gjør før de drar ut, til det behovet de kan ha for oppfølging i det sivile helsevesen mange år etter endt tjeneste.

Som oppfølging av St.meld. nr. 34 for 2008–2009 «Fra vernepliktig til veteran» ble det i 2011 utarbeidet en interdepartemental handlingsplan for ivaretagelse av veteraner som har deltatt i internasjonale operasjoner. Den ble i 2014 avløst av en oppfølgingsplan, også den på tvers av departementer. Oppfølgingsplanens periode går i første omgang fram til og med 2017, men tiltakene vil bli oppdatert underveis i arbeidet med ny plan.

Vi samarbeider fra Forsvarsdepartementets side tett med Barne- og likestillingsdepartementet og Bufdir, og det handler særlig om forskning innenfor feltet barn og unge og hvordan barn, unge og familier påvirkes av å ha en mor, en far eller en nær slektning ute i internasjonale operasjoner. Det er satt av midler i Forsvarsdepartementet til ytterligere forskning på dette.

I tillegg er det et sterkt nordisk engasjement på dette feltet, og innenfor rammene av NORDEFKO er særlig Norge, Sverige og Danmark i ferd med å iverksette felles forskning og felles erfaringsutveksling når det gjelder veteraner.

Forsvaret har fått oppdrag om oppfølging av veteranarbeidet i iverksettelsesbrevet fra departementet.

Våre viktigste samarbeidspartnere på dette feltet er veteranorganisasjonene. Vi har akkurat samme mål: å sørge for at veteraner får den anerkjennelsen, støtten og ivaretagelsen de skal ha. Å være veteran er først og fremst en beskrivelse av kompetanse – og det er en hedersbetegnelse.

Rapporten tar opp problemstillinger knyttet til sivil-militært samarbeid, inkludert organisering av arbeidet gjennom Provincial Reconstruction Teams, eller PRT-er. Et PRT i Afghanistan besto av både sivile og militære krefter, diplomater, rådgivere og eksperter på gjenoppbygging og sikkerhet for en helhetlig tilnærming til gjenoppbygging av landet.

Jeg vil framheve at norsk militær innsats i Afghanistan gjennom perioden 2001–2014 var en del av en større allianse med rundt 50 nasjoner. Mange av beslutningene ble tatt i NATO og i FN. USA var i stor grad hovedpremissleverandør. Våre nasjonale beslutninger ble ikke gjort i isolasjon. Selv om vi på toppunktet hadde et bidrag på over 800 soldater samtidig i Afghanistan, hadde Norge et relativt lite militært bidrag i en stor koalisjon.

Utvalget har vektlagt at Norges handlingsrom var begrenset, som en relativt liten giver og trolpebidragsyter. Dette er det et poeng å framheve når beslutningstakere blir kritisert for forhold de hadde liten innflytelse over.

PRT-modellen ble valgt for å understøtte NATO-operasjonens helhetlige tilnærming, med tett samordning av politiske, sivile og militære instrumenter. Det manglet imidlertid helhet i etableringen og driften av de 26 PRT-ene, som hadde veldig forskjellig fokus og innretning. Med de erfaringene som ble gjort, er det lite trolig at vi vil se en identisk modell forsøkt i eventuelle framtidige inter-

nasjonale innsatser av samme omfang som Afghanistan.

Utvalget trekker fram at bidragene fra alle norske offentlige myndigheter, militære og sivile, burde vært koordinert og integrert. Det er jeg enig i. Det tydelige skillet som Norge gjorde mellom sivil og militær innsats, skilte seg også i ganske stor grad fra den tilnærmingen våre nærmeste allierte hadde, og det bidro til tapte synergieffekter på bakken. Innsatsen for å møte utfordringene i Afghanistan fordret en bedre koordinert sivil-militær innsats. Dette ville nok også gjort samarbeidet med våre allierte enda mer effektivt.

Selv uten en PRT-modell vil sivile og militære bidragsytere treffe hverandre i internasjonal innsats, og det vil være behov for koordinering og samarbeid. Det er behov for fleksibilitet også for sikkerhetssektorens del av innsatsen til begrensede lavkostprosjekter med kort implementeringstid.

Det må trenes og øves felles militært og sivilt før avreise for å skape en felles situasjonsforståelse, utveksle erfaringer og opprette personlige kontakter.

Afghanistan-perioden har ført til bedre prosesser mellom UD og Forsvarsdepartementet, med hyppige koordineringsmøter på politisk nivå og på embetsnivå.

Selv om man koordinerer på departementsnivå, vil det imidlertid alltid være behovet på bakken som er styrende. Utvalget foreslår etablering av en koordineringsenhet på høyt nivå med ansvar for å utvikle strategier og handlingsplaner. Jeg er av den oppfatning at det ikke er behov for nye strukturer, siden UD og Forsvarsdepartementet har videreutviklet og styrket gode rutiner for deling av informasjon og samordning.

Jeg er enig med utvalget i at enhver operasjon optimalt sett bør ha en exit-strategi. I internasjonale operasjoner etableres mandat og målsettinger på overnasjonalt nivå. Exit-strategi for Afghanistan har vært formulert, men har vist seg vanskelig å gjennomføre i tråd med ønsket tidsplan. Situasjonen på bakken endrer seg, og planene må endres for å ta hensyn til dette.

De norske spesialstyrkene og Etterretningstjenesten omtales i rapporten som de to suksesshistoriene fra rapporteringsperioden, og jeg deler utvalgets vurdering. Spesialstyrkenes og Etterretningstjenestens innsats hadde, til tross for relativt små nasjonale miljøer, betydning for alle de tre målene for Norges engasjement: å sikre Norges sikkerhetspolitiske forhold til USA og NATO, bidra i kampen mot terror og bidra til statsbygging i Afghanistan.

Særlig bør spesialstyrkenes bidrag til oppbygging av afghansk egenkapasitet framheves. De bygget opp og støtter fortsatt en av det afghanske politiets nasjonale beredskapsstyrker: Crisis Response Unit 222.

Særlig innenfor så sensitiv virksomhet som spesialoperasjoner og etterretningsarbeid tar det flere år å opparbeide tillit og evne til samhandling. Som utvalget skriver, har vi i løpet av vårt snart 15-årige engasjement i Afghanistan fått et bedre og nærmere forhold til en rekke allierte, spesielt USA, Storbritannia, Tyskland og Latvia.

Spesialstyrkene våre har i særlig grad befestet sitt gode forhold til amerikanske og britiske spesialstyrker. Noe av dette nære samarbeidet og kjennskapet til hverandres kultur høster vi fruktene av gjennom vårt nye oppdrag i kampen mot ISIL. Uten at vi hadde operert sammen med amerikanske og britiske spesialstyrker i Afghanistan over de siste 14–15 årene, ville dette neppe vært mulig.

Rapporten framhever Etterretningstjenesten som en meget vellykket bidragsyter til at den overordnede målsettingen om å støtte USA og bidra til NATOs relevans ble oppnådd. Jeg er enig i konklusjonen om at engasjementet i Afghanistan på dette området har hatt langsiktige konsekvenser. Erfaringene derfra har bidratt til å styrke etterretningssamarbeidet i NATO og bilateralt samarbeid med allierte. Etterretningstjenestens deltagelse har også bidratt til å videreutvikle samarbeidet med andre lands tjenester og med UD.

Gjennom operasjonene i Afghanistan har våre styrker fått uvurderlige operative erfaringer, som ikke kunne vært oppnådd kun gjennom trening og øving hjemme. Det er viktig at Forsvaret, i tråd med utvalgets anbefaling, institusjonaliserer sin erfaringslæring. Arbeidet for å oppnå dette er bl.a. formalisert gjennom iverksettelsesbrevet til Forsvaret for neste periode.

Et eksempel på viktige lærdommer fra Afghanistan-perioden var endringen i sammensetning av PRT-ene. Innledningsvis ble disse satt opp av personell hentet fra forskjellige avdelinger. Etter hvert gikk man over til å sende ut hele, samtrente avdelinger. Dette resulterte i en bredere kompetanse i Forsvaret, som også styrket den helhetlige operative evnen.

Det er iverksatt organisasjonsendringer i Forsvaret for å bedre erfaringslæringen, bl.a. ble Senter for militære erfaringer i 2015 flyttet fra Forsvarets høyskole til Forsvarets operative hovedkvarter, FOH. Det gjøres fordi FOH er sentralt for erfaringshåndtering fra operativ virksomhet, fordi operasjoner blir planlagt, ledet og koordinert derfra.

Forsvaret selv ser selvsagt også behovet for mer effektiv erfaringslæring og forbedrer kontinuerlig sine prosedyrer.

Utvalget har kommentert at internasjonal innsats ikke må gå ut over beredskapen hjemme, og at Forsvaret må søke å begrense støttestrukturens størrelse i operasjoner ute. Styrking av Forsvarets evne til å ivareta sitt primæroppdrag og beredskap hjemme er lagt til grunn for utviklingen av Langtidsplanen for Forsvaret, som ble vedtatt i november.

Nasjonale beredskapsplaner definerer hjemlige behov. Sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter utarbeider operative behov for styrkene. Forsvarssjefen vurderer de beredskapsmessige konsekvensene ved å trekke ut styrkebidrag fra hjemlig struktur, og regjeringa vurderer konsekvensene helhetlig før beslutning om et bidrag utenlands blir tatt.

I planprosessen for styrkebidrag til internasjonale operasjoner vurderes det også om mulige bidrag i internasjonale operasjoner vil virke inn på Forsvarets evne til å opprettholde beredskap til støtte for politiet.

Når det gjelder utvalgets merknad om å søke å begrense størrelsen på støttestrukturen ute i operasjoner, vil jeg understreke at det jobbes kontinuerlig for å gjøre Forsvarets logistikk- og støttestruktur bedre. Støttestrukturen i Norge søkes utnyttet, uten å bygge strukturer ved siden av for styrker i utlandet. I tillegg vil alltid Forsvaret tilstrebe å etablere flernasjonale løsninger for å redusere støttestrukturen. Det er alltid et avgjørende vurderingstema ved spørsmål om bidrag i internasjonale operasjoner å vurdere om vi har kapasitet til å understøtte bidragene både hjemme og ute.

Utvalget skriver at Forsvarsdepartementet og Forsvarets ledelse må ta en aktiv rolle i å forme oppdrag som nor-

ske militære sjefer skal utføre i internasjonale operasjoner. Jeg vil vise til at vi har en struktur for planlegging som ivaretar hele spekteret fra vi blir gjort oppmerksom på behovet for bidrag, via innspill fra Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen, til det er utarbeidet en operasjonsplan. I dette planarbeidet bidrar Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben aktivt i oppdragsformuleringen. Det er viktig å understreke at Norge også alltid har en styrkesjef, en representant, som også har en såkalt «red card»-funksjon, som dermed kan bidra til at konkrete oppdrag ikke skjer med norsk deltagelse, hvis nødvendig.

Jeg setter pris på at Afghanistan-utvalget belyser arbeidet knyttet til sikkerhetsrådsresolusjon 1325, om kvinner, fred og sikkerhet. Oppdragsløsning i Afghanistan setter for alvor fokus på viktigheten av resolusjonen og senere beslektede resolusjoner.

Det er vesentlig å styrke den internasjonale innsatsen for å oppnå bedre resultater på dette feltet. I mange av dagens konflikter er kvinners sikkerhet og rettigheter truet, seksualisert vold er utbredt, og kvinner drives på flukt. Samtidig ser vi at kvinners deltagelse i freds- og stabiliseringsprosesser er en nødvendig forutsetning for varige og bærekraftige løsninger. Det var med dette som bakteppe regjeringa i februar 2015 lanserte handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet for perioden 2015–2018, og den bygger også på tidligere handlingsplaner.

Handlingsplanen er vårt verktøy for å gjennomføre ambisjonene i resolusjonene fra Sikkerhetsrådet. Den legger grunnlaget for departementets felles innsats og gir tydelig retning og mål for arbeidet. Vi ønsker å bygge kompetanse og holde presset oppe for å sikre at målene fra resolusjonene blir oppfylt. Dette gjør vi i samarbeid med FN, NATO og regionale og nasjonale aktører og i tett dialog med sivil samfunn.

Forsvaret er derfor pålagt å implementere og bruke et «gender»-perspektiv i planlegging, øving, gjennomføring og evaluering av alle typer operasjoner. Vi har et kvalitativt godt fagmiljø av «gender»-fagekspertise i operasjoner som skal videreføres og styrkes. Forsvaret rapporterer årlig om hvordan «gender»-perspektivet ivaretas i forbindelse med operasjoner og på status for pålagte oppdrag i regjeringas handlingsplan på feltet.

Vår innsats i Afghanistan skjedde fram til 2014 gjennom to operasjoner: Operation Enduring Freedom, OEF, og International Security Assistance Force, ISAF. OEF var folkerettslig basert på kollektivt selvforsvar etter angrepet i USA 11. september 2001. ISAF hadde folkerettslig grunnlag i resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og invitasjon fra afghanske myndigheter.

Utvalget problematiserer ikke i særlig grad de folkerettslige hjemlene for operasjonene, og de anses ikke å være kontroversielle. Jeg noterer meg imidlertid at utvalget er opptatt av hvordan konflikten skulle klassifiseres på enkelte tidspunkter. Om en situasjon anses som en internasjonal eller ikke-internasjonal intern væpnet konflikt, eller om situasjonen i det hele tatt er å anse som en væpnet konflikt, har betydning for hvilke konkrete folkerettslige regler som kommer til anvendelse. Utvalget ser det bl.a. som uheldig at norske myndigheter ikke utad klargjorde sitt syn på klassifiseringen av situasjonen under ISAF-deltagelsen før i 2005/2006.

Jeg ønsker å presisere at det fra norsk side hele tida har vært sentralt at man ikke på noe tidspunkt i Afghanistan

opererte i noe rettsomt rom, og at i alle situasjoner gjelder rettsregler og viktige rettsprinsipper, enten man snakker om folkerett eller menneskerettigheter og andre rettsprinsipper. Det er da prinsipper som er ment å beskytte sivilbefolkningen, frihetsberøvede og andre sårbare grupper.

Utvalget hevder da heller ikke at Norge har brutt disse rettsreglene eller rettsprinsippene i noen av fasene. Da norske myndigheter i 2006 gikk fra å klassifisere ISAF-deltagelsen som under terskelen for væpnet konflikt, til at statene i ISAF var part i en ikke-internasjonalt væpnet konflikt, gjorde de det samtidig klart at endringen i klassifisering ikke innebar utvidede fullmakter for styrkenes maktbruk. FN-mandatet, NATOs operasjonsplan og gjeldende engasjementsregler fortsatte å sette rammer for maktbruken. Soldatenes rettslige beskyttelse ved eventuelle etterspill av maktbruk var videre regulert i statusavtale, uavhengig av klassifisering. Betydningen av at norske myndigheter ikke utad og løpende klassifiserte situasjonen, bør dermed ikke tillegges for stor vekt.

Rapporten omtaler noen spesifikke forhold knyttet til folkerett, og jeg vil knytte noen kommentarer til det rapporten tar opp om fanger, kamptolker og bruk av genferkorset.

Utvalget har gitt en ryddig og god framstilling av norske myndigheters håndtering av forhold knyttet til frihetsberøvelse i Afghanistan. Det ble i 2013 utarbeidet en manual i krigens folkerett for Forsvaret, i samarbeid med Norges Røde Kors. Manualen er skrevet på oppdrag av Forsvarsdepartementet og utgitt av forsvarsjefen, og er å anse som en stående ordre til Forsvaret. Den har til hensikt å gjøre regelverk og nasjonale tolkninger lett tilgjengelig for dem som bruker reglene i Forsvaret, både som praktisk veiledning ved undervisning og ved planlegging og gjennomføring av operasjoner. Manualen har et eget kapittel om frihetsberøvede, som bl.a. redegjør for det rettslige grunnlaget for frihetsberøvelsen avhengig av type konflikt og personkategori, krav til behandling og fasiliteter, prosedyrer for prøving av det rettslige grunnlaget for frihetsberøvelsen, og om overføring og opphør.

Det er videre utarbeidet en sjekklister som brukes ved planlegging for utsendelse av norske styrkebidrag til operasjoner, trening og øving i utlandet, for bl.a. å sikre at sentrale rettslige forhold ivaretas på en tilfredsstillende måte. Folkerettslige forhold inngår i sjekklisten, herunder vurderinger som må tas i forbindelse med potensiell maktanvendelse og fastsettelse av engasjementsregler. Forsvarsdepartementet har i samråd med Forsvaret lagt vekt på å gi tilstrekkelige direktiver for å sikre at norske styrker handler i overensstemmelse med krigens folkerett og Norges menneskerettslige forpliktelser samt politiske begrensninger som måtte være satt, inkludert for potensielle frihetsberøvelser. For øvrig fastsetter alltid den til enhver tid sittende forsvarsminister engasjementsregler for hver enkelt operasjon norske styrker deltar i.

Bruk av sivile lokalt ansatte til stridende oppgaver skal ikke forekomme. For å unngå urettmessig bruk i framtida har Forsvarsdepartementet utarbeidet retningslinjer rundt bruken av lokalt ansatte i internasjonale operasjoner, og disse retningslinjene ble implementert i Forsvaret i 2015. Retningslinjene omhandler bl.a. bestemmelser om at Forsvaret primært skal søke å dekke behov innenfor egne personellressurser. Dersom de egne ressursene ikke dekker behovene, skal Forsvaret tilstrebe å kontrahere tjenester fra firmaer eller tjenestetilbydere lokalt.

Forsvaret skal gjennomføre vurderinger av lokalt ansattes sikkerhet både i løpet av og etter deres ansettelsesforhold. Kontraktene skal konkretisere Forsvarets ansvar, også etter opphør av arbeidsforholdet. Det skal presiseres at tjenesten er som ikke-stridende, og skal utføres uten uniformering og uten bevæpning. Lokalt ansatte skal i størst mulig grad benyttes på en måte som gjør at de ikke oppfattes som medlemmer av norske væpnede styrker.

Røde Kors-merkingen på sanitetskjøretøy i Afghanistan ble, med grunnlag i Genève-konvensjonene, besluttet fjernet en periode fra 2011. Utvalget advarer mot å la dette bli en praksis, da det på lengre sikt undergraver sanitetens beskyttelse i krigens folkerett. Jeg har forståelse for de hensynene utvalget trekker fram, men understreker at beslutningen hadde hjemmel i krigens folkerett, og at alle prosedyrene for dette ble fulgt. Forsvarsdepartementet og Forsvaret ser på dette som et unntak fra hovedregelen, og at en slik beslutning må være gjenstand for en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

Avslutningsvis vil jeg si noe om utvalgets kommentarer knyttet til personellspørsmål, herunder utdanning i lokale forhold og tid i stilling ute. Utvalget beskriver at personell må skoles i samfunnskunnskap om konfliktområdene de reiser til. Dette er et område departementet og Forsvaret prioriterer høyt. Avdelinger som sendes ut, gjennomgår normalt en tre–seks måneders oppsetningsperiode, hvor de bl.a. blir gitt skoleing i samfunnskunnskap og kulturforståelse i innsatsområdet. Den kommende utdanningsreformen i Forsvaret samt forbedring av erfaringslæringsmodellen vil styrke den systematiske tilnærmingen på dette fagområdet.

Utvalget tar opp utfordringer knyttet til at nøkkelpersonell står for kort tid i stilling ute. Dette er en avveining mellom ulike viktige hensyn. I henhold til Forskrift for tjenestetegjoring i internasjonale operasjoner § 17 beordres personell i internasjonale operasjoner normalt for en periode på seks måneder, bortsett fra i mindre krevende operasjoner og stabs- og observatortjeneste, hvor maksimalperioden kan settes til tolv måneders sammenhengende tjeneste.

De aller fleste nære allierte opererer også med seks måneders deployeringsperioder. Utfordringen er selvfølgelig – og det peker også utvalget tydelig på – at det tar tid å bygge relasjoner og tillit. Dette er også noe som afghanske soldater har snakket med meg om når jeg har vært på besøk, og det er selvfølgelig sånn at så fort denne tilliten og dette samarbeidet er opprettet, skal personellet rotere ut, og det kommer nye personer inn. Derfor er det viktig at Forsvaret også fokuserer på, som de har gjort i lang tid, tiltak som bidrar til å avbøte det. Samtidig er det selvfølgelig et vesentlig og tungtveiende hensyn at soldatene våre ikke skal ha for lange sammenhengende deployeringsperioder ute, og det har sammenheng med både tjenesten de gjennomfører til daglig, og selvfølgelig familiesituasjon og det at for mye tjeneste over for lang tid heller ikke er godt.

Forsvaret har gjennom sitt engasjement i Afghanistan demonstrert god evne til å løse militære oppdrag. Oppdragene har vist at Norge har meget kompetente soldater, som er godt trent og godt skikket for denne type operasjoner.

For 2017 er det norske hovedbidraget fortsatt å støtte afghansk spesialpoliti, CRU, i Kabul samt å støtte det afghanske spesialpolitidirektoratet. Det norske styrkebidraget har hjulpet afghanere til å forhindre økt voldsnivå og destabilisering i Kabul og i den senere tid også andre steder i landet.

CRU er en meget viktig nasjonal strategisk ressurs som har vært brukt for å møte flere større og komplekse angrep mot afghanske og vestlige mål i Kabul og omegn. CRU er også viktig i beskyttelsen av det sivile internasjonale nærværet i Afghanistan, inkludert ambassadene, og har gjennomført vellykkede aksjoner mot gisseltakere, bl.a. ved det amerikanske universitetet og den spanske ambassaden i Kabul. Men viktigere enn operasjonene som når offentligheten, er de operasjonene som makter å forhindre angrep, ved at sikkerhetsstyrkene identifiserer og arresterer gjerningsmenn før de får handlet.

Utviklingen av afghanske sikkerhetsstyrker anses av NATO som en av suksesshistoriene fra innsatsen i Afghanistan. I tillegg til spesialstyrkene har vi avgitt et fåtall stabsoffiserer til NATO-operasjonens kommandostruktur. Vi støtter Afghan National Army Trust Fund med 60 mill. kr årlig, foreløpig til og med 2020. I årene mellom 2007 og 2016 har Norge utbetalt ca. 556 mill. kr til dette fondet.

Norge har siden oppstarten av operasjonene i Afghanistan bidratt substansielt med etterspurte militære kapasiteter. Vi har opprettholdt og videreutviklet gode relasjoner og samarbeid med våre allierte. Som jeg har redegjort for, har vi over lang tid fulgt opp forholdene Afghanistan-utvalget kommenterer i sin rapport, som en del av den formaliserte erfaringslæringsprosessen. Arbeidet med å forbedre denne pågår kontinuerlig.

Afghanske myndigheter vil trenge assistanse og støtte i mange år framover. Regjeringa følger situasjonen nøye og vil vurdere å forlenge norske bidrag utover det som hittil er planlagt. Det vil i så fall skje i nær dialog med NATO og våre nære allierte.

Helt avslutningsvis vil jeg si at en viktig og vesentlig lærdom fra oppdraget vi har hatt og har i Afghanistan, er å ha realistiske forventninger og realistiske målsettinger. Det å erkjenne kompleksitet, det å erkjenne at ting tar tid, og at veien sjelden er rettlinjet, er en helt avgjørende erfaring. Det har også vært styrende for måten regjeringa har håndtert deltagelse i kampen mot internasjonal terrorisme og ISIL på, ved å være tydelig på hvilke dilemmaer og utfordringer som møter Norge og andre deltakende land i en sånn type operasjon.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens og forsvarsministerens redegjørelse sendes utenriks- og forsvarskomiteen. – Ingen innvendinger er reist mot dette, og det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [11:11:09]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til godkjenning av protokoll av 19. mai 2016 om Montenegros tiltredelse til traktaten for det nordatlantiske område av 4. april 1949 (Innst. 120 S (2016–2017), jf. Prop. 16 S (2016–2017))

Svein Roald Hansen (A) [11:11:40] (ordfører for saken): Det er en enstemmig innstilling i denne saken, men opptak av nye medlemmer i NATO bør ikke forbigås i stillhet her i salen. Til det er forpliktelsene vi påtar oss, for store.

Under NATOs ministermøte 2. desember 2015 ble Montenegro invitert til å innlede forhandlinger om med-

lemskap i NATO. Etter at forhandlingene ble avsluttet, har landets regjering bekreftet sitt ønske om å tiltre alliansen. Den 19. mai i fjor ble protokollen om Montenegros tiltredelse undertegnet.

Det er bred enighet blant NATO-landene om at utvidelsen av alliansen er en kontinuerlig prosess. Slik sett er den utvidelsen i tråd med planen som ble vedtatt på toppmøtet i Washington i 1999, med program for råd, assistanse og praktisk støtte til land som ønsker medlemskap, noe som gir alliansen anledning til å vurdere kandidatlandets kvalifikasjoner. Montenegro har deltatt i dette siden 2009.

Montenegros medlemskap vurderes til å være viktig for sikkerheten og stabiliteten på Balkan og for det euroatlantiske området som helhet. Det vil bidra til å realisere målet om et Europa som er fritt og selvstendig, og som står samlet om å møte felles sikkerhetsutfordringer.

Montenegro som kandidatland har gjennomført omfattende reformer og vist forpliktelse til å delta i de alliertes felles sikkerhet og verdigrunnlag, og har forpliktet seg til å videreføre sine politiske, militære og økonomiske reformer også som medlemsland.

Komiteen anbefaler på bakgrunn av dette at Stortinget samtykker til godkjenning av protokoll om Montenegros tiltredelse til NATO.

Øyvind Halleraker (H) [11:13:30]: Jeg vil takke saksordføreren for en rask og presis behandling av denne saken. Det er også grunn til å takke regjeringen for en rask behandling av opptaket av Montenegro som fullt medlem i NATO, for det er jo slik at alle 28 medlemsland må gi tilslutning til at nye medlemmer tas opp i organisasjonen. Da er det selvsagt viktig for søkerlandene å få en snarlig avklaring. Montenegro har for øvrig vært partnerland i mange år.

Det er, som også saksordføreren var inne på, bred enighet om at utvidelsen av NATO er en pågående, kontinuerlig prosess som er åpen for alle land i Europa med evne og vilje til å bidra til å oppfylle målene i traktaten. Montenegro har gjennomført omfattende reformer og tilkjennegitt forpliktelser til å bidra til de alliertes felles sikkerhet og verdigrunnlag. Montenegro er et viktig land på Balkan, og deres medlemskap i NATO vil bidra til å virkeliggjøre målet om et demokratisk og stabilt Europa som står samlet om å møte nye sikkerhetsutfordringer.

Det er gledelig at det er en enstemmig komité som står bak denne innstillingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at sakene nr. 3–5 behandles under ett – og det anses som vedtatt.

Sak nr. 3 [11:15:07]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Nordisk samarbeid (Innst. 121 S (2016–2017), jf. Meld. St. 5 (2016–2017))

Sak nr. 4 [11:15:18]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Rapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd om virk-

virksomheten 2. halvår 2015–1. halvår 2016 (Innst. 119 S (2016–2017), jf. Dokument 20 (2015–2016))

Sak nr. 5 [11:15:33]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapport for virksomheten til Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid for perioden 12. september 2015–16. september 2016 (Innst. 52 S (2016–2017), jf. Dokument 19 (2015–2016))

Presidenten: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik: Arbeiderpartiet 20 minutter, Høyre 15 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Venstre 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter og Miljøpartiet De Grønne 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen.

Videre foreslås det at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Marit Nybakk (A) [11:16:51] (ordfører for sakene nr. 3 og 4): La meg først få gratulere den nye europaministeren med jobben og understreke at han også er statsråd for nordisk samarbeid.

I økende grad ser verden mot Norden. Europa ser mot Norden. De ser på de nordiske velferdsstatene, den nordiske måten å organisere samfunnet på. Mens vi har hatt ulike former for kriser i flere av landene sør i Europa, har den nordiske modellen stått ganske støtt. Visst er det omstillingsutfordringer også her. Vi opplever også flyktningkriser – eller ser og har sett flyktningkrisen. Vi er en del av den globaliserte verden, og vi må ta vår del av ansvaret for utviklingen i vår verdensdel. Vi føler også usikkerheten ved inngangen til 2017. Vi rystes av terrorhandlinger. Senest for en uke siden skrev jeg i kondolanseprotokollen i den tyrkiske ambassaden etter terroren i Istanbul. ISILs herjinger og krigen i Syria er også ganske nær vår dørstokk.

De nordiske landene har likevel et fundament som sikrer oss mot de verste stormkastene. Det er verdiene våre samfunn er tuftet på, som får stadig større oppmerksomhet. I februar 2013 ble den første felles nordiske kultursatsingen utenfor Norden arrangert i Washington, utstillingen Nordic Cool. Visst var amerikanerne interessert i nordisk mat og i nordisk kunst og kultur, men det var primært den nordiske samfunnsmodellen som vakte interesse.

«Et tett og velfungerende nordisk samarbeid er viktig for Norge og høyt prioritert av regjeringen», slår regjeringen fast innledningsvis i dagens melding om nordisk samarbeid. Og nordisk samarbeid er blitt mer dynamisk, med stor bredde og dybde – og oppslutning, ikke minst. Vi er verdens tettest integrerte samfunn og økonomi, og vi representerer 25 millioner mennesker – egentlig en stormakt.

Komiteen viser i innstillingen til at det nordiske samarbeidet er viktig for sysselsetting og verdiskaping og omfat-

ter de fleste samfunnssektorer. Komiteen er også enig i at det blir stadig viktigere å forstå Norden som en del av Europa og verden. Det er interessant at det finske formannskapet fokuserte på økt norsk samarbeid om europapolitikk og utenrikspolitikk. Dette kommer også i kjølvannet av et stadig tettere nordisk forsvarssamarbeid. Det er et samarbeid som skjer på tross av og med basis i ulike sikkerhetspolitiske forankringer. Fra 2013 fikk Nordisk råd sterkere parlamentarisk innflytelse på forsvarssamarbeidet NORDEFECO, der Danmark hadde formannskapet i 2016. Det dreier seg om samarbeid om alt fra kapasiteter og kapabiliteter til trening og, som vi hørte under forsvarsministerens redegjørelse for noen minutter siden, samarbeid i internasjonale operasjoner i bl.a. Afghanistan og også nå om oppfølging av veteranene derfra. Det er for øvrig et samarbeid med et fortsatt stort potensial. Det samme kan også sies om nordisk samarbeid om samfunnsikkerhet basert på de såkalte Haga-erklæringene.

Veldig mye av samarbeidet i Norden dreier seg ellers om å fjerne grensehindre gjennom samarbeid og harmonisering. De siste tiårene er dette arbeidet blitt en del av arbeidet også i EU/EØS-området, altså EUs indre marked. For ved implementering av EU-direktiv i nordiske land med ulik tilknytning til EU må det ses på om det kan skapes nye grensehindre i Norden – eller omvendt: Er det slik at EU-direktiv kan fjernegrensehindre mellom de nordiske land, slik de fjerner grensehindre i Europa?

Grensehinderarbeidet gjør nordisk samarbeid, Nordisk råd og Nordisk ministerråd også relevant for folk i hverdagen. Da jeg ble valgt til president i Nordisk råd høsten 2012, fikk jeg umiddelbart henvendelser fra folk som strevde med grensehindre – grensehindre som fortonte seg som både stupide og meningsløse, hvis det er lov til å bruke de uttrykkene. Det var fortølling av utstyr for dem som pendler over grensen hver dag – tro det eller ei. Det var bonden som, når han skulle hjelpe naboen på den andre siden av grensen i høyonna, måtte ut med ganske store summer for å kunne kjøre sin egen traktor noen meter over grensen. Det var toll på mat når man skulle på «martnan» i grensebygda på andre siden av grensen for å selge strikkede votter. Det var ulike panteordninger – og det er ulike panteordninger – for flasker og bokser. Jeg vet ikke hvor mange år man har forsøkt å gjøre noe med det, uten noe som helst resultat. Og trygdeproblemer for henne som hadde bodd i Danmark i noen år, for ikke å snakke om skattesaken til de norske pensjonistene i Sverige.

Vi skal ta den typen henvendelser på alvor, fordi det er viktig at vi, når vi jobber med nordisk samarbeid, også ser det som et redskap for å kunne bistå nettopp den vanlige mann og kvinne i slike saker.

Det går fram av rapporten fra den norske delegasjonen til Nordisk råd at arbeidet med å fjerne grensehindre og sikre at nye ikke oppstår, fortsatt er et høyt prioritert område og en høyt prioritert oppgave for parlamentarikerforsamlingen, altså Nordisk råd. Ministerrådet har en målsetting om å fjerne fem til ti grensehindre per år, med arbeids-, sosial- og utdanningsområdet i fokus.

Et område som også bør nevnes, er det nordiske energisamarbeidet basert på en handlingsplan for 2014–2017. Her prioriteres bl.a. det nordiske elektrisitetsmarkedet, fornybar energi, energiforskning og nordisk samarbeid i internasjonale fora.

Norge tar over formannskapet i ministerrådet i 2017,

der Norden i omstilling er hovedpilar, og jeg ønsker statsråden lykke til med det arbeidet også. Jeg registrerer at regjeringen mener vi har mye å tjene på et enda tettere samarbeid med våre nordiske naboer, bl.a. om klima, grønn omstilling og konkurransekraft. Nordisk råd – altså parlamentarikerforsamlingen – har også hatt en omfattende reformprosess de siste årene. Rådet har også jobbet lenge med å se på om det er mulig med sterkere forankring av arbeidet i de nasjonale parlamentene. Det er ikke så veldig enkelt, og det vet vi også her i Stortinget. Jeg regner ellers med at representanter for Nordisk råds delegasjon vil si mer om arbeidet i sine innlegg.

Til slutt drister jeg meg til å si at nordisk samarbeid faktisk er mer dynamisk enn på lenge, og det parlamentariske samarbeidet i Nordisk råd er også en avgjørende faktor i utviklingen av det nordiske politiske samarbeidet, og også i utviklingen av samarbeidet mellom regjeringene. For parlamentarikerne er viktige og nødvendige pådrivere for beslutninger i det enkelte ministerråd.

Sylvi Graham (H) [11:25:29]: La meg starte med å takke saksordføreren for en god jobb og også for et godt innlegg i salen.

Den norske regjeringen prioriterer det norske samarbeidet høyt. De nordiske landene er våre nærmeste venner og viktigste partnere. Vi deler de samme grunnleggende utfordringene, enten det gjelder konkurransekraft, grønn vekst, omstilling til lavutslippssamfunn, sikkerhet, migrasjon eller integrering. Felles utfordringer, geografisk nærhet, felles historie, tradisjoner, språk, kultur og verdier gir et solid utgangspunkt for samarbeid.

Men det er helt sentralt at det nordiske samarbeidet faktisk skaper merverdi for innbyggerne i Norge og i Norden. For å sikre legitimitet til samarbeidet må det være effektivt og gi resultater. Derfor er det bra at reformarbeidet fortsetter med Nytt Norden 2.0. Arbeidet omfatter bl.a. ad hocpregete samarbeidsformer, et mer fleksibelt budsjett og et tettere samspill mellom formelt og uformelt samarbeid.

Det nordiske samarbeidet bør bli mer synlig, mer konkret og mer aktuelt. Strukturene innenfor samarbeidet bør utnyttes bedre. Vi i Norden har klare nasjonale og regionale interesser av det. Norden er foregangsregion for velferd og livskvalitet, med høy sysselsetting, tillit i arbeidslivet og godt utbygde velferdsstater, som har vist seg robuste i møte med globaliseringen.

Dette gode utgangspunktet skal vi utnytte til å fremme grønn omstilling og konkurransekraft, i samspill mellom myndigheter, kunnskapsinstitusjoner og næringsliv i Norden. For å styrke framtidig nordisk konkurransevne er det viktig å ligge i front for digitalisering av økonomien. Det er bra med et mål om samarbeid om utvikling av et velfungerende digitalt indre marked, og at de nordiske land gjennomfører nytt regelverk på en mest mulig harmonisert måte.

Norden bør fortsatt framstå som eksempel for andre regioner i Europa, for nedbygging av grensehindre.

Utviklingen av delingsøkonomi og sirkulær økonomi er også områder der Norden har gode forutsetninger for å engasjere seg. Norden som kunnskapsøkonomi tjener på samarbeid for å utløse felles skaperkraft og framstå som en interessant partner for ledende kunnskapsmiljøer i Europa og globalt.

Norge har altså overtatt formannskapet i Nordisk ministerråd i 2017 – det er spennende. Programmet for det norske nordiske formannskapet følger tre hovedspor: Norden i omstilling, Norden i Europa og Norden i verden. Det norske formannskapet ønsker å utvikle felles konkurransekraft og sikre en sentral plass for Norden i det globale grønne skiftet. I tillegg vil Norge prioritere integrerings-samarbeidet på alle områder der alle de nordiske land står overfor betydelige utfordringer.

I år settes det i gang et nordisk program om integrering, hvor landene skal utvikle og utveksle kunnskap og praksis. Flyktninger skal så raskt som mulig bli selvforsørget og kunne etablere seg i arbeids- og samfunnsnivå. Dette er sentralt for å lykkes med integreringen. Det er denne representantens håp at programmet vil bidra til at de nordiske landene utvikler en mer målrettet og effektiv politikk for inkludering av flyktninger og innvandrere. Dessuten mener jeg at vi trenger en tydelig nordisk stemme i det europeiske samarbeidet og i regelverksutviklingen for det indre marked som tjener både Norge, Norden og Europa. Norden har også forutsetninger for, interesse av og ansvar for å påvirke utviklingen der vi kan, for å oppfylle FNs 17 bærekraftsmål – der vår statsminister, Erna Solberg, er utpekt av FNs generalsekretær til å være en pådriver.

Samarbeidet mellom Norden og Nordvest-Russland har blitt betydelig trappet ned etter det russiske justisdepartementets vedtak i januar 2015 om å stemple Nordisk ministerråds kontor i Russland som utenlandske agenter. Virksomheten på ministerrådets kontor i St. Petersburg er fortsatt minimal. I 2016 startet et nytt åpent program for nordisk-russisk prosjektsamarbeid opp. Dette programmet støtter samarbeid på alle områder som er av gjensidig nordisk-russisk interesse, mellom lokale og regionale myndigheter, utdanningsinstitusjoner, folkelige organisasjoner, næringslivsorganisasjoner og tankesmier – og jeg kunne sagt folk imellom.

Det varme og levende parlamentarikersamarbeidet i Norden er viktig. Nordisk råd er et viktig møtested for utveksling av erfaringer, dialog og politikkutforming, og norsk deltakelse i Nordisk råd er en verdifull mulighet for å videreutvikle og styrke samarbeidet mellom de nordiske land.

Det kommer andre representanter fra Høyre etter meg som vil kommentere innstillingen i sak nr. 5, årsrapporten fra Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid.

Svein Roald Hansen hadde her overtatt presidentplassen.

Tone Heimdal Brataas (FrP) [11:30:45]: Fremskrittspartiet mener at et tett og godt nordisk samarbeid er viktig for Norge. Dette er også høyt prioritert av regjeringen. Et tettere samarbeid med våre naboland vil kunne gjøre oss bedre i stand til å møte utfordringene i en verden i rask forandring.

Utviklingen i Russland, flyktningstrømmer og terrorisme som følge av konflikter i Midtøsten og Nord-Afrika samt et europeisk samarbeid som er satt på prøve, er noen av forholdene som Norge må håndtere. Det er mye vi ikke kan klare alene. Derfor bør vi styrke samarbeidet om viktige grenseoverskridende spørsmål med de nordiske landene. Disse er våre naturlige allierte, som vi deler språk, kul-

tur, verdisyn og interesser med.

Det finske formannskapet i 2016 fokuserte på mer nordisk samarbeid om Europa-politikk og utenrikspolitikk. Regjeringen viderefører denne satsingen under det norske formannskapet i 2017 ved å arbeide for økt nordisk synlighet på den europapolitiske arena og i Brussel og mer bruk av fellesnordiske innspill på politikkområder der vi har felles interesser. De nordiske landene samarbeider allere- godt på den internasjonale arena. De nordiske landene har et nært samarbeid i FN, bl.a. om å sikre representasjon i nordiske land i ulike FN-organer.

I forholdet til EU er kontakten med de nordiske landene særlig viktig når norske interesser skal ivaretas i EUs poli- tikk- og regelverksutvikling. Gjennom de nordiske med- lemslandene får vi også informasjon om drøftingene i EU. Til gjengjeld får de andre nordiske EU-landene informa- sjon fra Norges deltakelse i grupper der bare EU-kommi- sjonen deltar, slik som i WTO.

Som følge av en endret sikkerhetssituasjon i øst ser vi at Sverige og Finland øker samarbeidet med NATO i Østersjø-området. Det nordiske forsvarssamarbeidet NORDEFECO er et resultat av at disse to landene har blitt mer aktive på den sikkerhetspolitiske arena. De nordiske landene har i stor grad sammenfallende syn på dagens si- tuasjon i Østersjø-regionen og har økt dialogen om for- svarsplanlegging og krisehåndtering. Vi vil understreke at dette ikke er en erstatning for NATO-samarbeidet, men et supplement.

Samarbeidet mellom de nordiske landene må levere gode og konkrete svar på aktuelle utfordringer som Nor- dens innbyggere møter i hverdagen. Norge vil ha mye å tjene på mer regionalt samarbeid innenfor utfordringer knyttet til miljø, konkurransekraft og demografiske endringer, som integrering. Det er f.eks. opprettet et nor- disk program for erfaringsutveksling og utvikling av ny kunnskap i integreringspolitikken, som vil bli gjennomført i perioden 2016–2018.

Fremskrittspartiet vil særlig framheve Grensehinderrå- dets arbeid med å forebygge og fjerne grensehindre og an- dre hindre som hemmer vekst. Norske og svenske myndig- heter arbeider f.eks. sammen om en løsning, slik at svensk førerrett for snøcooter skal være gyldig i Norge også. Ambisjonene er å fjerne fra fem til ti grensehindre per år, særlig innen arbeids-, sosial- og utdanningsområdet.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:34:32]: Nordisk samar- beid har lange tradisjoner, selv om forholdet til nabolan- da våre har vore ymse viss me går langt nok tilbake i tid. Men me har no eit godt samarbeid og eit godt naboskap og kan drøfte saker som er spesielle for dei nordiske lan- da, gitt at me òg har ein felles samfunnsmodell, ein sam- funnsmodell med ein velferdsstat som vert utfordra av endringar i verda rundt oss, av stigande migrasjonsstraum- ar og av arbeidsinnvandring.

Det er òg viktig at me kan lære av kvarandre. Sist veke la ein i Sverige fram 75 punkt for distriktsutvikling, eller «utvikling av glesbygden», som det heiter i Sverige. Det er kanskje symptomatisk at når ein i Sverige no vil bygge opp sine distrikt, bygger dagens regjering ned dei norske distrikta. Det er òg interessant å lese dei 75 punkta og sjå at dei fleste av dei er ein blåkopi av norsk distriktspolitikk slik han har fungert frå 1970-talet og fram til dei seinaste

åra, der ein ser at strukturane vert plukka ned ein etter ein.

Det er viktig med det nordiske samarbeidet i forholdet til EU. Sjølv om det er eit fleirtal her i Stortinget som inte- grerer oss tettare og tettare til EU-samarbeidet, er det framleis slik at me ikkje er medlemmer. Difor går vegen til dei indre gemakka ofte via våre gode naboar, som er med- lemsland. I FN er me felles medlemmer, og me ser at Finland og Sverige nærmar seg drøftingar om NATO-medlemskap fordi verda igjen forandrar seg og ein ser at det å vere i alle fall assosiert medlem i NATO gir føremoner og eit trygge- re samfunn.

Når det gjeld grensesamarbeidet, vart det i 2015 innført identitetskontroll over Øresund. Heilt sidan 1954 har me hatt ein felles nordisk passfridom. Det er Austerrike, Tysk- land, Danmark, Sverige og Noreg som av EU-kommisjo- nen har fått tidsavgrensa tilgang til grensekontroll. Dette er eit krevjande tema. Det er òg eit krevjande tema i Nordisk råd, og det vart seinast i november 2016 teke opp på eit semi- nar i den svenske ambassaden i København, der Nor- disk råd var medarrangør. Der sa både Sverige og Dan- mark sine ambassadørar at det ikkje låg an til at grense- kontrollen mellom Danmark og Sverige ville verte opp- heva snarleg. Det er heller ikkje nokon signal om at ein ønskjer å etablere ein grensekontroll langs yttergrensene i Norden for å gjenopprette passfridomen i Norden. Det kunne vore interessant å høyre statsråden sitt syn på det – om han vil ta noko initiativ for å sikre at vi kunne ha ein felles nordisk passfridom, men med ein felles grensekon- troll ved yttergrensene til Norden.

Eg trur at det òg i tida framover vert viktig med eit tett samarbeid i Norden. Me har mykje av dei felles utfordrin- gane og mykje av dei felles trugsmåla mot landa våre, og me ser at NORDEFECO, som er det felles samarbeidet ein har om forsvar, er det som er mest aktivt akkurat no – igjen fordi verda har vorte meir utrygg og ein ser at det å stå sa- man og samarbeide om å løyse dei felles utfordringane gir oss styrke. Senterpartiet er positive til at me i Norden utvi- klar vidare det samarbeidet me har, og får det vitalt òg på andre område, der ein kanskje har sakna litt vitalitet dei seinare åra.

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:39:03]: Som statsministeren sa i sin nyttårstale: Historien om Norge viser at både vår velstand og vår trygghet skaper vi best sammen med andre. Og jeg tør legge til: særlig sammen med våre nordiske naboland. I en verden preget av raske endringer og større uforutsigbarhet er det nordiske samarbeidet mer relevant enn noen gang. I urolige tider skaper det nordiske samarbeidet en stabilitet mange andre land higer etter. Bredden og dybden i det nordiske samarbeidet er behørig dokumentert i meldingen som debatteres her i dag.

Den 1. januar tok Norge over formannskapet i det nor- diske regjeringsamarbeidet etter Finland. Vårt formann- skap i 2017 har tre hovedspor.

Det første hovedsporet er Norden i omstilling. Norden er en foregangsregion som har vist seg robust i møte med globaliseringen. Dette gode utgangspunktet skal vi få utnyttet til å fremme grønn omstilling og økt konkurranse- kraft i samspill mellom myndigheter, kunnskapsinstitusjo- ner og næringsliv i Norden. Samarbeid om og deling av kunnskap blir et stadig viktigere verktøy for å øke vår kon- kurransekraft. For å styrke denne skal vi fortsatt ligge i

front i digitaliseringen av økonomien. Tett nordisk samarbeid bidrar til det. Våren 2017 inviterer vi til en nordisk-baltisk ministerkonferanse om digitalisering. Her fokuserer vi på digital integrasjon og regionalt digitalt entreprenørskap. Vi skal også igangsette et program for nordisk innovasjons- og næringspolitikk som skal sette tydeligere mål for nordisk konkurransekraft.

For å fremme grønn omstilling i Norden skal vi foreta en strategisk gjennomgang av klima- og miljøsektoren. På energiområdet skal Ollila-rapporten presenteres, og det skal utarbeides et nytt arbeidsprogram på energisektoren. Våre formannskapsprosjekter skal understøtte arbeidet. Prosjektet om grønn omstilling og konkurransekraft i nordiske byregioner er et viktig eksempel. Vår plass i formannskapet tar også sikte på å følge opp Finlands satsing på integreringssamarbeidet. De nordiske landene har mange felles utfordringer når det gjelder integrering av flyktninger. Den nordiske velferdsmodellen er avhengig av høy arbeidsdeltakelse. Vi fokuserer på integrering av flyktninger i arbeidslivet under vårt formannskap. Vellykket integrering er en økonomisk, politisk og sosial nødvendighet. Oppgavene er store, men Norden står i en særstilling når det gjelder mulighetene for å lykkes på dette feltet.

Det andre hovedsporet er Norden i Europa. Det indre marked er av grunnleggende betydning for det nordiske samarbeidet, for våre økonomier og for vår velferd. Den nordiske tradisjonen, hvor forpliktende samarbeid bidrar til velferd og stabilitet, fortsetter å inspirere også europeisk integrasjon. I dag står EU i en brytningstid med et medlemsland på vei ut. Samtidig er det behov for en sterk og konkurransedyktig europeisk økonomi og mer europeisk lederskap på den internasjonale arena. Da er det viktig at Norden kjenner sin besøkelsestid. EU trenger et sterkt og tydelig Norden, like mye som Norden trenger et sterkt EU.

Under vårt formannskap vil vi arbeide for å styrke det nordiske samarbeidet om europapolitikken. Vi vil bidra til større nordisk synlighet i Europa. Vi ønsker mer bruk av fellesnordiske innspill på områder av felles interesse. Tematisk vil vi fokusere på tre områder: klima og miljø, energi og digitalisering. En grunnleggende forutsetning vil være at samarbeidet skaper merverdi for oss alle.

Norden i Europa vil også være tema når jeg ønsker mine nordiske kolleger velkommen hit til Oslo den 9. februar, for det første møtet mellom nordiske samarbeidsministre under vårt formannskap.

Det siste hovedsporet i vårt formannskap er Norden i verden. Det handler om å videreutvikle det strategiske nordiske partnerskapet i utenrikspolitikken. De nordiske landene har gjennom mange, mange år vært gode på strategisk samarbeid ute. Vi har forskjellige tilknytninger til forskjellige internasjonale organisasjoner, det være seg NATO, det være seg EU, og vi har lang erfaring med å samarbeide i FN. Under pilaren «Norden i verden» vil vi søke ytterligere å spisse dette samarbeidet. Utgangspunktet vårt er et felles verdsett, at vi har en lang felles historie, og det er fortrinn vi vil utnytte når vi skal fremme Norden i verden.

I vårt nordiske formannskap i 2017 vil vi etterstrebe aktualitet og relevans i samarbeidet. Vi vil arbeide for resultater og merverdi for innbyggerne. Slik skal vi sikre det nordiske samarbeidets fortsatte tillit og legitimitet også i årene framover.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Eirik Sivertsen (A) [11:44:25]: La meg starte med å benytte anledningen til å ønske statsråden et godt nytt år og gratulere med nye oppgaver.

Mitt spørsmål er knyttet til Europaparlamentet, som for øyeblikket behandler det som kalles en kommunikasjon fra EU-kommisjonen knyttet til arktiske strategier. Den ble presentert av kommisjonen i mai og ligger nå til behandling i Europaparlamentet. Det er en ganske omstendelig behandling hvor flere komiteer er involvert. Det er en omfattende strategi.

Jeg har lyst til å utfordre statsråden på hva han tenker om den retningen EU nå tar når det gjelder det arktiske, som også er en viktig del av det nordiske samarbeidet, og ikke minst en viktig del av hvordan Norden kan stå sammen i en stadig mer globalisert verden. Spørsmålet blir da: Hva tenker statsråden om den strategien som Europaparlamentet nå har til behandling? Er EU på rett vei, eller går det i feil retning?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:45:29]: Takk for lykkønskingen!

Jeg skal være forsiktig med å si om det er feil vei eller riktig vei. De nordiske landene har gjennom mange år fokusert på det arktiske. Hvert land har sin arktiske strategi. Man har gjennom et samarbeid i Norden også framhevet dette arbeidet tidligere, og det blir en viktig del av det framtidige arbeidet.

Kort: Jeg tenker at når man skal møte f.eks. EU for å fremme sine interesser, er det en god inngang at man fremmer de felles synspunktene og det felles verdsett vi har. Vi er de landene som har mesteparten av befolkningen i nord, og jeg tror den arktiske strategien EU vil legge opp til, uten at jeg kjenner til den, vil vektlegge den nordlige delen av EU og denne delen av Arktis. Det er der det bor folk, og det er der mesteparten av verdiskapingen foregår.

Eirik Sivertsen (A) [11:46:35]: Jeg takker for svaret og deler statsrådets oppfatning av at det at Norden forsøker å samordne seg med hensyn til hvilke interesser vi har i de nordlige områdene, eller i Arktis, som det ofte beskrives som internasjonalt, er viktig. Vi deler mange interesser der, men har også noen ulikheter.

Jeg utfordret i stad statsråden på å si noe om hvorvidt EU var på rett vei eller ikke. Jeg kan ha forståelse for at han ikke vil karakterisere det veldig sterkt, men jeg kan reformulere spørsmålet og utfordre statsråden på hvilke elementer i EUs arktiske strategi statsråden mener er en styrke, som vil bygge opp under de ambisjonene og visjonene man har for samarbeidet med å sette Norden på kartet, og da også Norge som en del av Norden og som en del av Arktis. Hvilke deler av EUs strategi knyttet til Arktis er det statsråden best synes tjener Norge på dette området?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:47:33]: Jeg var kanskje utydelig i starten, da jeg sa at jeg ikke har så inngående kjennskap til EUs strategi at jeg kan knytte punkter til den delen.

Det vi vet fra den daglige politiske debatt, er at klima er viktig. I den grad man finner klima i strategien fra EU, vil det være en viktig del av det.

Omstilling er også et viktig tema i EU, så i den grad EU

tar opp omstillingsarbeid i sin arktiske strategi, vil det være viktig.

Ellers vil jeg i utgangspunktet tenke at den aller viktigste delen av vårt arbeid vil være å fremme norske interesser overfor EU, gjerne gjennom det nordiske samarbeidet. Fra norsk side er klima, verdiskaping og aktivitet også i Arktis en av de viktigste pilarene.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:48:38]: Eg òg vil både ønskje til lukke med den nye, viktige posisjonen og ønskje godt nyttår. Det burde eg gjort frå talarstolen i stad, men ein vert så fokusert på det ein skal seie.

Eg tok opp grensesamarbeid i innlegget mitt. Norden har hatt ein felles passfridom internt, og no har me ein mellombels eller tidsavgrensa grensekontroll som dei nordiske landa, med nokre fleire, har fått løyve til å ha. Spørsmålet mitt er: Vil statsråden ta initiativ for igjen å opprette den nordiske passfridomen gjennom ein felles passkontroll ved Nordens yttergrense?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:49:24]: Jeg tenker at et regionalt samarbeid, et europeisk samarbeid om de utfordringene vi står overfor når det gjelder migrasjon og passkontroll, er et gode. Jeg tenker også at et samlet Norden i det samarbeidet, med et felles verdsett, med felles erfaringer, er et veldig gode. Men jeg er ikke helt sikker på at den beste måten å samarbeide i Europa på er at Norden på et vis låser seg inne, og sier at vi skal gjøre det på vår måte, og så får resten av Europa slite med disse problemene på sin måte. Jeg tenker at den gode dialogen vi har nå, den spesialordningen vi har fått, fungerer etter hensikten. Jeg er helt sikker på at Norge har mest å tjene på å samarbeide bredt også i Europa.

Liv Signe Navarsete (Sp) [11:50:20]: Me samarbeider òg i Norden på mange andre område. Som eg nemnde i mitt innlegg, har ein i Sverige no lagd fram eit ganske breitt program for distriktutvikling – ganske overraskande for dei av oss som har køyrt i «glesbygden», men sjølv sagt nødvendig – og offensivt. I Finland, som eg besøkte i fjor haust, jobbar ein eigentleg langs same linje, der Nord-Finland slit med fråflytting. I Noreg har vel regjeringa ei noka anna tilnærming til temaet. Eg får kanskje òg nemne at i Danmark har ein hatt ein ganske tøff runde etter den store regionreforma og kommunesamanslåinga der.

Er det aktuelt med eit samarbeid om dette temaet innanfor Nordisk råd, for òg å sjå på dei mindre tettbygde områda, om ein kan ha ein felles strategi?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:51:23]: Ja, i aller høyeste grad. Jeg mener også at vi har et dokument som heter Sundvolden-erklæringen, som er et utrolig spisst og godt dokument for å bedre tilværelsen for folk som bor i distriktene, som f.eks. meg. Det legger opp til at vi skal bruke mer penger på infrastruktur, for infrastruktur er viktig ute. Det legger vekt på at vi skal bruke penger på å få en god skole, så det ikke skal være sånn at en ungdom som vokser opp i Båtsfjord, skal ha mindre muligheter til å realisere seg selv og sine evner fordi han har vokst opp med en litt dårligere skole enn det man opplever at finnes andre plasser. Det er et program som ser distriktene, som ser nord, og sier at det blir vårt viktigste økonomiske

tyngdepunkt i framtida. Jeg tenker at den politikken denne regjeringen fører, står seg godt mot de dokumentene som jeg registrerer at nå presenteres fra Sverige og for andre av våre naboland. Men vi skal huske på at Norge er det av de nordiske landene som har en stor del av befolkningen i distriktene. Vi har altså lyktes.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:52:42]: Eg vil også gratulere statsråd Bakke-Jensen med no å ha rykt inn i regjeringskontora. Det er alltid stas med ein finnmarking i regjering, synest eg.

Mitt spørsmål handlar om transport, for på mange område er det nordiske samarbeidet unikt og godt og velutvikla, men på andre område er det veldig mykje som framleis skrantar. Ministerrådet for transport blei jo lagt ned. Eg sit i Nordisk råd i utvalet for utvikling og vekst. Vi har brukt eitt og eit halvt år på å samle ministrane til ein samtale om felles nordiske utfordringar på transportområdet. Eitt og eit halvt år har ein brukt på å få dei til. Det synest eg illustrerer eit stort problem. Mange av dei største utfordringane vi har som nasjon, handlar eigentleg om våre samband transportmessig, ut av landet. Likevel er det så vanskeleg å få dette til. Kva vil statsråden gjere for å få fart på det arbeidet?

Statsråd Frank Bakke-Jensen [11:53:45]: Takk for lykkønskingene. For det første er det gjort en god del på infrastruktur og transport i Norden. For det andre tenker jeg at her er representanten Knag Fylkesnes kommet inn på et veldig godt spor, fordi for Norden og for vår landsdel Nord-Norge i særdeleshet vil eksportrutene ut av landsdelen, gjennom Norden, være de aller viktigste. Jeg tenker at det er viktig å se Norge i en mye mer horisontal linje, og så tenke transportårer gjennom Norge, gjennom Sverige, gjennom Finland, ut mot markedene våre. Jeg tenker også at et tett nordisk samarbeid og et aktivt lederskap i Nordisk ministerråd fra norsk side skal kunne løfte også de spørsmålene på agendaen. Jeg mener at det er et veldig godt prosjekt for fellesskapet og for Norden.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:54:51]: Eg vil eigentleg fortsetje der eg slapp i replikkvekslinga med statsråden. Det nordiske samarbeidet er på mange måtar eineståande i verdssamanheng, og det nordiske parlamentsamarbeidet er eit av dei eldste i verda i dag. Samarbeidet har brei støtte i befolkninga i Norden, og undersøkingar viser at svært mange nordbuarar også ønskjer eit tettare og enda meir forpliktande nordisk samarbeid enn det vi har i dag.

Den folkelege oppslutninga gjer at det nordiske samarbeidet skil seg frå andre regionsamarbeid rundt omkring i verda og i Europa. Tett samarbeid kan også bidra til å møte utfordringar dei nordiske landa står overfor kvar for seg. På den eine sida er dei nordiske landa kvar for seg for små til å ha internasjonal påverknad av betydning og til å kunne hevde seg i ei globalisert verd. På den andre sida er dei større nordiske landa på visse område for store til å løyse ein del samfunnsutfordringar og til å bli opplevd som legitime demokratiske einingar i kvardagen til folk.

For Noreg og dei andre nordiske landa er det nordiske samarbeidet difor nødvendig for både samling, der det

trengst, og desentralisering, der det trengst. Det ser vi fleire eksempler på i vårt samarbeid. Men eg tenkte eg skulle bruke innlegget mitt til å stille nokre kritiske spørsmål rundt det nordiske samarbeidet, for eg trur det trengst framover. Dessverre pregar ikkje det nordiske samarbeidet den nasjonale kvardagen politisk.

La meg ta transport som eit eksempel: Nokre av våre aller viktigaste samferdselsårer går over våre grenser. Brorparten av godset vårt går over svenskegrensa til Göteborg, stort sett på trailerar. Over halvparten av all vår eksport til Sverige er fisk, og i stor grad skjer også den transporten med trailerar. Ein treng ikkje ha eit spesielt godt blikk for slitasje på vegane for å skjønne at det er verken framtidsretta eller smart for å nå marknadene raskt. Så sjølv om alle er einige om at eit nordisk transportsamarbeid bør bli intensivert, er det svært vanskeleg å få til samarbeid. Landa er for opptekne med sine nasjonale transportplanar. Alt utanfor våre grenser blir nedprioritert, sjølv om viktigeheita er langt større enn dei aller fleste europavegutbyggingane vi har i Noreg. Vi burde eigentleg hatt ein nordisk transportplan, eller i alle fall ein skandinavisk. Det kunne gitt oss raske og effektive måtar å få viktige varer fram til marknadene på ein mest mogleg klimavenleg måte. Alle ville vore tente med det.

På same måte ser vi manglande koplingar mellom det nordiske samarbeidet og dag-til-dag-politikken i Noreg, f.eks. innanfor kringkasting. Stortinget har nettopp fått ei kringkastingsmelding, men der står det ingenting om det nordiske samarbeidet. Vi har eit unikt språkleg utgangspunkt. Ein kunne brukt kringkastingsinstrumentet til å skape tettare samarbeid og meir forståing mellom våre folk. Da ville vi hatt ei felles språkgruppe på rundt 20 mill. innbyggjarar.

Diplomati: Tenk kva for tilbod vi kunne gitt våre innbyggjarar globalt dersom vi hadde samordna våre utanriksstasjonar.

Utdanning og forskning: Tenk kor mykje meir vi kunne fått til, og kor mykje større tilbod ungdommen vår ville fått, dersom vi hadde samordna utdannings- og forskingsystema våre.

Ikkje minst: Tenk kor mykje enklare vår felles arbeidsmarknad og velferdssystemet elles ville fungert dersom vi hadde blitt einige om eit felles personnummer. Dette er enkle ting, men veldig vanskeleg å få til. Slik kunne eg ha fortsett.

Summen av det manglande nordiske samarbeidet og ulike grensehinder utgjer enorme tap for samfunna våre. Det er nok ikkje gjort skikkelege berekningar på det, men det er vel ikkje unaturleg å førestille seg at det er snakk om tap i 100-millionersklassa for dei respektive samfunna våre. Sånn kan det ikkje fortsetje.

Eg håper difor at regjeringa skruer opp ambisjonsnivået, og at den nye ministeren for nordisk samarbeid bruker året aktivt til å høgne det saman med samarbeidspartnere våre. Frå 1. januar 2017 tar Noreg på seg leiartøya i dette viktige arbeidet. Det er ei unik moglegheit til å gjere ein forskjell og ta nye initiativ. Eg trur nok at det at det nordiske samarbeidet har blitt ein del av festtalefeltet, tilslører den ekstremt viktige dimensjonen dette kan vere for både velferd, transport, utvikling av kultur osv. Nordisk samarbeid er verkeleg noko som burde vore eit av satsingsområda til den norske regjeringa.

Eirik Sivertsen (A) [12:00:13]: Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid har et oppdrag fra Stortinget i å bidra til å sette arktiske spørsmål og nordområdespørsmål på dagsordenen. Det forsøker delegasjonen å gjøre etter beste evne, og det har medført relativt høy aktivitet i sesjonen 2015–2016, ved å være til stede på og ta initiativ til å skape arenaer både nasjonalt og internasjonalt for å diskutere viktige nordområdespørsmål. La meg få benytte anledningen til å berømme delegasjonens medlemmers evne til å delta og til å engasjere seg aktivt i mange av de spørsmålene som er viktige for nasjonen.

Jeg vil også benytte denne anledningen til å minne om at i 2016 feiret vi 20-årsjubileet for Arktisk råd, og kortversjonen fra min side er at Arktisk råd har vært en suksess. Det er et frivillig samarbeid mellom de åtte arktiske landene som har bestått i 20 år, og det er et konsensusorgan basert på et miljø- og klimasamarbeid. Det har vært innovativt i sin måte å møte verden på, bl.a. ved at urfolk i regionene har vært representert ved beslutningsbordet ved ministermøtet annethvert år, helt fra starten av.

Miljø- og klimasamarbeid var fundamentet. Det utviklet seg til at Norge fikk ivaretatt viktige nasjonale interesser ved å få gjennomslag for at det er internasjonal lov som gjelder. Det er UNCLOS, UN Convention on the Law of the Sea, som avgrensar rettigheter og plikter for de nasjonene som er involvert. Jeg tenker at vi burde ha brukt anledningen til å debattere også nærmere fra norsk side hvor Arktisk råd skal gå de neste 20 årene.

Det skjer nå en utvikling der det har vært et samarbeid om miljø og klima, som stadig vil være viktigere også i Arktis, men det er også en økende interesse for og en økende dialog om økonomisk utvikling og muligheter. Vi har fått en ny aktør på banen, også et ektefødt barn av Arktisk råd, Arctic Economic Council, som representerer næringslivet i hele regionen. For øyeblikket er det finske næringslivsinteresser som har formannskapet der, og de har overtatt etter Alaska. De har blitt en viktig aktør ved å peke på muligheter. Det er også en tendens til en økende regionalisering i det arktiske samarbeidet der flere regionale aktører, det være seg fylker i Norge, territorier i Canada og USA eller russiske regioner, melder seg på. Dette gjenspeiler seg i slutterklæringen fra den 12. parlamentarikerkonferansen for parlamentarikere fra Arktis, som ble holdt i Ulan-Ude i Russland i juni i fjor.

Det er tre hovedtemaer som drøftes i den slutterklæringen. Det er knyttet til klimaendringer, og her handler det om både å forebygge ytterligere oppvarming, med de konsekvensene det vil få, og å håndtere de konsekvensene vi allerede ser. Jeg vil bare kort nevne et eksempel: Det er allerede slik at i Alaska har amerikanerne måttet sette i verk tiltak for å evakuere og flytte hele landsbyer, fordi erosjon som følge av at permafrosten tiner, gjør at landsbyer bokstavelig talt blir skylt på havet. Og det handler noe om å kunne gjøre endringer, slik at disse samfunnene i nord skal kunne leve med de rammevilkårene som klimaet gir, også i fremtiden.

Utviklingen av Arktis for de fire millioner innbyggerne er helt sentral når parlamentarikerne møtes for å diskutere arktiske spørsmål og nordområdespørsmål. Det handler om utdanning og forskning, ikke bare i nordisk samarbeid, som statsråden var inne på i sitt innlegg, men også i arktisk sammenheng. Levevilkårene for dem som bor i nord, må

være like som for dem som bor i andre deler av landet. Det er en problemstilling vi også møter i Norge, selv om forskjellene mellom nord og sør kanskje er mindre i Norge enn i noen av de andre arktiske landene.

Det å ivareta urfolks rettigheter, urfolks mulighet til å utvikle sin kultur, sitt samfunn og sin identitet, er helt sentralt. Da vil jeg bruke én bisetning på å berømme innsatsen til representanten Nybakk, sammen med flere, i Nordisk råd for å løfte fram også vårt urfolks, samenes, mulighet til å delta i det nordiske samarbeidet. Det går ikke fort, men det går i riktig retning, sakte, men sikkert, og det skyldes en uttalt norsk innsats for å få til dette.

Tilbake til det arktiske samarbeidet: Det er nå de økonomiske mulighetene som peker seg ut. De arktiske områdene er sårbare, det er et begrenset antall økosystemer som er der. Det gjør at man har spesielle utfordringer. Da blir «corporate social responsibility» – eller hvordan man driver butikk på en etisk/moralsk forsvarlig måte – et viktig område for framtiden. Vi ønsker å ta initiativ til å utvikle bedre instrumenter for å spre beste praksis for det, slik at vi også i framtiden vil få bærekraftige, levedyktige nordlige regioner.

Sonja Mandt (A) [12:05:31]: Også jeg vil starte med å ønske den nye samarbeidsministeren velkommen til Stortinget og det nordiske samarbeidet, et arbeid som er både spennende og nødvendig – og ikke minst viktig i tida framover.

Jeg vil skryte av den norske delegasjonen i Nordisk råd, som er en aktiv og synlig delegasjon i samarbeidet. Vi markerer oss med forslag og innlegg og er kanskje den delegasjonen som er mest «på» i møter og i sesjonen. Norge har hatt to utvalgsledere dette året, Bente Stein Mathisen, fra Høyre, og Jorodd Asphjell, fra Arbeiderpartiet, som begge har satt nordiske og norske saker på agendaen og har vært gode ambassadører for delegasjonen.

Det nordiske samarbeidet blir mer og mer viktig, der felles løsninger og felles standpunkt i store og små saker er nødvendig. Utviklingen i EU og i verden for øvrig tilsier at vi bør utvikle vårt nære samarbeid enda mer. Marit Nybakk understreket i sitt innlegg behovet veldig godt.

At Nordisk råd har et godt samarbeid med Ministerrådet, er helt avgjørende. Sist år var det en positiv budsjettprosess, som viser at vi er på rett vei. Jeg ser fram til fortsettelsen, for det er liten vits i å drive nordisk samarbeid på parlamentarisknivå og ville veldig mye bra, dersom Ministerrådet ikke følger opp og viser vei – og viser at arbeidet i rådet betyr noe. Det at vi parlamentarikere ser at forslagene våre blir tatt på alvor og blir til virkelighet, er helt nødvendig for at vi skal kunne bidra bedre.

Grensehindre er kanskje det som betyr mest for hverdagen til Nordens beboere. Det er bra at tre av de sju som er definert som et problem, er avklart, mens fire – som av ulike årsaker er avskrevet – står igjen. Grensehinderarbeidet må fortsette.

Det er vel det økte legitimasjonskravet og kravet om pass som er et av de grensehindre som har skapt mest uro det siste året. Alle har forståelse for at man må kunne kontrollere hvem som skal komme inn i et land i gitte situasjoner, men overfor det store antallet som arbeider i ett land og bor i et annet, og som nå har hatt store forsinkelser og problemer, er det ikke lett å forsvare at vi har dette kravet. Det må det jobbes videre med, slik at den passfriheten som

vi er så stolte av, og som vi er vant til i Norden, kan fortsette – for den er viktig for det felles arbeidsmarkedet og for den fellesfølelsen vi har i Norden.

Et annet område som har vært aktuelt det siste året, er mer forsvarssamarbeid. Det har vært flere konferanser, med stor deltakelse og stor interesse, som viser at det er noe som det må jobbes enda mer med. Slike møteplasser er viktig for et saksfelt der det ikke er etablert formelle ministerråd.

Norden har lenge hatt en felles språkforståelse. Det er noe som vi med bekymring ser utvikler seg negativt. Også i Nordisk råd øker bruken av tolking. Det må vi ta på alvor – og ikke godta at våre svenske og danske venner slår over til engelsk når vi snakker norsk. Heldigvis bidrar nå programserien «SKAM» til økt interesse for at vi får et felles språk igjen, siden den er solgt til både Danmark, Sverige og Island. Jeg ser fram til at også flere vil ta den serien med seg. En var også inne på dette med allmennkringkastingen. Dubbing av barneprogram er noe som minsker språkforståelsen. Jeg mener at et viktig bidrag til å øke språkforståelsen er at vi unngår dubbing av barneprogram.

Flere gode rapporter om felles utfordringer og forslag til tiltak er lagt fram de siste årene. Jeg har lyst til å nevne Bo Könbergs rapport om helse og om felles utfordringer vi har, bl.a. med antibiotikaresistens, og Poul Nielsons rapport om arbeidsliv, som vi nå jobber med.

Jeg vil til slutt også framheve det parlamentariske østersjøsamrådet, BSPEC, som feiret 25 år i 2016. Temaet i 2016 var hvordan en kan bedre overgangen mellom utdanning og arbeidsmarked, og sluttokumentet er verdt å lese. Jeg har for øvrig gledet av å være rapportør på kulturfeltet og la fram en rapport om tiltak som kan gjøres for å bedre eller sikre kulturen på ulike felt i de baltiske land og i Norden. Det er også et viktig samarbeid som vi må bygge videre på.

Helt til slutt vil jeg takke Elisabeth Vik Aspaker, den tidligere samarbeidsministeren, som har vært en interessert og aktiv samarbeidsminister. Det har vært fint å jobbe sammen med henne, og jeg håper at neste minister blir like dedikert og interessert i det viktige arbeidet som nordisk samarbeid i Nordisk råd er.

Utenriksminister Børge Brende [12:10:51]: Norge tar som kjent over formannskapet i det nordiske samarbeidet i en tid hvor verden er i sterk endring. Styrket nordisk samarbeid er et naturlig svar på en utvikling som blir stadig mindre forutsigbar – både internasjonalt og i våre nærområder. Jeg ser det også i mitt daglige arbeid hvor jeg har nær kontakt med de nordiske utenriks- og utviklingsministrene.

Vårt fundament i Norden er vår lange tradisjon for å stå sammen og vårt sterke verdi- og interessefellesskap. Dette er avgjørende i en tid hvor etablerte verdier og institusjoner settes under økende press. For første gang i mitt politiske virke ser jeg utviklingstrekk fra Europas historie som faktisk kan gjenta seg i vår fremtid hvis vi ikke håndterer disse utviklingstrekene på en klok og ansvarlig måte. Jeg mener at det nordiske samarbeidet er viktigere enn på svært lenge fordi vi står sammen om de verdiene som nå settes under press.

Samtidig er det ikke noen tvil om at nordisk samarbeid også må skape resultater på områder som folk opplever som viktig i sin hverdag. Dette gjelder særlig spørsmål knyttet til helse, arbeidsplasser, vekst og sikkerhet. Praktisk samar-

beid og konkrete resultater er det som skal til for å hindre at nasjonalisme og lettvinne løsninger vinner oppslutning, og for å hindre at vår kollektive handlekraft svekkes.

De nordiske landene møter mange av de samme sikkerhetspolitiske utfordringene og har ofte sammenfallende syn på utviklingen i nærområdene. Derfor behøver vi et omfattende utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid i Norden, selv om vi har ulik tilknytning. Danmark er medlem av EU og NATO, Norge og Island er i NATO, og Sverige og Finland har sin tilknytningsform gjennom EU, men også et nært partnerskap med NATO, slik som vi har et nært partnerskap med EU. Ved å dele informasjon, vurderinger og forslag til tiltak legger vi grunnlaget for felles situasjonsforståelse og håndtering, også under kriser.

I tillegg til tett dialog skal det utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet utvikles videre på områder hvor den nordiske plattformen gir merverdi i form av styrket gjennomslag og ressursutnyttelse.

Norden må gå i bresjen for å hegne om det internasjonale rammeverket av regler, verdier og organisasjoner som er bygget ut siden andre verdenskrig. Vi må også stå sammen om en mer bærekraftig utvikling og mer og friere handel i Norden som i resten av verden. Norden må gå foran når det gjelder løsningen på humanitære kriser, slik vi nylig gjorde med felles diplomatiske henvendelser om Syria i Moskva og Teheran. Det ble lagt merke til.

De nordiske landene har alltid tilhørt FN's mest aktive støttespillere. Sammen med mine fire nordiske kolleger sendte jeg før jul et brev til FN's nye generalsekretær, António Guterres. Her pekte vi på saker vi mener det er særlig viktig at Guterres gir seg i kast med i tiden fremover. Dette gjelder menneskerettighetene, bærekraftsmålene, fredsdiplomati, det videre samarbeidet med Sikkerhetsrådet, FN's samlede innsats for utvikling, likestilling, kvinners rettigheter og reform av FN-sekretariatet.

Det er en styrke for både Norden og verden at Sverige nå har tatt sete i Sikkerhetsrådet. Denne uken er det min kollega Margot Wallström som leder Sikkerhetsrådets møter. Vi vil samarbeide nært med svenskene, og vi har startet arbeidet for at Norge kan følge opp deres innsats ved å velges inn i Sikkerhetsrådet for 2021 og 2022.

Jeg ser frem til å fordype det nordiske utenrikspolitiske samarbeidet ytterligere i 2017. De nordiske landene er permanente venner og partnere i utenrikspolitikken.

Jeg vil også benytte anledningen til å gi honnør til Stortingets arktiske delegasjon, som jeg har gleden av å møte senere – kl. 14 i ettermiddag. Jeg synes at Stortingets arktiske delegasjon gjør et veldig viktig arbeid, og det er viktige saker som står på dagsordenen nå i løpet av våren. Vi skal ha et Arctic Council utenriksministermøte i Fairbanks i Alaska i mai, og det blir under den nye Trump-administrasjonen. De utvikler nå fortløpende sin arktiske politikk.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A) [12:16:09]: La meg først takke for et veldig interessant innlegg om nordisk samarbeid sett fra et utenrikspolitisk perspektiv, altså om samarbeidet i Norden om utenriks- og forsvarspolitik.

Da jeg første gang satt i Nordisk råd, var det ikke anledning til verken å drøfte eller snakke om utenrikspolitikk eller sikkerhetspolitikk. Men utenriks- og sikkerhetspolitikk blir nå stadig viktigere for Norden, og jeg synes det er in-

teressant når utenriksministeren sier at de nordiske land samarbeider om å hegne om det internasjonale rammeverket. Jeg tror han har helt rett i at vi har den oppgaven, og at vi fremmer de nordiske verdiene utenfor våre grenser.

Jeg har et spørsmål knyttet til det nordiske forsvarssamarbeidet. Hvordan ser utenriksministeren at det kan videreutvikles, nettopp med basis i de sikkerhetspolitiske alliansene som de ulike landene er medlem av?

Utenriksminister Børge Brende [12:17:18]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke representanten Nybakk for det arbeidet hun gjennom mange tiår har gjort for nordisk samarbeid. Hvis jeg ikke husker helt feil, kom representanten inn på Stortinget i 1986. Det var fortsatt under den kalde krigen, og da var det nordiske samarbeidet mye vanskeligere – knyttet til sikkerhetspolitisk samarbeid, iallfall. Det har endret seg, og det er veldig interessant at nå på NATOs siste utenriksministermøte satt Finland og Sverige inne under veldig mange av diskusjonene. De er nære NATO-partnere, akkurat som vi er nære partnere i utviklingen av EUs utenriks- og sikkerhetspolitiske strategi, hvor vi også har gitt innspill, og hvor vi trekkes inn. Jeg er for øvrig også invitert til Europaparlamentets utenrikskomité for å redegjøre for vårt syn på arktisk politikk, men også med basis i et nordisk perspektiv. Så det er store muligheter for også å styrke dette samarbeidet ytterligere, utover det vi gjør i dag.

Eirik Sivertsen (A) [12:18:32]: Jeg vil ønske statsråden godt nytt år. La oss håpe at det blir et godt nytt år. Som statsråden var inne på i sitt innlegg, er kanskje den globale situasjonen litt mer uoversiktlig enn hva den har vært i senere år, og i en arktisk nordområdesituasjon skjer det også ting som gjør at vi kanskje ikke helt vet hvor vi går hen nå. Vi har et Russland som har brutt folkeretten, men som vi likevel forsøker å ha et konstruktivt samarbeid med. Det er en uttalt målsetting både fra norsk og andre parters side. Vi har et USA som – som statsråden var inne på – ennå ikke har utmeislet sin nordområdestrategi. Statsråden har også gjort en innsats for igjen å normalisere forholdet til Kina, som ble observatør til Arktisk råd nå nylig. Så diskuterer også Europaparlamentet EU-kommisjonens kommunikasjon på arktisk strategi.

Hvilke utviklingstrekk ser statsråden innen det arktiske samarbeidet i de nærmeste årene?

Utenriksminister Børge Brende [12:19:42]: Vi må greie å beholde Arktis som et område for samarbeid. Foreløpig har vi ikke sett at mange av de mest bekymringsfulle trekkene, en «nullsumspillverden», har kommet til Arktis. Det er også veldig interessant at når EU nå behandler sin arktiske strategi – og jeg skal til høring i Europaparlamentet – er det basert på også havretten og den internasjonale rett som er veldig viktig for oss, og som faktisk også Russland i nord understreker viktigheten av.

Hvordan vi skal greie den balansegangen fremover, sier jeg ikke blir lett. Men jeg har håp om at vi ikke skal få den negative utviklingen i Arktis.

Eirik Sivertsen (A) [12:20:41]: Jeg takker for svaret, og jeg deler håpet til utenriksministeren. Så langt er det min oppfatning at vi har lyktes i å gjøre det med Russland, der vi har klart å være tydelige på hva vårt syns-

punkt på deres handlinger på andre arenaer har vært, uten at det har smittet over og ødelagt forutsetningene for det som er et viktig samarbeid for Norge, men også for de andre arktiske landene og for resten av verden.

Som statsråden var inne på i sitt svar, behandler Europaparlamentet nå den arktiske kommunikasjonen fra kommisjonen. Jeg mener den har tatt mange viktige skritt i riktig retning, i forståelsen av hva Arktis er, og hvilket regelverk som gjelder. Likevel er det slik at jeg oppfatter at Europa har et – skal vi si – ikke tilstrekkelig opplyst syn på hva Arktis og nordområdene faktisk er. Hvilke tiltak eller strategier har statsråden for å bidra til en enda bedre forståelse i Europa og EU for hva som nå trengs i de nordlige områdene?

Utenriksminister Børge Brende [12:21:49]: Jeg tror det har vært viktig også å ha sentrale europeiske aktører i Norge og som deltakere i nord, for å øke forståelsen av Arktis. Mer enn 10 pst. av vår befolkning bor nord for polarsirkelen. Det er der veksten er sterkest i vårt land. En må greie kombinasjonen av bærekraftig utvikling, vekst og å ta vare på miljøet. Det er nok noen misforståelser knyttet til hvor aktiv næringsvirksomhet vi faktisk har i nord, og hvordan vi har en historie for å kombinere dette. Vi har også en grense mot vårt naboland Russland hvor det er en veldig asymmetrisk militær situasjon. Det er det ikke noen tvil om.

Et av de skrittene jeg har tatt, er å invitere meg med til utenrikskomiteen i Europaparlamentet som nå skal diskutere denne strategien. Jeg har hatt flere samtaler også med Federica Mogherini i forbindelse med utformingen av denne strategien fra kommisjonen.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kåre Simensen (A) [12:23:12]: Jeg vil også starte med å gratulere min gode politikerkollega fra Finnmark med hans nye verv.

Det har vært et interessant og lærerikt år som medlem av den norske delegasjonen til Nordisk råd – interessant fordi man treffer kollegaer fra andre land, lærerikt fordi det bidrar til en bedre forståelse av at de nordiske landene har svært mye til felles. Men som vi ser av stortingsmeldingen, er det fremdeles forbedringspunkter på mange ulike politikkområder. Grensehindrene har vært nevnt, og er et godt eksempel på at vi har et stykke vei å gå før vi er skikkelig i rute. Men jeg synes det er fint at man har en ambisjon om å fjerne fem–ti grensehindre per år. Eksemplene er mange nok til å kunne si at man får til det man vil, hvis den politiske viljen er til stede, slik også representanten Knag Fylkesnes var inne på i sitt innlegg.

Uttrykket «Sammen er vi sterke» er viktig når vi diskuterer det å utvikle det nordiske samarbeidet. Vi ser det på flere og flere områder, og jeg, som kommer fra det høye nord, vil spesielt trekke fram Arktisk råd, urfolksarbeidet og Barentssamarbeidet som gode eksempler på at det gir en merverdi for den befolkningen som lever der. Samtidig er det utrolig synd at det nordiske informasjonskontoret i Alta legges ned med begrunnelsen at informasjonsarbeidet og prosjektarbeidet i Barentsregionen styres best fra Oslo. Forstå det den som kan, det gjør ikke jeg!

Som kjent overtok Norge formannskapet i det nordiske samarbeidet nå i januar, med gode målformuleringer. Norden i omstilling føler jeg er godt ivaretatt, og som ihuga EU-mann er jeg glad for at Norden i Europa får stor plass, men kanskje i enda større grad ser jeg muligheten til å sette Europa i Norden på dagsordenen.

I disse dager ser vi at stadig flere her i landet tar til orde for å melde Norge ut av EØS og erstatte det med handelsavtaler med et EU som har store interne utfordringer. Samtidig spør mange seg hva slags USA vi vil få etter valget av Trump som president. Det vi har sett i form av ulike Twitter-meldinger, er – for å si det litt diplomatisk – svært interessant og til dels utfordrende å ta til seg. Når vi samtidig ser at de geopolitiske utfordringene i verden kommer nærmere og nærmere oss, blir det spennende å se om vi klarer å løse dette sammen, eller om vi blir tvunget til å løse det hver for oss. All erfaring viser at et Norden og et Europa løser disse oppgavene best sammen gjennom å ivareta demokratiske verdier og prinsipper. I dag utfordres Europa nettopp på det. Vi ser at det er en større usikkerhet om EU enn på lenge. Storbritannia er på vei ut, og brexit har ført til exit-diskusjoner i mange land der høyrepopulistiske partier og EU-motstandere stadig vinner terreng. Trumps mantra «Make America Great Again» har fått altfor mange tilhengere i Europa.

Michael Tetzschner (H) [12:26:29]: Hvis vi et øyeblikk tenkte oss at vi i én setning skulle uttrykke det vi mener om disse dokumentene som ligger her i dag, ville vi kunne si noe som følger: Det nordiske samarbeidet er viktig, og det fungerer i hovedsak godt. Men det må sies litt mer.

Vi kan glede oss over at vi har et velutviklet politisk parlamentarisk samarbeid gjennom Nordisk råd. 87 av medlemmene i de nordiske nasjonalforsamlingene deltar og utvikler personlige relasjoner over år som gjør at det nordiske samarbeidet får en struktur, og ikke bare blir henvisning til løsevne initiativer. Det samme gjelder i enda større grad Nordisk ministerråd, som også involverer utpekte fagdepartementer. Vi kan glede oss over Grensehinderrådet – hvis leder sitter i diplomatloshen, så vidt jeg har observert – som hver eneste dag på praktisk plan bygger ned de praktiske hindringene som ellers kan oppstå, som gjør det besværlig å krysse grensene mellom de nordiske land, enten fysisk eller gjennom det økonomiske samkvem. Det skal vi glede oss over.

Så har vi kommet dit hvor jeg i tillegg til å gratulere vår nye samarbeidsminister, også vil dele med ham noen kritiske observasjoner som jeg selv mener å ha observert etter syv år i det nordiske samarbeidet, og som er forbedringspunkter, som det heter.

For det første: Det politiske og det departementale samarbeidet fungerer godt, som jeg nevnte, men de nordiske faste institusjonene gjør det ikke. Evalueringen, i den grad de gjennomføres, får begrensede konsekvenser.

For det andre: Det brukes for mye ressurser på sideaktiviteter som ikke direkte har sporbar nytte for nordiske borgere.

For det tredje: De nordiske skattebetalere bidrar med over 1 mrd. kr i året. Det er de løpende utgiftene årlig. I tillegg har vi de indre ressursene som brukes i hvert enkelt departement og i de enkelte land. Vi mener det bør kunne stilles skarpere krav til resultatene. Det kan også reises

som en problemstilling om Norge skal dekke nesten en tredjedel av utgiftene.

Videre er det min påstand at viljen til å prioritere ikke er velutviklet, og at reformene kunne være dristigere.

Jeg tror vi fremover må se at organisasjonen under Nordisk råd må være forberedt på at nye satsinger må finansieres gjennom effektivisering eller omprioriteringer.

La likevel dette innlegget klinge ut med en bekjennelse av troen på det sterke nordiske politiske samarbeidet. Sammen utvikler vi relasjonene også til de nye selvstendige land i Baltikum, et samarbeid som blir utrolig viktig i den tiden vi står foran, og som har noen illevarslende tegn om instabilitet.

Gunvor Eldegard (A) [12:29:49]: Føresetnaden for det nordiske samarbeidet meiner eg er at me kan flytta oss enkelt over grensene, slik at me f.eks. kan ta oss arbeid i eit av dei andre nordiske landa. Som transportrapportør for Nordisk råd er det ein av dei tinga eg har jobba mykje med sidan eg kom inn der.

Som det er nemnt før i dag, har me ikkje ministerråd for transport lenger. Det vart lagt ned i 2005. Då vart det sagt at det tok halvtanna år, nei, det tok nesten tre år før dei nordiske transportministrane ønskte å møta delegasjonen for Nordisk råd til eit møte. Me fekk det til i november. Eg vil seia at det vart eit godt møte, og eg ser på det som starten på eit noko betre samarbeid, fordi det er slik at transport engasjerer utruleg mange av medlemene i Nordisk råd.

Dei nordiske landa har ofte gode transportløyningar. Men det internasjonale er viktig òg, og transportforbindelsane over landegrensene deriblant. Då tenkjer eg at nasjonale transportplanar må koordinerast. Planane kan ikkje slutta ved grensa. Dei må koplast saman, slik som transportsystema er i røynda. I Barentsområdet har dei laga ein felles transportplan. Verda har endra seg etter at ministerrådet vart lagt ned i 2005. Me har underskrive klimaavtalen i Paris, som vil medføra at me må kutta betydelege utslipp frå transportsektoren. Meir av godstransporten må over på jernbane for å oppnå det. Frå Göteborg hamn, den viktigaste for Noreg, går nesten alt gods på lastebil over grensa til Noreg – meir enn 2 500 lastebilar per døgn. Det er ein veldig viktig årsak til mangel på konkurransedyktig jernbane.

To område har me jobba med i det utvalet i Nordisk råd. Me har satsa spesielt på Oslo–Göteborg og vidare til København, og me har satsa på Ofofbana – malmbana. Viss me tenkjer på Oslo–Göteborg, snakkar me om to av Nordens største byar. Det er eit enormt regionalt og lokalt engasjement. Utruleg mange ønskjer å jobba for dette, men ikkje regjeringane i dei nordiske landa. Eg tenkjer at det er eit stort potensial. Det gjev moglegheiter for dei nordiske landa, og eg ønskjer at den nye ministeren for samarbeid i Norden skal ta med seg desse signala og setja transport opp på dagsordenen som ei viktig satsing i det nordiske arbeidet vidare.

Margunn Ebbesen (H) [12:33:09]: Nordområdene er vårt viktigste utenrikspolitiske satsingsområde og er av stor betydning for Norge både sikkerhetspolitisk og økonomisk. Regjeringen styrker nordområdesatsingen fra 2,7 mrd. kr i 2016 til 3,4 mrd. kr i 2017.

Det er naturlig å trekke inn regjeringens nordområdesatsing i debatten rundt Arktis, for nordområdene er en del

av Arktis. Skal vi klare å vise at vi tar på alvor det arktiske arbeidet og utviklingsmulighetene, må vi også vise at vi selv gjør en god jobb på eget område.

Norges posisjon har vært og er sterk i det arktiske samarbeidet. Norge har lange tradisjoner i polare strøk og store ressurser og aktivitet. Regjeringen jobber godt med å videreføre Norges sterke rolle i utformingen av arktisk politikk, og det er mye som har skjedd hvor Norge har vært et nav i det arktiske samarbeidet.

Bakgrunnen for opprettelsen av den arktiske delegasjonen i sin tid var å få økt oppmerksomhet og kunnskap om Arktis i Stortinget. Det er økende interesse for Arktis, men også for nordområdene, både i de arktiske landene og i en lang rekke land utenfor. Da er det viktig at Stortinget er godt oppdatert om arktisk politikk.

Det kan konstateres at det arktiske samarbeidet er i stadig utvikling. Arktisk råd, som hadde sitt 20-årsjubileum i fjor, er viktig, men også den arktiske delegasjonen her på Stortinget og arktisk parlamentarisk samarbeid bidrar. Delegasjonen på Stortinget er aktiv, både ved å arrangere møter her på Stortinget og rundt i landet og ved å delta aktivt på viktige arenaer utenfor landets grenser. Vår delegasjonsleder er også leder for Den arktiske parlamentariskkomiteen og bidrar aktivt i arbeidet. Han jobber aktivt for implementering av slutterklæringen fra den 12. arktiske parlamentariskkonferansen, som ble arrangert i Ulan-Ude sist sommer.

Samarbeidet mellom medlemslandene fungerer godt. Det er nødvendig også å kommentere forholdet til Russland. Internasjonalt samarbeid som inkluderer Russland, bidrar til å sikre en fortsatt stabil utvikling i regionen. Norge ønsker et godt og nært forhold til Russland, bygget på gjensidig nytte og respekt for grunnleggende internasjonale regler. Men vi står sammen med våre allierte og våre partnere i Europa om vår reaksjon overfor Russland etter deres handlinger overfor Ukraina. Til tross for det har vi et godt samarbeid med Russland, spesielt innenfor søk/redning, forsvarlig forvaltning av fiskeriressursene i de nordlige havområdene og atomsikkerhet.

Barentssekretariatet er styrket, og ikke minst har vi et godt folk-til-folk-samarbeid.

Jeg har også lyst å nevne den nye grenseavtalen som skal gjøres mellom Norge og Russland, som involverer Neiden i Sør-Varanger. Den er viktig for både nordmenn og russere.

Jorodd Asphjell (A) [12:36:32]: Først vil jeg gratulere Frank Bakke-Jensen med stillingen som samordningsminister.

Som formann i utvalget for kunnskap og kultur i Norden har jeg hatt gleden av å kunne delta i det nordiske samarbeidet i flere år. Utvalget, som består av 18 medlemmer fra alle de nordiske landene, med ulik partitilknytning, har, i hvert fall gjennom de årene som jeg har vært leder, hatt et meget godt samarbeid om ulike spørsmål. Et tett samarbeid mellom de nordiske landene er viktig og må og skal ha høy prioritet hos de ulike regjeringer, slik at dette samarbeidet kan utvikles enda bedre i årene som kommer.

Norden, med sine ca. 26 mill. innbyggere, er et av verdens mest integrerte samfunn og har en av de mest integrerte økonomiene i verden. Derfor er et sterkt og tett samarbeid mellom de nordiske landene viktig for bl.a. norsk verdiskaping og sysselsetting. Det er viktig for vår økono-

miske omstilling og konkurransekraft i et stadig større og mer internasjonalt marked preget av globalisering.

Utvalget for kunnskap og kultur i Norden arbeider med mange viktige saker innenfor kultur, utdanning og forskning som bidrar til å knytte våre land enda tettere sammen. Samarbeidet i Nordisk ministerråd er viktig med tanke på å forankre saker mellom parlamentarikere fra hele Norden og fra de ulike regjeringene. Man har blitt enig om både små og store saker. Ministerrådet har bl.a. bevilget 500 000 danske kroner til workshops som omhandler friluftsliv for barn og unge i Norden. Et annet tiltak er en nordisk kulturell skolesekk, hvor Ministerrådet setter av søkbare midler i 2017 for å fremme nordisk kultur i skolene.

Under hovedsesjonen i København i november 2016 hadde utvalget for kunnskap og kultur et fellesmøte med de nordiske kultur- og utdanningsministrene. Der fikk parlamentarikere fra hele Norden drøfte viktige områder og saker som utvalget er opptatt av, med de enkelte ministrene. Dette er av gjensidig nytte og viktig for å få framdrift i enkelte saker og eventuelt avklare ulike synspunkter.

En av de sakene vi arbeider med, er frafall. Det er en fellesnordisk utfordring som utvalget vil jobbe med framover, spesielt knyttet til frafall i videregående skole.

En annen sak handler om oversettelse av vinnerne av Nordisk råds litteraturpris. Vi bruker utrolig mye penger på å nominere, bedømme og på prispåskriften, men vi har ikke råd til å sette av nok penger til å få verkene oversatt til de nordiske språk. Dette er en sak vi ønsker å løfte fram, slik at disse verkene kan bli lest av et stort publikum i hele Norden.

Vi har grensehinderspørsmål, vi har Nordisk ministerråds strategi for det nordiske kultursamarbeidet 2013–2020. Vi har Internasjonalt Samisk Filminstitutt, som den norske regjeringen satser betydelige penger på, men som ikke har fått løfte av Sverige og Finland på det samme området.

Vi har en nordisk ungdomsfilmfestival i Tromsø hvert år, hvor nordiske ungdommer kommer sammen og jobber i workshops. Her er det også en utfordring med å få til en god finansiering.

Jeg håper på et godt og nært samarbeid med den nye samordningsministeren for å løse viktige spørsmål for alle som bor i Norden.

Irene Johansen (A) [12:39:53]: Jeg vil gi nok en gratulasjon til den nye samarbeidsministeren og europaministeren – begge deler er like viktig.

Nordisk samarbeid bør bli mer effektivt, mer synlig og gi oss en merverdi, sa representanten Sylvi Graham – og det kan man jo ikke være imot. Samtidig mener jeg at like viktig som de sakene vi tar opp og behandler, er de møtene vi har der vi snakker sammen og blir kjent med våre nordiske naboer og venner – noe som representanten Graham også avsluttet sitt innlegg med.

Jeg ble valgt inn i Nordisk råd for et år siden, og før det har jeg som innbygger i Østfold vært med i grensekomiteer med Bohuslän og Värmland og kjenner godt til utfordringene på tvers av grensene. Felles minner om å være «sukkerbarn», avhengig av hvilket land som hadde det billigste sukkeret, gjør at vi har et helt spesielt forhold til svenskene.

Jeg husker også at da jeg ble valgt inn på Stortinget, ble jeg invitert til et møte i Karlstad og dro selvfølgelig dit. Jeg skrev reiseregning i etterkant og fikk høre fra Stortinget at

det kunne man jo ikke gjøre, bare reise til Karlstad, jeg måtte søke om det fordi det var i utlandet. Så vi har litt å gå på når det gjelder hvordan vi skal legge til rette for samarbeid, også på Stortinget.

Nordisk råd kalles av enkelte et supperåd der ingenting skjer, til tross for mange vedtak. Mitt inntrykk etter ett år i Nordisk råd er at det ryktet er ufortjent. Her er det mulig å fremme gode samarbeidsprosjekter og konkrete saker innenfor et bredt spekter av områder.

Jeg har lyst til å nevne et par eksempler: Jeg sitter i noe som kalles holdbarhetsutvalget, et utvalg for et holdbart Norden. Før jul fremmet vi i den sosialdemokratiske gruppen et forslag om å få til et felles bidrag fra de nordiske regjeringene til å bygge ut fyllestasjoner for nullutslippsbiler på tvers av grensene, slik at vi alle sammen kan kjøpe oss nullutslippsbiler og ferdes på tvers av grensene uten å være redd for hvor vi kan fylle på drivstoff. Forslaget fikk stor tilslutning i utvalget, og jeg håper at regjeringene i Norden også vil tiltre forslaget. Det ville virkelig få fart på å få ned klimagassutslippene fra transport i Norden og være et bidrag til mobiliteten på tvers av grensene.

Jeg var også med på et møte med transportministrene før jul. Jeg hører noen si at det tok fryktelig lang tid å få det til, og det er jeg veldig klar over, men vi fikk det til. Det synes jeg er veldig positivt, og det kommer til å gi en ny giv inn i arbeidet med dette. Det er et arbeid som også grensekomiteene, som vi skal ha møte med til uken for å få til den satsingen som vi ønsker, er opptatt av.

Arbeidet med dette er ikke dermed gjort. Vi er nødt til å stå på videre, akkurat som her i Stortinget, når vi vil ha noe igjennom. Jeg ser positivt på det nordiske samarbeidet videre.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 3, 4 og 5.

Sak nr. 6 [12:43:07]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Rigmor Andersen Eide og Geir Sigbjørn Toskedal om tiltak for å redusere matsvinn (Innst. 108 S (2016–2017), jf. Dokument 8:9 S (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det – innenfor den fordelte taletid – blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter. – Det anses vedtatt.

Else-May Botten (A) [12:43:57]: La meg først få takke Kristelig Folkeparti for å ha fremmet en viktig sak. Det kastes nemlig altfor mye mat i dette landet. Anslagsvis kastes det 217 000 tonn mat som kunne ha blitt spist. Tall fra 2013 viste at vi kastet 190 000 brød hver eneste dag. Dette er først og fremst et stort etisk problem og en enorm sløsing med ressurser. Det er også et stort paradoks at

mens vi diskuterer å iverksette tiltak for å redusere klimautslippene i landbruket, tilsvarer klimautslippene for maten som vi kaster, utslipp fra 375 000 biler.

Et av FNs nye bærekraftsmål er at matsvinn skal reduseres med 50 pst. innen 2030. For å lykkes med dette må mange ulike tiltak iverksettes i hele verdikjeden. Matbransjen har et betydelig ansvar for å redusere matkastingen, og her skjer det allerede mye positivt. Innenfor ForMat-prosjektet, som er næringslivets egen satsing for å forebygge matsvinn, skjer det mye bra. Før jul var jeg sammen med NorgesGruppen og besøkte Matsentralen her i Oslo. Matsentralen sikrer at fullverdig overskuddsmat fra dagligvarehandelen kommer frivillige organisasjoner som deler ut mat til vanskeligstilte, til gode. Sentralen er et veldig godt eksempel på hva som kan komme ut av et samarbeid mellom dagligvarebransjen, matindustrien, frivillige organisasjoner og kommunale instanser. Jeg er glad for at vi gjennom budsjettbehandlingen i Stortinget har sikret 500 000 kr i økte bevilgninger til Matsentralen, selv om det ikke ble økt med en million, slik Arbeiderpartiet foreslo. Ifølge aktørene vi snakket med, er det ingen tvil om at disse pengene vil komme svært godt med.

Det skjer også mye annet positivt. Blant annet har vi kunnet lese om Scandic-hotellene, som gjennom initiativet Kutt Matsvinn 2020 har som mål å få mange aktører fra store og små hotell, restauranter og kantiner med på å kutte matsvinn med 20 pst. For Scandic tilsvarer dette besparelser på 8 mill. kr. På melkekartongene fra Q-meieriene kan vi lese om nye og spenstige forslag til hvordan melkesvinn kan reduseres – forslag som har kommet opp i samarbeid med Ungt Entreprenørskap.

Som privatpersoner kan vi også gjøre mye mer, og vi må alle ta tak for å kutte matsvinn, ikke minst hjemme på kjøkkenet vårt. For mange, både privatpersoner og næringslivet, dreier det seg ofte om kunnskap og holdninger.

Stortinget har bedt regjeringen om å utarbeide en avfallsmelding, og vi forventer også at tiltak for å redusere matsvinn skal være en del av denne meldingen. En samlet komité slår fast at det her bl.a. må adresseres hvordan kommuner kan håndtere matavfall på en best mulig måte. Stortinget ber også regjeringen om å utrede hvordan dato-stemplingen på matvarer kan forbedres for å redusere matsvinn. Og sist, men ikke minst: Det må utredes om det er behov for å gjøre noe med lovgivningen på dette området. I Frankrike er det vedtatt lovgivning som bidrar til at de store dagligvarekjedene istedenfor å kaste mat, donerer mat som er spiselig. Gjennom lovverket oppmuntres det til virkemidler fra hele matbransjen for å forebygge matsvinn, spesielt at spiselig mat ikke skal bli gjort uegnet til forbruk. Det er en samlet komité som mener at vi også her i landet må vurdere lignende virkemidler, da det kan gi en mer betydelig og varig reduksjon i matsvinnet.

Jeg tilrår innstillingen, og så vil jeg også signalisere at Arbeiderpartiet er interessert i å støtte Miljøpartiet De Grønnes tre forslag som er lagt på bordet i dag.

Ingunn Foss (H) [12:48:12]: Først vil jeg få lov til å benytte anledningen til å takke Kristelig Folkeparti for å ha satt fokus på en viktig sak og en stor samfunnsutfordring som jeg håper både forbrukere, dagligvarebransje og næringsmiddelindustrien sammen kan klare å gjøre noe med.

Det er stor enighet om at problemstillingen rundt mat-

kasting må tas på alvor. I Norge blir det kastet flere tusen tonn spiselig mat hvert år, og verdien av dette er anslått å være 20 mrd. kr. Forslagsstillerne viser også til at FN har estimert at man kaster omtrent en tredjedel av maten som produseres. Produksjon av mat fører også til klimagassutslipp, og matkasting fører dermed også til unødvendige klimagassutslipp.

Alle er som sagt enige om at matkasting er et problem som en må gjøre noe med, og det gjøres allerede en rekke ting for å bedre situasjonen.

Sammen med klima- og miljøministeren, fiskeriminister, helse- og omsorgsministeren og barne- og likestillingsministeren undertegnet tidligere landbruks- og matminister og en samlet matbransje i 2015 en intensjonsavtale om reduksjon av matsvinn. Hele bransjen er med på samarbeidet helt fra primærnærings til forbrukerledd. Formålet med intensjonsavtalen er å styrke samarbeidet mellom styresmaktene og aktørene i hele matkjeden for å redusere matsvinn.

Intensjonsavtalen vil gjelde til den blir erstattet av en konkret bransjeavtale når det foreligger tilgjengelig statistikk og indikatorer som kan gi grunnlag for konkrete reduksjonsmål. Intensjonsavtalen er et godt utgangspunkt for et bredere samarbeid med hele verdikjeden i matbransjen om hvordan arbeidet med å redusere matsvinn og øke ressursutnyttelsen kan utvikles videre.

Regjeringen støtter bransjens egen organisasjon for forebygging, Matvett, som har virket siden 2012. Matvett har flere informasjonstiltak, bl.a. matvett.no og matsvinn.no. Prosjektet ForMat, som ble gjennomført fra 2010 til 2015, førte til 25 pst. reduksjon av matkasting. Gjennom dette prosjektet har matbransjen også gjort en rekke tiltak i forbindelse med datomerking.

Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet finansierer mye av Forskningsrådets BIONÆR-program. I 2016 har Landbruks- og matdepartementet bidratt til dette programmet med ca. 190 mill. kr. Programmet støtter f.eks. forskning på sensorteknologi og bruk av roboter for mer miljøvennlige prosesser for å redusere matsvinn. I tillegg til BIONÆR-prosjektet vil midler fra fondet for forskningsmidler over jordbruksavtalen være sentralt for å legge til rette for utvikling av ny teknologi og emballasje som kan redusere matsvinn.

Det er kommunene som har ansvaret for innsamling av avfall fra husholdningene, og Miljødirektoratet har fått i oppdrag å vurdere virkemiddel for å fremme utsortering av bløtorganisk avfall og plast. Det er naturlig at dette følges opp i meldingen om avfallspolitikk og sirkulær økonomi. Siden 2009 har det vært forbudt å kaste mat i naturen. Dette går nå oftest til forbrenning, fôrproduksjon eller kompostering. Det er også økende interesse for å øke delen som blir brukt til å lage biogass.

Landbruks- og matdepartementet har sammen med ForMat-prosjektet og andre deltatt i arbeidet med å legge til rette for etablering av Matsentralen, som distribuerer spiselig mat som ellers ville blitt kastet, til mennesker i hele Oslo-området som trenger det. Regjeringen innførte også fritak for merverdiavgift ved uttak av mat som blir levert vederlagsfritt til veldedige formål, fra 1. juli 2016. Fritaket vil medvirke til å redusere matsvinnet og gjøre det billigere for bransjen å gi mat til mennesker som trenger det, snarere enn å kaste mat.

Jeg har tro på at alt det gode arbeidet som gjøres, vil gi

gode resultater, og jeg ser fram til utredningene som kommer som følge av forslagene i denne saken. Bransjen er allerede godt i gang, og forbrukerne, som tross alt er de som kaster mest, må komme etter.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:52:20]: Å spise opp maten sin, slik vi alle er oppdratt til å gjøre, er ikke bare høflig. Det er også med på å redusere klimagassutslipp. Ved å tilpasse forbruket vårt til det vi faktisk spiser, kan vi også sørge for en mer rettferdig fordeling av maten.

Det å redusere matsvinn er ikke lenger bare en kamp som kjempes rundt middagsbordet for mammaer og pappaer i de tusen hjem, men det er også en del av FNs nye bærekraftsmål som sier at vi innen 2030 skal ha halvert verdens matsvinn.

Å finne de gode tiltakene for å redusere klimagassutslipp er en av vår tids største politiske utfordringer. Når vi vet at 355 000 tonn spiselig mat som vi kastet i 2015, utgjorde et klimagassutslipp som kan sammenliknes med over 400 000 personbiler, ifølge Framtiden i våre hender, er det å redusere matsvinn en lavhengende frukt for å få ned klimagassutslippene.

Kristelig Folkeparti fremmet derfor i høst forslaget som vi i dag debatterer, og som en samlet komité stiller seg bak mesteparten av.

Matbransjen selv har tatt viktige grep som har ført til 12 pst. reduksjon i matsvinn mellom 2010 og 2015. Dette er bra, dette er viktig, men det er ikke nok. Jeg ser fram til at bransjeavtalen blir ferdigforhandlet, og forventer at den inneholder konkrete mål og tiltak, men jeg tror likevel ikke at det er nok. Vi har derfor fremmet forslag med ulike tiltak gjennom hele verdikjeden – fra hav og jord til bord, fra produsent til forbruker. Alle ledd og aktører må være med på dugnaden.

Det gjøres allerede mye for å få ned matsvinnet, men vi har fortsatt en lang vei å gå for å nå FNs bærekraftsmål. Vi forbrukere er en av de største kildene til matsvinn, og vi trenger derfor økt kunnskap om holdbarhet på mat, utnyttelse av restene og hvordan vi unngår matsvinn. Vi ser at det er holdningsendringer på gang, og dette må vi bygge opp under og bidra til å styrke. Vi har derfor foreslått at det gjennomføres en holdningskampanje som starter allerede i skolen, for å lære barn og unge om hvordan de kan forebygge matsvinn.

Flere land i Europa har gått foran og innført ulike former for såkalte matkastelover som gjør det forbudt for dagligvarebransjen og næringsmiddelindustrien å kaste spiselig mat, men heller gi den til veldedige formål. En slik lov vil i kombinasjon med flere tiltak gjennom hele verdikjeden kunne ha en viktig effekt på matsvinnet. Jeg er derfor glad for at en samlet komité i dag stiller seg bak forslaget vårt om å utrede en norsk matkastelov.

Vi kan ikke bare ha en matkastelov, eventuelt innføre det, hvis vi ikke har en helhetlig verdikjede. Derfor er Matsentralen som vi har i Oslo i dag, avgjørende viktig, og også det å få opp andre matsentraler rundt omkring i landet. Dagens regjering med støtte fra Kristelig Folkeparti og Venstre har i de to siste års budsjett styrket Matsentralen her i Oslo med konkrete midler for å gjøre den jobben de gjør, enda mer «up to date», slik at de kan gjøre et så godt stykke arbeid som det trengs. Derfor er de 800 000 kr som Matsentralen i Oslo har fått for i år og for fjoråret, av-

gjørende viktige penger. Vi må legge til rette for effektiv distribusjon av overskuddsmat fra butikker og produsenter ved bl.a. å støtte opp om dagens matsentral her i Oslo, slik at vi skal klare å nå målet om å redusere matsvinn. Men en stor jobb har vi som forbrukere å gjøre. Vi vet at det er vi som kaster mest, og derfor er holdningsskapende kampanjer viktige i mange fora for at vi skal klare å få nok kunnskap og nye holdninger, slik at vi alle er med på å redusere matsvinnet.

Jeg tar med dette opp de forslag som Kristelig Folkeparti er medforlagsstiller til. Kristelig Folkeparti støtter forslagene nr. 3, 4 og 5, som er fremmet av Miljøpartiet.

Presidenten: Representanten Line Henriette Hjemdal har tatt opp de forslag hun refererte til.

Geir Pollestad (Sp) [12:57:13]: (leiar i komiteen): Eg vil starta med å takka forslagsstillerane og i stor grad slutta meg til det meste som er sagt så langt i debatten.

Mat er ein ressurs. Mat er ein verdifull ressurs. Senterpartiet er eit matparti, difor er me opptekne av å ta vare på matressursen og stoppa den omfattande kastinga som pågår. Dette er eit verdispørsmål på same måte som når Senterpartiet vågar å reagera når matvarekjedene gjev vekk mat nærmast gratis, med det ekstreme prisfokuset som dei dyrkar. Det er ei oppfordring til meir matkasting, og det underkjenner den verdien som mat som ressurs faktisk har. Eg meiner at innstillinga, slik ho no ligg føre, skisserer ei rekkje gode forslag for å redusera kasting av mat. Det er eit politisk ansvar og ei politisk oppgåve å bidra til at matkastinga går ned. Det må me gjera gjennom heile kjeda. Det handlar om bøndene, det handlar om dei ulike aktørane innan næringsmiddelindustrien, det handlar om daglegvarekjedene, og det handlar om forbrukarane. Me må bruka både regelverk og haldningar – regelverk som òg kan skapa og bidra til å skapa haldningar.

Me står bak forslag nr. 1, men eg vil samtidig varsla at Senterpartiet støttar forslaga nr. 3 og nr. 4, frå Miljøpartiet Dei Grøne. Eg er litt meir usikker på forslag nr. 5, for etter mi vurdering er det allereie teke vare på i det som er gjeldande læreplan, det er i alle fall sjølvstakt at ein i mat- og helsefaget er oppteken av redusert matsvinn. Me vil eventuelt koma tilbake til det etter å høyrte grunngevinga for forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne.

Pål Farstad (V) [12:59:31]: Matsvinn er en global utfordring og absolutt en utfordring å ta tak i i Norge. Vi kaster altfor mye mat, først og fremst fordi vi kjøper mer enn vi trenger, og mer enn vi burde. Trygg mat og matsikkerhet må for all del ikke utfordres, men holdbarhetsregimet og hvordan datomerkingen blir håndtert, kan være en årsak til at vi kaster mer mat enn det vi strengt tatt burde. Jeg mener at det kan være en hel del å hente på dette området. Derfor er jeg glad for at vi har dette temaet og spørsmålet til behandling, og jeg takker forslagsstillerne for at saken er brakt fram.

Jeg registrerer en økende oppmerksomhet på så vel etiske og klimamessige som økonomiske sider ved matsvinn, at det generelt synes å være en økende bevissthet ikke minst blant forbrukerne om å redusere matsvinnet, at det er en holdningsendring på gang, og at samarbeidslinjen som myndighetene og næringen så langt har lagt seg på, har vist positive utviklingstrekk. Nettopp derfor har jeg vært, og

er, mer opptatt av å følge holdningssporet enn lovreguleringssporet. I dette ligger det også en sterkere innsats for å øke forbrukernes kunnskap om matsvinn og forebygging av dette. Komiteen mener dette bør skje i regi av bl.a. Matvett og ForMat, som er næringslivets egen satsing for å redusere matsvinn gjennom samarbeid med myndighetene. Jeg viser også til at en samlet komité peker på at en forpliktende bransjeavtale bør inneholde en forsterket holdningskampanje rettet mot matbransjen og forbrukerne.

Jeg mener vi skal være forsiktige med å svare på alle utfordringer med lover og lovendringer. Derfor har jeg ikke uten videre villet være med på at lov skal regulere dette, men jeg synes det er fornuftig at det utredes om det er behov for en matkastelov, og er tilfreds med at en samlet komité står bak et slikt forslag.

Jeg vil bemerke at Venstre vil støtte forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti, og forslag nr. 3, fra Miljøpartiet De Grønne. Så vil jeg, i likhet med det som har vært sagt fra tidligere talere, gjerne høre hva Miljøpartiet De Grønne har å bringe til torgs knyttet til forslagene nr. 4 og 5, og eventuelt vurdere dem som oversendelsesforslag.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:02:50]: Altfor mange på denne jorda går svoltne til sengs om kvelden, og altfor mange menneske veit ikkje om dei har nok mat til barna sine neste dag. Vi som har nok mat, klarer ikkje å ta særleg godt vare på han. Vi kastar altfor mykje mat.

Vi har tal frå FN som viser at ein tredjedel av all mat ikkje blir eten. Det er openbert dårleg for oss menneske, det er dårleg for klimaet, og det er dårleg for miljøet. Difor vil eg gi honnør til Framtiden i våre hender, som har drive aktivisme mot oss politikarar for å gjere noko med dette. Eg vil òg skryte av Kristeleg Folkeparti, som har tatt forslaget til Stortinget. Vi i SV stiller oss heilt bak det.

Matsvinn skjer heile vegen frå maten blir produsert, til han kjem inn i kjøleskåpa til folk. Mykje av maten blir kasta i matbutikkane og i næringsmiddelindustrien før han kjem heim til folk. Det er på dette området det no er fleirtal for ei matkastelov, og det er veldig bra.

Visst nok kastar norske butikkar 210 000 poteter kvar dag, 210 000 poteter kvar dag – tenk på det! Det er meir enn to poteter per innbyggjar i Tromsø som blir kasta kvar dag. Vi kunne hatt gratis potetfest kvar dag i Tromsø by dersom vi hadde brukt dei potetene skikkeleg.

I norske butikkar blir det kasta meir enn 60 000 bananar kvar dag. Journalisten Jan-Erik Smilden skreiv om dette i Dagbladet i haust. Han fortalde korleis det var då han var liten, i 1955. Då hadde dei bananar på rasjoneringskortet og stod på bryggja i Oslo og venta på at bananbåten skulle kome. Kontrasten til i dag er stor.

For å finne gode løysingar på all matkastinga må vi bl.a. få på plass nok stader å levere brukbar mat. Vi har Matsentralen i Oslo, og vi har høyrte om fleire som er interesserte i å starte opp matsentralar fleire stader. Det er gode initiativ. Også den maten som ikkje kan etast, kan likevel brukast til noko nyttig, f.eks. er det mogleg å sjå for seg at han kan gå til biogassanlegg. I dag har vi ikkje strukturane på plass for at dette er mogleg over heile landet. I landsdelen min sender vi det til Sverige. I SV vil vi jobbe vidare for å finne løysingar på akkurat det.

Mykje mat blir også kasta heime hjå folk. Vi veit kor-

leis det er, det er travle dagar, det er mat i kjøleskåpet, men så står ein der i butikken og hugsar ikkje heilt kva ein hadde, og så kjøper ein berre meir enn det ein treng. Eg trur teknologien kan hjelpe oss ut av det problemet. Vi har høyrte om smartkjøleskåp, som gjer det mogleg å sjekke kva som er i kjøleskåpet medan ein står i butikken. Vi har også fått termometer på kjøtpakkane, som gir ei meir realistisk vurdering av kor lenge kjøtet er haldbart. Vi treng fleire løysingar som dette. Difor er vi med på forslaget om å be regjeringa

«legge til rette for utvikling av ny teknologi og emballasje som kan bidra til å redusere matsvinn».

Eg lurar framleis på kvifor regjeringspartia, Arbeidarpartiet og Venstre ikkje vil vere med på eit slikt forslag.

Denne saka handlar også om klima. Vi veit at vi har ein gigantisk jobb framfor oss. Klimagassutsleppa må ned, og hadde vi klart å redusere matkastinga til ingenting, ville det gitt like store kutt i klimagassutslepp som det å ta bort 400 000 bilar frå vegane – 400 000 bilar frå vegane er alternativet. Det burde kunne mobilisere kven FrP-ar som helst i salen til å ta opp kampen mot matsvinn. Når vi høyrer det talet, gir det oss ei plikt til å handle. Vi må bidra til at mindre mat blir kasta, og ikkje minst veit vi at norsk matsvinn åleine kan mette 800 000 menneske.

Dette er ikkje noko å vente på. Eg er glad for at vi får eit fleirtal for ei matkastelov i Stortinget i dag.

SV støttar dei to første forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne, altså forslaga nr. 3 og 4. Når det gjeld forslag nr. 5, er vi nesten heilt overbeviste om at det allereie ligg inne i norske læreplanar i dag. Eg vil også gjere Stortinget merksam på at det no føregår eit ganske stort arbeid i regjeringa med ny generell del av dei norske læreplanane. Eg vil åtvare mot at vi frå næringskomiteen på utilbørleg vis blandar oss inn i det arbeidet.

Eg vil heilhjarta støtte forslaga nr. 3 og 4, og når det kjem til stykket, vil eg ikkje støtte forslag nr. 5. Det er ikkje av vrang vilje og motstand mot å kjempe mot matsvinn og haldningane til norske elevar, men rett og slett fordi vi må gjere det riktig.

Rasmus Hansson (MDG) [13:07:47]: Ikke bare er det god folkeskikk å spise opp maten sin; det er også god ressursforvaltning. Derfor vil jeg berømme Kristelig Folkeparti for å ha fremmet dette gode og viktige forslaget, og jeg er veldig glad for at en samlet komité støtter forslaget om å utrede en matkastelov rettet mot næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen.

En av sidene ved matkasting er klimagassutslipp, som tilsvarende – for å si det på en annen måte enn representanten Fylkesnes – en fjerdedel av utslippene fra personbiler i Norge, ifølge en fersk rapport fra Østlandsforskning. Det er vanvittig mye. Matsvinnkutt er også så viktig i verden – i et klimaperspektiv og selvfølgelig, framfor alt, i et matforsyningsperspektiv – at FN har inkludert det som et delmål under bærekraftsmål nr. 12. Bærekraftsmål nr. 12, som Norge har sluttet seg til, er å sikre bærekraftige produktjons- og forbruksmønstre.

Tonnevis av maten som produseres i norsk landbruk, må i dag dessuten kastes fordi den har feil fasong eller størrelse, for med dagens regime får ikke matprodusentene solgt maten. Det betyr at det rundt omkring på norske gårder ligger mengder med grønnsaker på dynga fordi de ikke

oppfyller kosmetiske krav. Derfor fremmer Miljøpartiet De Grønne et forslag som lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det i utredningen av en matkastelov spesielt vurderes tiltak som hindrer at det i verdikjeden fra produsent til butikk kastes fullverdige matvarer med ukurant størrelse eller fasjon.»

I arbeidet med å redusere matsvinnet seiler heldigvis Stortinget nå i medvind. Frivillige organisasjoner og næringslivet satser aktivt på å redusere matsvinnet fordi det er god folkeskikk, fordi det er rettferdig, og fordi det lønner seg. Matsentralen i Oslo omfordelte i 2015 over 1,5 millioner måltider til vanskeligstilte, og det tilsvarer dessuten en miljøgevinst på 1 400 tonn CO₂.

I Bodø har Miljøpartiet De Grønne fått gjennomslag for å starte etableringen av en matsentral og i Bergen for at det settes av budsjettmidler til opprettelse av en matsentral der. Avtalen «Kutt matsvinn 2020» samler flere aktører som sørger for at hoteller, kantiner og restauranter over hele landet skal kutte matsvinnet med 20 pst. innen 2020. Det er kanskje ikke all verden, men en god begynnelse, som vil gjøre det langt lettere for næringslivet å bli underlagt en matkastelov eller andre reguleringer, dersom man finner det hensiktsmessig.

Så registrerer vi at Kristelig Folkeparti ikke har fått komiteens støtte til en holdningskampanje rettet mot privatpersoner. Over 60 pst. av matsvinnet er jo i private husholdninger. Man kan diskutere om det skyldes holdninger eller kunnskap, men vi fremmer forslag om en kunnskaps-satsing for å oppnå en halvering av matsvinnet innen 2030, i samsvar med det bærekraftsmålet som Norge har skrevet under på. Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber om at regjeringen, som et ledd i implementeringen av FNs bærekraftsmål der vi forplikter oss til «Innen 2030 halvere andelen matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, herunder svinn etter innhøsting», å iverksette hensiktsmessige tiltak for å øke befolkningens kunnskap om matsvinn og forebygging av dette.»

Vi fremmer også et forslag, forslag nr. 5, som lyder:

«Stortinget ber om at regjeringen, som et ledd i implementeringen av FNs bærekraftsmål, sørger for at forebygging av matsvinn inkluderes i hovedområdet «mat og forbruk» i læreplanen for mat- og helsefaget i grunnskolen.»

Vi har fått signaler om at vi kan få støtte til dette dersom vi omgjør forslagene til oversendelsesforslag, og det er greit for oss. Jeg varsler herved at det kan vi gjøre med forslagene nr. 4 og 5.

Likevel er det viktig å understreke kunnskap som en viktig faktor – hvor mye vet vi egentlig om holdbarhet og bruk av matressursene våre, hvordan får vi mer til å havne i magen og mindre i den grønne posen, når blir maten farlig gammel, osv. Mange av oss har vokst opp uten å behøve å tenke på dette, og det å gjenetablere den kunnskapen i samsvar med Mattilsynet vil bidra til å redusere matsvinnet.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp de forslagene han refererte.

Statsråd Jon Georg Dale [13:13:18]: Eg vil takke Stortinget for å fokusere på – gjennom dette representantforslaget frå Kristeleg Folkeparti – ei viktig problemstilling, nemleg korleis vi sørgjer for at mat som er produsert, vert brukt til mat i så stor grad som mogleg.

Dersom vi skal løyse utfordringa vår med å produsere mat til ei veksende verdsbefolkning, har vi ikkje dei jordbruksareala vi treng dersom vi skal fortsetje å kaste ein så stor del av maten vår, som vi gjer i mange vestlege land. Det er ei utfordring som er viktig for regjeringa, og som eg også opplever er viktig for Stortinget. Det gjer at ein er nøydd til å jobbe på fleire ulike område for å nå dei måla.

Det viktigaste av alt, og som representantforslaget for så vidt peikar tydeleg på, er kva som skjer i industriledet. Og der skjer det mykje positivt. Mens Stortinget debatterer dette no, er mange aktørar i næringsmiddelindustrien allerede i gang med å sjå på nye marknader og på nye produkt. For nokre år sidan, då eg var kjøtskjerar, kalla vi alt som vi skar av til biff, biff. Så heiv vi beina i renna og kalla det avfall. No kallar næringsmiddelindustrien det plussprodukt. Det gjev ny verdiskaping innanlands, og det gjev også meir bruk av maten. Samtidig ser vi at aktørar no samarbeider, f.eks. gjennom prosjekt som GRØNTI-KJØTT, som handlar om å putte avskjer frå frukt og grønt i næringsmiddelindustrien inn i kjøtprodukt og med det redusere matsvinnet og skape nye produkt til forbrukarane. Det er på veg inn i Horeca-marknaden no. Veldig mange spennande ting skjer i industriledet, som mykje av dette rettar seg mot.

Samtidig er hovudutfordringa vår at vi kastar altfor mykje mat heime. Meir enn 60 pst. av matsvinnet skjer i heimen til folk. Verdien av det utgjer i snitt 5 800 kr for ein familie. Dersom vi klarer å halvere det, gjev det den enkelte familien betydeleg meir pengar til å bruke på meir fornuftige ting. Då handlar det om noko så enkelt som å bruke den maten ein har kjøpt. Eg har ikkje grunnlag for å seie at altfor få et lapskaus, men av og til trur eg på det. Det handlar om noko så grunnleggjande som å ta ut dei produkta ein har igjen i kjøleskapet, og lage den siste matretten av dei – og i dei fleste tilfella er lapskaus godt.

Vi treng egentleg at folk er veldig bevisste på, når dei først har gjort innkjøp, at dei klarer å bruke den maten dei har kjøpt. Det er det vanskeleg å drive aktive haldningskampanjar for, men eg trur samtidig at dersom vi minner folk om det, tek vanlege folk i dette landet fornuftige val.

Samtidig jobbar regjeringa breitt saman med næringslivet – f.eks. gjennom samarbeidsavtalen mellom industrien og regjeringa – for å redusere matsvinn i industrien. Bioøkonomistrategien, som regjeringa nettopp har lagt fram, viser tydeleg fokusering på å redusere matsvinnet. Momsfritaket – som gjer at butikkar og grossistar kan gje frå seg den maten som dei tidlegare kasta, gratis til frivillige organisasjonar, som kan dele han ut – gjev incentiv til å redusere matsvinnet. Så her er det mange viktige grep ein kan gjere, og eg trur jamt over at dei positive tinga vi klarer å bidra med, er viktigare enn å tru at vi klarer å lovregulere oss vekk frå dette.

Næringsmiddelindustrien kjem til å bruke den maten dei har – når dei finn marknad for han. Det å ha tru på marknadsretting, ha tru på produktutvikling, ha tru på at dei som driv i norsk næringsmiddelindustri, klarer å utvikle nye produkt, er den aller viktigaste suksessfaktoren

vi har for å lukkast i industrien. At folk er opptekne av å ete meir lapskaus og andre produkt av den maten dei alle-reie har kjøpt, er viktig for å redusere den aller største delen av svinnet, nemleg den maten som allereie ligg i kjøleskapet vårt. Vi må bruke han mens ein er i stand til å gjere det, og vi må bruke ein større del av han enn i dag.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Else-May Botten (A) [13:18:08]: Jeg hadde i utgangspunktet ikke tenkt jeg skulle utfordre statsråden så mye, men på slutten av innlegget kom det noe som jeg tenkte det var viktig å få klarhet i.

Når komiteen peker på at det er viktig at regjeringen utreder behovet for en matkastelov, er det litt underlig at statsråden på en måte sier at her er det markedet som må råde, og det vil skje av seg selv. Det jeg ønsker å få svar på, er hvordan statsråden egentlig har tenkt å forholde seg til det.

Statsråd Jon Georg Dale [13:18:45]: Stortinget kan vere heilt trygg på at eg har tenkt å følge opp stortingsvedtak. Samtidig trur eg den mest effektive måten å lukkast på, er at vi faktisk får norsk næringsmiddelindustri, som er innovativ, som er flink til å skape nye produkt, til å sjå marknadsmoglegheiter. Eg trur at viktige incentiv for å få det til, vil gje raskare og betre resultat for heile matkjeda enn det vil gjere dersom vi berre lovregulerer.

Eg skal greie ut det Stortinget i dag ber meg om, og kome tilbake til Stortinget – det kan Stortinget vere heilt trygg på. Samtidig trur eg at vi kan ha ei felles forståing, veldig mange, både i regjeringa og utanfor, om at når folk tener pengar på noko, då bruker dei å gjere gode val. Det trur vi i alle fall på Sunnmøre! Og om vi faktisk sørgjer for at det er ein næringsmiddelindustri som ser moglegheiter i marknaden for brukbare produkt som dei i dag kastar, er det den beste vegen til målet.

Presidenten: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Gunnar Gundersen (H) [13:20:05]: Dette er bare en kort stemmeforklaring.

Høyre og Fremskrittspartiet støtter forslag nr. 3, fra Miljøpartiet De Grønne. Siden forslagene nr. 4 og 5 er gjort om til oversendelsesforslag, vil vi også støtte dem, fordi dette er forslag, særlig forslag nr. 4, som burde vært med i komiteens behandling, slik at vi kunne sett på konsekvensene av det. Men det kan gjerne være med i den videre vurderingen av hva som skal gjøres.

Når det gjelder forslag nr. 5, går vi langt inn på et område som helt andre har ansvaret for, som representanten Knag Fylkesnes var inne på. Det kan også gjerne være med i vurderingen videre, men vi har ikke oversikt over konsekvensene av det. Så vi kan støtte at forslagene nr. 4 og 5 blir gjort om til oversendelsesforslag, og så får vi se om det får støtte i salen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:20:59]

Innstilling fra næringskomiteen om Pelsdyrnæringen (Innst. 151 S (2016–2017), jf. Meld. St. 8 (2016–2017))

Presidenten: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen innenfor den fordelte taletid, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Morten Ørsal Johansen (FrP) [13:22:07] (ordfører for saken): Aller først vil jeg få takke komiteen for samarbeidet i saken. Komiteen har vært delt, men det har selvfølgelig utkrystallisert seg et flertall. Jeg må si at engasjementet har vært stort i denne saken om Meld. St. 8 for 2016–2017. Det har vært en utrolig debatt om en omstridt næring.

Vi i komiteen har behandlet denne saken grundig og godt, og vi har kommet fram til en innstilling som jeg håper blir godt mottatt av alle parter. Et mindretall i komiteen ønsker å legge ned næringen, og et flertall, bestående av Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, støtter komiteens innstilling om at vi skal ha en bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen. Det betyr at næringen skal gis mulighet til å utvikle seg uten at det går ut over dyrevelferden. Samtidig er det viktig at de tiltakene som iverksettes, ikke er mer rigide og vanskeligere enn at en bærekraftig utvikling faktisk er mulig.

Flertallet støtter i all hovedsak stortingsmeldingen. Dette gjelder også forbudet mot gruppehold av mink, med den lille endringen at det kan åpnes for gruppehold på gårder som deltar i et dyrevelferdsprogram, som oppfyller strenge krav til dyrevelferd, målt etter objektive og etterprøvbare dyrevelferdsindikatorer. Denne endringen gjør at de som driver godt – og har drevet godt – med god dyrevelferd, har muligheten til å fortsette å ha gruppehold. De andre må belage seg på endringer i dyreholdet eller finne seg noe annet å gjøre.

Med den endringen som flertallet har gjort, legger vi forholdene til rette for de seriøse og gode aktørene i bransjen på den ene sida, og vi sikrer bedre dyrevelferd på den andre sida – en vinn-vinn-situasjon både for bransjen og for dyrevelferden.

Det er, selv om kravene til dyrevelferd nå blir skjerpet, viktig å presisere at pelsdyrbransjen er av de dyrehold med best dyrevelferd. Strenge krav, tett oppfølging og dyktige pelsdyrbønder har bedret dyrevelferden betraktelig de senere årene. Bransjen har selv gått i bresjen for å politianmelde useriøse aktører, frata dem sertifiseringsordningen FarmSert og også ekskludere useriøse aktører. Det er ingen bransje som følges tettere opp av myndighetene enn pelsdyrbransjen.

Det ble i 2011 innført en ny forskrift med det som formål å bedre dyrevelferden. Næringen selv har en egen handlingsplan for dyrevelferd som på flere områder går mye lenger enn forskriften. De har også intensivert arbeidet med å unngå fryktsomme dyr, og de har innført bl.a.

obligatoriske helsetjenester med minst tre årlige veterinærbesøk – alt dette for å vise at dette er en god bransje som sikrer god dyrevelferd.

Næringen har som sagt gjort mye for å sikre dette, og næringen skal også ha ros for at de har åpenhet og er interessert i å vise fram gårdene sine. Hvem som helst kan spørre om å få komme på besøk til en pelsdyrfarm. Det er ikke lenger nødvendig å bryte seg inn.

Til slutt vil jeg få lov til, på en dag som denne, når en ser både på været og på debatten, å sitere Knut Hamsun, fra boka Pan:

«Det kan regne og storme, det er ikke derpaa det kommer an, ofte kan en liden Glæde bemægtige sig én på en Regnvejrsgang og faa én til at gaa afsides med sin Lykke.»

Da tror jeg at jeg med dette vil ønske debatten velkommen. Jeg håper på en saklig og god debatt, og at vi til slutt får et godt resultat.

Odd Omland (A) [13:26:44]: Pelsdyrnæringen har gjennom mange år vært omstridt i Norge, og da Pelsdyrutvalgets innstilling ble sendt på høring, var det flere fagmiljøer, som Veterinærinstituttet, Den norske veterinærforening og Rådet for dyreetikk, som ønsket en avvikling av næringen. Stortinget anmodet også regjeringen i vedtak av 11. desember 2014 å vurdere forbud mot pelsdyroppdrett i arbeidet med oppfølgingen av Pelsdyrutvalget.

Regjeringen konkluderte i sin innstilling med å videreføre næringen med forslag til innskjerping. Spesielt gjelder dette forbud mot gruppehold av mink. Under høringen kom det fram fra flere hold at de siste års budsjettmessige endringer, sammen med foreslåtte innskjerpinger mot gruppehold, ville føre til en ukontrollert avvikling av næringen. Dette forbudet vil ifølge meldingen for en oppdretter med 1 000 mink kreve investeringer på 3–3,4 mill. kr for å kunne videreføre samme produksjon som i dag. I tillegg vil dette og andre innskjerpinger øke driftskostnadene betydelig. I flertallsinnstillingen slås det fast at det skal innføres et generelt forbud mot gruppehold av mink, men at det åpnes for gruppehold under visse klare forutsetninger. Konsekvensen av dette forslaget når det gjelder både dyrevelferd og lønnsomhet, kan en ikke se framkommer ved behandlingen i dag. Fra Arbeiderpartiets side har vi vært tydelige på at dersom ikke dyrevelferden innen pelsdyrhold bedres, må næringen avvikles. Gjennom media og Mattilsynets kontroll av næringen framgår det at det forekommer brudd på lovverket.

Arbeiderpartiet har også et eget landsmøtevedtak om styrt avvikling. Vi registrerer at regjeringen gjennom meldingen har vurdert det som fullt ut mulig både juridisk og praktisk å gjennomføre en styrt avvikling av norsk pelsdyroppdrett. Arbeiderpartiet mener det regjeringen har foreslått, ikke er tilstrekkelig, og vi merker oss at næringens syn er at regjeringens samlede forslag vil gi så svak lønnsomhet at det sannsynligvis vil medføre en ukontrollert avvikling. Arbeiderpartiet ser det som viktig at de som har drevet i tråd med regelverket, investert og bygd opp sin virksomhet knyttet til pelsdyravl, må ivaretas gjennom en god avviklingsplan. Av hensyn til både dyrevelferden og næringen mener vi at avviklingsperioden må være kort.

Fra Arbeiderpartiets side ønsker vi å støtte opp under norsk landbruk og norsk matproduksjon. Derfor vil vi leg-

ge til rette for omstilling til ny landbruksvirksomhet basert på brukets ressurser. Dersom det ikke er mulig å omstille gården til annen landbruksvirksomhet, må en annen kompensasjon vurderes.

Videre mener vi at det vil være bedre med en skikkelig kompensert avvikling enn nye restriksjoner som sultefører næringen. I vårt forslag ber vi derfor regjeringen i løpet av 2017 fremme for Stortinget en egen sak om styrt avvikling av pelsdyrnæringen og sikre at nødvendige omstillingsmidler blir stilt til rådighet i avviklingsperioden.

Med det tar jeg opp det forslaget som Arbeiderpartiet er med på.

Presidenten: Representanten Odd Omland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Ingunn Foss (H) [13:30:37]: Regjeringen la den 4. november i fjor fram stortingsmeldingen om pelsdyrnæringen, med konklusjonen at næringen skal opprettholdes med skjerpede krav til dyrevelferd.

Flertallet i komiteen støtter forslaget om en bærekraftig utvikling for pelsdyrnæringen og om et generelt forbud mot gruppehold av mink, men åpner for gruppehold på gårder som deltar i et dyrevelferdsprogram, og som oppfyller strenge krav til dyrevelferd målt etter objektive og etterprøvbare dyrevelferdsindikatorer.

Pelsdyrnæringen er en næring med lange tradisjoner i Norge, helt tilbake til begynnelsen av 1900-tallet. Norsk pelsdyrnæring er en viktig del av norsk landbruk og bidrar til verdiskaping og arbeidsplasser flere steder i Norge. De fleste pelsdyrbøndene holder til i Rogaland, i Oppland, i Hedmark, i Sogn og Fjordane, i Møre og Romsdal og i Trøndelag.

Under høringen i saken 24. november kom det fram at det er delte meninger om forskningsresultatene vedrørende gruppehold av mink, og om det er dette i seg selv som er den mest risikoutløsende faktor for skade på dyrene. Det finnes resultater som viser at forskjellen i dyrevelferd mellom ulike gårder, uavhengig av antall dyr per bur, er større enn forskjellen mellom parhold og gruppehold. Denne forskningen peker på at stellfaktorer og genetikk er viktigere faktorer for dyrevelferden enn antall dyr i hvert bur. Det ble framført at dette ikke framgår tilstrekkelig i stortingsmeldingen.

Videre tok flere til orde for at utvidelsen av forbudet mot bruk av nakketang ved brunstkontroll og inseminering vil kunne føre til betydelig økt risiko for skade på dyrene. Flere pekte også på at forslaget om å forby gruppehold vil være svært kostnadskrevende for næringen og i realiteten medføre en ukontrollert avvikling av næringen.

Det framkom også under høringen ønske om forskriftsfesting av kravet om tilknytning til dyrevelferdsprogram for å sikre at dyrevelferden er under kontroll og bedres, og at dokumenterte resultater premieres med fortsatt tillatelse til gruppehold. Modellen som ble omtalt, legger strenge krav til dyrevelferd til grunn.

Utgangspunktet er at det stilles krav til parvis oppstalling, slik regjeringen foreslår i meldingen, men pelsdyrbønder som sertifiseres etter dyrevelferdsprogrammet, tillates å ha gruppehold etter dagens regler. Kontroll i henhold til sertifiseringsordningen gjennomføres årlig. Den som ikke består, mister sertifiseringen og må ta ned besetningen til parvis oppstalling.

Modellen innebærer også en reguleringsmekanisme med kraftige incentiver til forbedringer i dyrevelferden. Det kan også gi mer stabile og forutsigbare rammevilkår for denne næringen.

Pelsdyroppdrett drives i en rekke land i verden. Kina og Danmark står for 25 pst. av produksjonen. I Norge har vi bare 1 pst. av minkproduksjonen og 2 pst. av reveproduksjonen, fordelt på ca. 200 gårder. Men det er en viktig tilleggsnæring for mange bønder. I tillegg utnyttes restråstoff fra både fiskeri og landbruk i førproduksjonen til pelsdyrene. Ved en eventuell nedleggelse i Norge vil denne produksjonen mest sannsynlig bli ivaretatt av andre land.

Høyre er opptatt av en bærekraftig produksjon og at god dyrevelferd må ligge i bunnen for produksjonen, men vi har ingen tradisjon for å legge ned lønnsomme næringer og arbeidsplasser, spesielt ikke i en tid hvor vi trenger hver eneste arbeidsplass.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [13:34:34]: I arbeidet med denne meldingen om pelsdyrnæringen har det vært ett ord som har vært viktig for Kristelig Folkeparti – gjennom hele prosessen er det «dyrevelferd» som har vært vårt fokus. Med utgangspunkt i vår ideologi og forvalteransvaret mener vi at vi har ansvar for å ivareta og forvalte ressursene våre riktig, og med det også ivareta dyrevelferden. Derfor opprører det oss når vi ser bilder fra pelsdyrgårder som ikke behandler dyrene godt, og hvor det er helt tydelig at norske regler ikke følges. Slik skal vi ikke ha det. Dyrevelferd skal fortsatt være førsteprioritet.

Allerede i dag er pelsdyrnæringen under strengere regelverk og tilsyn, og dette er viktig for å sikre at disse dyrene har god dyrevelferd. Vi vet at i Norge i dag har de aller, aller fleste pelsdyrgårder god dyrevelferd, men så har vi unntak som ikke har det, og som gjør at vi ikke kan si oss fornøyd med dagens situasjon. I høringen kom det fram ulike hensyn som ikke er godt nok ivaretatt, som bl.a. bevegelsesfrihet og aktiviteter.

Som alle andre næringer skal også pelsdyrnæringen være bærekraftig. Ja, skal vi ha en næring, må den være økonomisk bærekraftig, men den skal også være bærekraftig når det kommer til dyrene og deres velferd. Kristelig Folkeparti var derfor glad for at regjeringen foreslo innstramminger som gir bedre dyrevelferd, og at komiteens flertall stiller seg bak å innføre et generelt forbud mot gruppehold av mink. Skal det gjøres unntak fra dette forbudet, slik det åpnes opp for, skal dette kun være i tilfeller hvor gården deltar i et dyrevelferdsprogram, og at det så vurderes ut fra objektive og etterprøvbare indikatorer for dyrevelferd.

Det er også et viktig grep som gjøres når kravene til bruk av aktivitetobjekter skjerpes, slik at dyrene blir mer aktive. Dette vil gi mer naturlig aktivitet, redusert slåssing med andre dyr og mindre pelsnaging.

I dag tar vi nye steg for å sikre en bedre dyrevelferd for pelsoppdrett. Det er Kristelig Folkeparti veldig glad for, og dette har helt fra starten av vært vårt mål med dette arbeidet.

Geir Pollestad (Sp) [13:37:17]: (leiar i komiteen): Pelsdyrsaka er ei sak som vekker sterke kjensler. Eg spekterer det engasjementet som er. Men når me skal utforma politikken, er det nødvendig for meg å leggja til grunn det biletet av næringa slik det kjem fram for partiet

– og det ut frå den informasjonen me har tilgang til, og også den informasjonen me har henta inn. Eg har besøkt mange pelsdyrgardar rundt om i Noreg. Kva opplever ein der? Jo, ein opplever bønder som er glade i dyra sine, ein ser dyr som har det bra. Og det er heilt nødvendig for at ein skal få høg kvalitet på skinna, for at ein skal oppnå høg pris når ein sel dei.

Eg opplever nokre gongar at det er slik i denne debatten at ein nærmast må beklaga at ein er for at me skal ha ei pelsdyrnæring i Noreg. Det gjer eg definitivt ikkje. Eg meiner det er ei viktig næring, ei næring som tek dyrevelferda på alvor. Eg vil få låna nokre ord som oljeministeren brukte på Sola ved Stavanger i går – han sa det skulle vera lov å vera stolt av å jobba i oljenæringa. Eg vil seia at det skal vera lov å vera stolt pelsdyrbonde i Noreg.

Det som er interessant i debatten i dag, er at me har ingen forslag på bordet om å forby omsetjing og import av pels. Så spørsmålet me skal ta stilling til, er ikkje om me skal ha rev og mink i bur, men om me skal ha rev og mink i bur i Noreg. Det er det saka handlar om. Dette var noko som òg Pelsdyrutvalet peikte på i sin NOU. Dei sa at dersom det skal vera ei avvikling av næringa, er det naturleg at det vert kombinert med eit forbod mot omsetjing og import av pelsdyr. Det ligg det ikkje forslag om i dag.

98 pst. av reven og 99 pst. av minken vert oppdretta utanfor Noregs grenser. Talet på mink i verda vil ikkje endra seg, etterspurnaden vil ikkje endra seg av kva me gjer i Noreg, og eg er nokså trygg på at mange, både rev og mink, i andre land gjerne kunne ha vore underlagde det norske regimet for dyrevelferd.

No har me hatt ein brei gjennomgang – me har hatt ein NOU som har vore på høyring, me har hatt ei melding, komiteen har hatt høyring – no er det på tide å trekkja ein konklusjon. Senterpartiet sitt primærstandpunkt var at me gjorde viktige grep i 2011, lét dei verka, men me fann det nødvendig å gå i dialog med andre parti for å sikra hovudretninga: berekraftig utvikling for næringa. Så meiner eg at når det gjeld gruppehald for mink, har me kome fram til ei løysing som er betre for dyrevelferda enn regjeringa sitt opphavlege forslag.

Hovudbodskapen er altså berekraftig utvikling. Det er det i regjeringa si melding, det er det i fleirtalet sitt forslag. Me har altså vorte einige om heilheita, og det har vore viktig for oss.

Så ser eg at det ligg på bordet eit forslag frå Venstre. Eg undrar meg litt over det, for når ein har synspunkt på gruppehald av mink, er det då slik at ein òg støttar forslaget til vedtak I, frå fleirtalet, nemleg å ha ei berekraftig utvikling? Formuleringa i forslag nr. 2 kan jo bera preg av at det er litt politisk spel ein ber om, når ein omtalar det som «regjeringens egen stortingsmelding».

I dag skal me fatta eit vedtak, og eg meiner at det av omsyn til dyra og dyrevelferda er behov for at det vert ro rundt pelsdyrhald, slik at bøndene våger å investera i dyrevelferd. Det er det ingen som vil gjera dersom ein har ein konstant trussel om nedlegging hengande over seg. Difor er mi oppfordring, dersom ein ønskjer å styrkja dyrevelferda, og dersom ein reelt sett er oppteken av pelsdyra si velferd, då må ein gje næringa ro og moglegheit for å driva langsiktig.

Me skal gjera eit vedtak i dag, men det står att ein stor jobb for både regjering, forvaltning og bønder, med å følgja opp dei vedtaka som Stortinget har gjort. Men eg mei-

ner – og eg er stolt av – å vera med på ei viktig avgjerd for arbeidsplassar og dyrevelferd i Noreg.

Sveinung Rotevatn (V) [13:42:11]: Tilbake i 2003, då Venstres Lars Sponheim var landbruksminister, vedtok Stortinget ei dyrevelferdsmelding som gav pelsdyrindustrien ein frist på ti år for å få skikk på dei mange dyrevelferdsmessige problema ein såg i næringa. Det har pelsdyrnæringa ikkje klart. No har det gått 14 år, og den faglege dommen frå Veterinærforeninga, frå Rådet for dyreetikk, frå Mattilsynet og – ja – frå Pelsdyrutvalet er at forholda i pelsdyrnæringa framleis ikkje er gode nok, og at ein ikkje har nådd måla som vart sette i dyrevelferdsmeldinga i 2003. Så det er ikkje slik, som ein kan få inntrykk av ut frå representanten Pollestad sitt innlegg, at det er engasjement og følelsar som er det som driv dei som meiner at no er det på tide å seie at nok er nok. Det er ganske tung fagleg dokumentasjon, som ein vel å oversjå.

Så vil eg understreke at det at ein ikkje har nådd måla i dyrevelferdsmeldinga, ikkje nødvendigvis er på grunn av den enkelte oppdrettaren. Eg har sjølv vore på fleire pelsdyrgardar, eg kjenner fleire pelsdyroppdrettarar, og eg kan skrive under på det som blir sagt: at dei aller fleste av dei ønskjer dyra sine det beste. Men det er ikkje slik, som ein kan få inntrykk av ut frå førre innlegg, at fordi ein får selt pelsen, er det per definisjon god dyrevelferd. Det er den logikken som ligg til grunn. Når forholda ikkje er betre enn det dei er, kjem det av sjølve driftsforma, som ikkje er god nok, og som neppe kjem til å bli god nok med det Stortinget vedtek i dag.

Likevel vil regjeringspartia, Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti gje næringa nok ei utsetjing, nok ein sjanse, sjølv om eit stort mindretal i dag kjem til å stemme for ei styrt utvikling. Eg registrerer også at det er betydelege motkrefter internt i regjeringspartia i denne saka. Det er elles også bakka opp av eit stort og vedvarande fleirtal i det norske folket.

Eg trur det er trygt å seie at pelsdyrnæringa lever på lånt tid, fordi det etiske medvitte rundt dyrevelferd er stadig veksande, både i folket og i dei politiske partia, og fordi stadig fleire ser det som Venstre ser, at ville dyr ikkje høyrer heime i små bur. Dei dyra vi driv avl på i Noreg, har naturlege behov: behov for å jakte, for å grave, for å symje; behov som dei ikkje får og ikkje kan få utløp for i eit liv i eit lite nettingbur – før dei blir gjorde om til luksusprodukt som skal eksporterast til Kina og til Russland. Det er difor dette ropet frå Senterpartiet om å innføre eit importforbod er eit slag i lufta. Vi kan gjerne innføre eit importforbod for Venstres del, det er greitt. Men her er det snakk om ei eksportnæring. Det er ikkje nordmenn som driv og kler seg opp i kjempedyre pelskåper, det er kinesarar.

Alle former for dyrehald medfører sjølv sagt ei vekting, der ein på den eine sida må sjå på kor ønskjeleg og nyttig dyrehaldet er, og på den andre sida korleis dyrevelferda blir vareteken. Her har vi mykje å gå på i mange sektorar. Men det burde i det minste vere mogleg å samla seg om at det å ha pelsdyr i små bur for å lage moteprodukt av dei neppe er eit veldig tungtvegande omsyn når ein ser den dårlege dyrevelferda som blir dokumentert på den andre sida av det reknestykket.

Det er også enkelte positive anslag i meldinga. Det kom ein del forslag i meldinga. Det mest substansielle var eit forbod mot gruppehald av mink, som ville ha ført til langt

færre skadar på dyr. Det meinte Høgre–Framstegsparti-regjeringa var eit godt forslag. Men Høgre og Framstegspartiet på Stortinget meiner visst ikkje at det er eit godt forslag. I komitéinnstillinga går det fram at regjeringspartia, saman med Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet, ikkje vil støtte forslaget frå regjeringa. Ein føreslår heller ein diffus modell med store moglegheiter for unntak, som sannsynlegvis vil undergrave heile hensikta.

Korleis kan landbruksministeren leve med at han ikkje eingong finn støtte for sitt eige forslag blant sine egne på Stortinget? Det er vanskeleg for meg å forstå.

Men regjeringspartia skal få ein sjanse til. Eg vil gjerne ta opp Venstres forslag, der vi ber regjeringa innføre eit forbod mot gruppehald av mink, i tråd med det som er skissert. Og så er det jo ei veldig utfordring å be regjeringspartia stemme for forslaget frå deira eigen regjering, men eg har eit håp om at dei kanskje vil ønskje å gjere det likevel.

Presidenten: Representanten Sveinung Rotevatn har tatt opp det forslaget han refererte til.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:47:23]: Dyrevelferda i pelsdyrnæringa er dårleg. Det er veldokumentert. Det er vel berre nokon som har ei slik gudgitt gåve, som representanten Pollestad, som kan dra på ei heilt eiga reise rundt omkring og kome med heilt egne konklusjonar, stikk i strid med det fagfolk har kome fram til. Det fornuf-tige er å avvikle denne næringa, eller i det minste gjere alt vi kan for å avgrense lidingane dyra blir utsette for. Difor var det eit viktig skritt i riktig retning da regjeringa i haust la fram ei pelsdyrmelding som stramma inn regelverket for næringa. Det viktigaste forslaget var eit forbod mot at mink skulle kunne haldast i grupper i bur. Mink er ikkje eit flokkdyr, og som dei fleste andre pelsdyr er dei ikkje dyr som tilpassar seg eit liv i bur. Dei lid, blir stressa, understimulerte og reagerer ved å angripe kvarandre eller skade seg sjølve.

No har Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti fått regjeringspartia med på ein snuoperasjon. No er det likevel ikkje fleirtal for forbod mot gruppehald av mink. Det skal vere lov med mink i gruppebur, så lenge dei er del av «et dyrevelferdsprogram». Forslaget er ein leik med ord, ikkje eit reelt program for dyrevelferd.

Det er to ting som er spesielt med denne snuoperasjonen, for det første at Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet er meir ytterleggående enn regjeringa i denne saka. Kor blei det av forvaltartanken i Kristeleg Folkeparti, der vi som menneske har ei plikt overfor Gud til å forvalte naturen i hans bilete? Korleis klarer Kristeleg Folkeparti å argumentere for at stadig unødig liding er i tråd med partiets moralske prinsipp? Og kva plass har eigentleg dyrevelferd i landbrukspartiet Senterpartiet? Har dyrevelferda spelt ut rolla si? Er alt tillate og skal subsidièrast så lenge det har noko med bønder å gjere?

Det andre spesielle er at regjeringspartia kunne ha sikra eit anna fleirtal i denne saka. SV, Arbeidarpartiet og Venstre stod med opne armar for subsidiært å støtte det opphavlege forslaget frå regjeringa. Kvifor har regjeringa snudd? Kva nye faktum i saka har kome fram som har gjort det nødvendig med ei kuvending? Samtidig som vi har fått ein allianse for pelsdyroppdrett på Stortinget, seier Den norske veterinærforening, Veterinærinstituttet, Rådet for

dyreetikk og Mattilsynet at det er umogleg å sikre god dyreetikk med dagens driftsformer. Veterinærforeininga fortel at dei har fleire veterinærar i Mattilsynet som opplever store faglege og etiske belastningar ved å gjennomføre tilsyn i pelsdyrfarmer. Det lyttar ikkje alliansen for pelsdyroppdrett til.

Paragraf 3 i dyrevelferdsloven seier at dyr skal «beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Det er vanskeleg å argumentere for at pelsdyrdrift er nødvendig, særleg ikkje under dagens forhold. Difor jobbar SV for å leggje ned pelsdyrnæringa gjennom styrt avvikling. Kombinert med omstillingsmidlar for næringa kan vi bli eit land som tar velferda til dyr meir på alvor.

Når næringsforbodet så er på plass, er det naturleg å etablere eit importforbod mot pels frå oppdrett. Det er ingen juridiske hindringar for å seie at nok er nok. Justis- og beredskapsdepartementet slår sjølv fast at norske lovar «ikke gir pelsdyroppdrettere vern mot at det innføres forbod mot pelsdyroppdrett». Tvert imot påpeikte departementet klokt nok at

«hensynet til dyrevelferd, eventuelt til de etiske hensyn som kunne ligge bak et ønske om forbud mot pelsdyropprett, er anerkjente samfunnshensyn som lovgiver utvilsomt kan legge vekt på som grunnlag for et forbud».

Formålet med pelsdyrnæringa er utelukkande å bruke pelsen til minken og reven. Resten er avfall. Men pelsen er det knapt nokon i Noreg som kjøper. Han blir send til utlandet. Ein kan lure på kvifor det er så viktig for desse partia å subsidiere ei næring som fører til store lidningar, og der marknaden er rike kinesarar.

I forkant av presentasjonen av meldinga blei det samla inn 143 000 underskrifter for avvikling av pelsdyrnæringa. Det er ikkje kvardagskost i denne salen. Heller ikkje alle desse menneska blei lytta til av alliansen for pelsdyroppdrett.

SV vurderer å støtte forslaget frå Venstre. Vi kjem tilbake med kva standpunktet vårt til det er.

Rasmus Hansson (MDG) [13:52:33]: Da Stortinget behandlet dyrevelferdsmeldinga i 2002, var det en helt klar forutsetning at det måtte komme på plass en vesentlig forbedring i dyrevelferden i pelsdyrnæringen innen 2013. Det er helt klart at det ikke har skjedd, ikke fordi norske pelsdyroppdrettere er dårligere mennesker enn oss andre – de gjør en kjempeinnsats for å drive næringen sin – men fordi driftsformen i seg selv er umulig å kombinere med god dyrevelferd for rovdyr, noen av de mest avanserte organismene som finnes her på jorda. Å putte dem i små bur kan aldri føre til annet enn dårlig dyrevelferd, og det kan vi ikke fortsette å snakke oss bort fra. Da får vi heller være ærlige nok til å si at det ser vi bort fra.

Det er hyggelig at alle partier i ulik grad ønsker å stille strengere krav for å bedre dyrevelferden, men det er altså to ting det er viktig å ta hensyn til. Det ene er at det ikke går an å kombinere driftsformen med god dyrevelferd. Det andre er at justeringsforslag av typen å forby gruppehold av mink, men likevel tillate det for gårder med såkalt god drift, er i strid med næringens egne økonomiske interesser og i strid med dyrenes biologi. Gruppehold av mink er å tvinge solitære dyr til å være sammen. Det liker de ikke, og det kommer de aldri til å like. Det er også viktig å huske på at det er forskjell på rovdyr, ikke minst her hvor vi har en

president – selv om det er en president med en annen hårfarge enn den som sitter her nå – som er demonstrativt interessert i rovdyr. Ulven er et sosialt rovdyr som liker å være i revirer i flokker, og som bør få lov til det. Minken liker det motsatte og bør få lov til det.

Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet har vurdert det slik at et forbud er gjennomførbart innenfor norsk lov, og at det ikke er behov for en lang overgangstid av juridiske årsaker. Menon Economics vurderer det slik at en styrt avvikling er samfunnsøkonomisk lønnsom. Det forslaget vi har fått fra regjeringen, og som flertallet vil gå inn for nå, tror jeg er en seigpining av pelsdyrnæringen på linje med den seigpiningen vi driver med av dyrene i den næringen.

Det er også viktig å være klar over at Mattilsynet, som er pålagt å holde oppsikt med denne virksomheten, settes i en veldig vanskelig situasjon når de samtidig faglig mener at virksomheten er etisk uholdbar, eller i hvert fall ikke i samsvar med intensjonene i dyrevelferdsloven.

Vi kan være stolte av norsk landbruk. Et bærekraftig landbruk har en sentral plass i næringslivet som skal drive det grønne skiftet, og godt dyrehold er en forutsetning for det. Men da må det dyreholdet ta hensyn til dyrenes grunnleggende behov og naturlige adferd og til faglig kunnskap om de dyrene. Gjør vi ikke det, driver vi ikke dyrehold; vi driver kommersielt dyreplageri.

Miljøpartiet De Grønne har tidligere fremmet forslag om avvikling av pelsdyrnæringen, og derfor er vi glad for at Venstre, SV og nå også Arbeiderpartiet er enig med oss i at en styrt avvikling er best både for dyrene og for næringen, med skikkelige kompensasjonspakker som sikrer overgang til andre virksomheter. Vi stemmer for forslaget fra Arbeiderpartiet, Venstre og SV om en styrt avvikling, og vi vil vurdere å stemme for forslaget fra Venstre om å forby gruppebur. Dermed stemmer vi rimeligvis også mot forslagene til vedtak I og II fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jon Georg Dale [13:57:06]: Eg vil starte med å takke stortingsfleirtalet for at det i all hovudsak i dag sluttar seg til dei forslaga som ligg i regjeringas melding til Stortinget om pelsdyrnæringa.

Etter å ha høyrte dei innleiande innlegga her kan ein få inntrykk av at ein no skal vidareføre grunnlaget for ei næring som ein meiner ikkje har god nok dyrevelferd. Men det er jo ikkje rett. Stortingsfleirtalet i dag seier at vi skal vidareføre grunnlaget for ei næring som vil få eit regelverk som kan sikre tilstrekkeleg god dyrevelferd. Dette meiner eg det er mogleg å få til med det Stortinget i dag vedtek.

Regjeringas utgangspunkt i denne meldinga er at det skal vere mogleg å drive pelsdyrnæring i Noreg, men med ei dyrevelferd som er tilstrekkeleg god. I dag brukar fleire representantar arbeidet tilbake til 2003 og den tiårsfristen næringa fekk på seg til å få til tilstrekkeleg god dyrevelferd, som argument for at ein no skal gjennomføre styrt avvikling. Men det er lite som tyder på at ein då Stortinget behandla dette arbeidet i 2002 og 2003, meinte at dyra ikkje lenger skulle sitje i bur og norske pelsdyrfarmer ikkje skulle vere burbaserte, men det er hovudargumentasjonen ein i dag brukar når ein seier at ein vil ha avvikling. Så argumen-

tasjonen heng ikkje saman dersom ein først skal bruke den tiårsfristen på den eine sida og den argumentasjonen ein brukar for styrt avvikling i dag. Eg trur alle aktørane i dette er tente med at vi er ryddige i vår argumentasjon.

Det stortingsfleirtalet sikrar i dag, er moglegheit for å drive ei næring i Noreg som er viktig i mange distrikt, men med ein klar føresetnad og ei klar forventning om at dyrevelferda skal vere tilstrekkeleg god. Det er heller ikkje slik at alle er einige om tolkinga knytt til dyrevelferd i pelsdyrnæringa. Mange veterinærar meiner at dyrevelferda allereie er tilstrekkeleg god – det meiner ikkje eg, då hadde eg ikkje føreslått ein del av dei tinga som kjem i denne meldinga. Vitskapskomiteen har laga rapportar som seier at i stor grad er dyras velferd varetaken, og så er det også fagleg ueinighet om det. Men den meldinga som vi har lagt fram, er inn- gripende for næringa, og den er inn- gripende av ein grunn åleine: Det er at vi er heilt avhengige av at den produksjonen vi driv i dette landet, har tilstrekkeleg god dyrevelferd på den eine sida, men også tilstrekkeleg låg risiko for skade på den andre. Difor har regjeringa levert fleire forslag som bidreg til det, anten det er arbeid, systematisk, for å hindre skeiv beinstilling eller risikoreduksjon ved forbod mot gruppehald, som reint faktisk i dag vert vedteke. Det vert eit generelt forbod mot gruppehald, men det er moglegheit gjennom eit program som må sikre like god dyrevelferd som ein klarer dersom ein berre har dei i bura, også dersom det er fleire. Det vil gjere at dyrevelferda kan varetakast, og samtidig vil det leggje grunnlaget for at produksjonen også kan føregå på norske pelsdyrfarmer. For meg er det viktig, for når ein vel å seie at vi kan fritt importere, vi kan fritt omsetje pelsdyr i Noreg, så trur ikkje eg at den samla dyrevelferda vert betre av å flytte lønsame arbeidsplassar i Noreg ut av Noreg. Difor er eg gjennomgåande glad for at vi no strammar opp regelverket og sørgjer for at dyrevelferda generelt vert betre, og at dyr vert stimulerte til høgare aktivitet i bur, men også for at vi sørgjer for at risikoen i produksjonen går ned, for vi kan ikkje sjå skadeomfang slik vi har sett i enkelttilfelle i tida vi har bak oss, i tida framover. På det har eg lyst til å vere heilt klar til slutt, for det handlar om pelsdyrnæringas eige truverde.

Det stortingsfleirtalet som no samlar seg, er knapt, og regjeringa har strekt seg for å få dette på plass. Det er ikkje slingringsmon for pelsdyrnæringa til ikkje no å skjønne alvor. Dette fleirtalet er så skjørt at no vel folk å stå opp for pelsdyrnæringa – no må pelsdyrnæringa levere i tråd med den bestillinga Stortinget gjer. Det skal eg sørge for også i regelverksutforminga i tida framover.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Odd Omland (A) [14:02:33]: Avviklingen av gruppeholdet av mink var regjeringens store grep for å bedre dyrevelferden, og flertallsinnstillingen sier, som vi har vært inne på, at et nytt regelverk skal ha et generelt forbud mot gruppehold, men at det åpnes for gruppehold dersom en deltar i et dyrevelferdsprogram.

Har statsråden noen formening om hvor mange eller hvor stor prosentandel av pelsfarmene med mink som kan opprettholde gruppeholdet basert på det vedtaket som nå treffes? Eller innebærer ikke forslaget som i dag fattes, i praksis noen forskjell i forhold til det som regjeringen innstiller – ut fra statsrådets utsagn om at det i all hovedsak er det samme vedtaket?

Statsråd Jon Georg Dale [14:03:25]: Stortinget innfører i dag eit generelt forbod. Det legg eg til grunn. Så skal vi jobbe vidare med regelverksutforminga.

Men det er underleg å høyre argumentasjonen til Arbeidarpartiet, for dei er på begge sider av debatten samtidig. No argumenterer dei med at viss ein berre innfører forbod mot gruppeholdet, er det god nok dyrevelferd. Men det meiner jo ikkje Arbeidarpartiet. Dei vil tvert imot avvikle næringa, uansett kva vi føreslår i dag. Så ein må i alle fall rydde i denne debatten.

Eg meiner det forslaget som Stortinget i dag vedtek, vil sikre eit forbod i botnen. Dersom ein inngår i eit dyrevelferdsprogram, må ein operere med like god og tilstrekkeleg låg risiko som ein ville fått med eit forbod – i dei pelsfarmane som då slepp unna det. Det vil vere eit betydeleg risikoreducerande grep for norske pelsdyr. Det er viktig for meg, og det er viktig for stortingsfleirtalet. Difor er eg nøgd med at vi landar ei slik løysing i dag.

Odd Omland (A) [14:04:24]: Det Arbeiderpartiet sier, er at vi går for en styrt avvikling, og ut fra det er vår argumentasjon at denne avviklingen av gruppeholdet ikke er økonomisk forsvarlig og bærekraftig for næringen, og – som det ble sagt i høringen – at næringen da vil få en ukontrollert avvikling.

Mitt spørsmål er, igjen: Er det forskjell på det Stortinget vedtar, og det statsråden har foreslått? For det er vesentlig for næringen å vite hva de økonomiske forholdene vil være.

Statsråd Jon Georg Dale [14:05:01]: Svaret på det siste er ja. Det er forskjell på det eg først føreslo, og det stortingsfleirtalet vedtek i dag. Som mindretalsregjering pliktar vi oss til å søkje løysingar, og det har vi gjort i denne saka. I all hovudsak er det altså likevel slik at det vert innført eit generelt forbod, men det vert noko fleksibilitet for dei som klarer å oppretthalde tilstrekkeleg god dyrevelferd gjennom eit velferdsprogram i tida fram til forbodet vert innført.

Det er heller ikkje slik at det er høyringsutsegnene frå høyringar i Stortinget som har plassert Arbeidarpartiet der dei er i dag – det er jo landsmøtevedtaket. Det er ei av dei få utfordringane vi har i dag, at mange av dei vi debatterer denne saka med, har hatt ei haldning til dette spørsmålet som er bestemd heilt på førehand, utan å vurdere den substansen som ligg i forslaget frå regjeringa i dag, og som ligg i innstillinga frå stortingsfleirtalet. Det synest eg er synd – spesielt for dei mange pelsdyrbøndene som anten driv berre med pelsdyr eller driv i kombinasjon med annan jordbruksproduksjon, at ein ikkje tek også deira interesser på noko større alvor enn det ein vel å gjere.

Geir Pollestad (Sp) [14:06:17]: Før debatten i dag starta, ville spørsmålet mitt stått fram som litt banalt, men når ein høyrer på debatten, kan ein få inntrykk av at det er eit forbod mot gruppehald som er regjeringa sin politikk, og det som ein har lagt fram ei melding om. Etter mitt syn er det ein del av ein heilskap. Eg ønskjer berre å utfordra statsråden på eitt punkt: Er det forbod mot gruppehald som er regjeringa sin pelsdyrpolitikk, eller er det berekraftig utvikling, slik det er beskrive gjennom NOU, stortingsmelding og no innstilling?

Statsråd Jon Georg Dale [14:06:59]: Det er først og fremst berekraftig utvikling basert på tilstrekkeleg god dyrevelferd, med låg nok risiko for pelsdyra. Det legg heile meldinga opp til gjennom å seie veldig tydeleg at det bør det vere grunnlag for. Vi har søkt å samle fleirtal for det i Stortinget også, at det bør vere grunnlag for å vidareføre norsk pelsdyravl, men det må vere tilstrekkeleg god dyrevelferd – det kjem innstrammande grep for det i denne meldinga – og det må vere låg nok risiko. Det meiner eg Stortinget i dag løyser på ein tilfredsstillande god måte når ein legg eit generelt forbod til grunn, og seier at viss ein ikkje skal verte omfatta av forbodet – som ein då vel å innføre – må ein levere betre dyrevelferd enn vi gjer i dag, med målbare kriterium og tilstrekkeleg lågt skadepotensial. Det meiner eg er ein god måte å balansere dei omsyna på, og regjeringa er difor tilfreds med at vi i all hovudsak får fleirtal for dei grepa som vi føreslår for dagens pelsdymæring.

Sveinung Rotevatn (V) [14:08:20]: Statsråden seier at regjeringa i all hovudsak får gjennomslag her i dag. Det er freistande å spørje om det ikkje hadde vore fint å få fullt gjennomslag, i og med at eg skjønar at Senterpartiet og Kristeleg Folkeparti støttar hovudlinja til regjeringa om at ein skal ha vidare drift, og at det er fleirtal for å innføre eit forbod mot gruppehald av mink. Det burde jo vere å føretrekkje for ein statsråd. Eg vil gå litt vidare på det sporet, fordi det som i debatten blir framheva som argument frå Høgre og Framstegspartiet for snuoperasjonen når det gjeld mink, er at det har kome fram ny informasjon, som det heiter – ein har lært meir. Då vil eg gjerne spørje: Kva grunnarbeid er det som her er gjort frå Landbruks- og matdepartementet si side? Er det nokon som helst aktør som var på høyring her i Stortinget, som ein ikkje hadde kontakt med i utarbeidinga av meldinga? Er det nokon argument som her kom fram, som ikkje var komne fram då statsråd Dale føreslo nettopp eit forbod mot gruppehald av mink, utan unntak?

Statsråd Jon Georg Dale [14:09:21]: Nei, i all hovudsak er mine vurderingar i denne stortingsmeldinga baserte på dei høyringsinnspela som kom, etter høyringa av NOU-en, og egne vurderingar frå både departementet og meg av kva som skal til for å sikre ei berekraftig utvikling i pelsdyrhaldet med tilstrekkeleg god dyrevelferd og låg nok risiko. Det kan godt vere at Stortinget har vurdert det noko annleis enn det eg har gjort. Det har eg i så tilfelle respekt for, men i sum opplever eg at det kjem lite nytt. I sum opplever eg også at vi i all hovudsak får gjennomslag. Det høyrer ut som vi no ikkje gjennomfører eit forbod mot gruppehald, men vi gjer det. Vi vedtek i grunnen eit forbod mot gruppehald i utgangspunktet, og ein må altså gjennom eit eige program, vise tilstrekkeleg dokumentasjon på at ein med gruppehald klarer å oppretthalde den dyrevelferda som vi forlanger for dei som ikkje har gruppehald, for å få lov til å fortsetje. Det gjer at eg meiner at desse omsyna er varetekne.

Sveinung Rotevatn (V) [14:10:23]: No vil jo tida vise kor store dei unntaka blir, i og med at stortingsfleirtalet og komitéinnstillinga ikkje seier noko om kva nivå det skal vere på denne dyrevelferda. Eg får velje å ta statsråden på ordet. Om han ikkje ser at det er de facto eit forbod, legg

eg til grunn at her kjem departementet til å leggje til grunn så sterke føringar at det er det vi snakkar om. Det er i alle fall mitt håp.

Men eg vil stille eit spørsmål til. Det står tydeleg i meldinga og i innstillinga at vurderingar frå Pelsdyrutvalet, Mattilsynet og andre er at ein ikkje har nådd dei dyrevelferdsmåla som vart sette i meldinga frå 2003 – dei er ikkje nådde. Departementet og statsråden skriv likevel at vi er på rett veg. Det kan ein jo alltid seie. Men då er spørsmålet mitt: Kva om ein framleis ikkje har nådd desse måla om nokre år? Vil ein då få ei ny utsetjing, med eit skjørt fleirtal, eller er det i realiteten ikkje meininga at desse måla skal bli nådde?

Statsråd Jon Georg Dale [14:11:27]: Det er definitivt meininga at desse måla skal bli nådde, men eg trur ikkje vi når dei viss Stortingets mindretal i dag bruker all si tid i åra framover på å undergrave det stortingsfleirtalet som no etablerer seg. For vi treng faktisk at det er føreseieleg for aktørane som skal gjere investeringar. Nokre av dei må leggje om produksjonen sin. Andre av dei må ta ned dyretallet sitt. Det er faktisk mange grep dei skal ta. Viss usikkerheita som Venstre og andre prøver å bidra til i denne diskusjonen, får leve, er det vanskelegare å nå måla. Eg trur at også stortingsfleirtalet må bestemme seg for kva dei faktisk er opptekne av. Er dei opptekne av at når stortingsfleirtalet i dag bestemmer seg for at vi skal vidareføre grunnlaget for denne næringa, skal det skje med best mogleg dyrevelferd, eller skal ein snakke basert på at ein primært ønskjer ei avvikling? Det er det som er dilemmaet her. Eg trur at vi alle må ta ansvar for å vere tydelege på kva slags føresetnader næringa no har å halde seg til. Det gjorde regjeringa, og det gjer stortingsfleirtalet i dag.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [14:12:38]: Flertallet i stortingssalen i dag vil si at vi skal ha en videreføring av pelsdyroppdrett i Norge. Det er også klare innstramninger som dette flertallet har stilt seg bak.

Vi har vært opptatt av at vi nå innfører et forbud mot gruppehold av mink. Hvis man skal få unntak for dette gruppeholdet, må man være med i et dyrevelferdsprogram. Det tar et års tid å se om man kan få lov til å være med på det, for det har noe med minkens biologiske klokke å gjøre. Men spørsmålet mitt går på når et slikt program kan være på plass. I innstillingen sier vi at myndighetene må få «noe tid til å utforme (...)». Fra Kristelig Folkepartis side sier vi at ja, vi skal gi noe tid, men ikke mer.

Statsråd Jon Georg Dale [14:13:35]: Eg kjem raskt i etterkant av denne debatten til å ta kontakt med aktørar frå næringa, anten det er Pelsdyralslaget, Bondelaget eller andre aktørar, for å be om forslag frå dei på indikatorar. Så kjem eg til å gjere ei sjølvstendig vurdering av dei målt mot dei føresetnadene som Stortinget i dag set. Stortinget seier jo at myndighetene skal både godkjenne dei krava som vert fastsette, og kontrollere dei. Det gjev oss god moglegheit til regelverksutforming som varetek både tilstrekkeleg god dyrevelferd, og låg risiko. Det vil vere eit prioritert arbeid i departementet. Så handlar det om to ting. Det skal jo også, basert på dette, innførast eit generelt forbod mot gruppehald. Det vil også krevje ein del arbeid. Innfasingstidspunkta både på velferdsprogrammet

og på vedtaket om generelt forbod mot gruppehald vil eg kome tilbake til Stortinget med så snart vi har oversikt over framdrift i det arbeidet.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Torhild Aarbergsbotten (H) [14:14:59]: Jeg er svært glad for at et flertall i Stortinget i dag vedtar en bærekraftig utvikling av pelsdyrnæringen. Det stilles strenge krav til dyrevelferd, som jeg mener bør framstå som et forbilde for hvordan vi kan stimulere til god dyrevelferd også i andre dyrehold. Ved å åpne opp for at dyreholdere som kan dokumentere god dyrevelferd, får tillatelse til å fortsette med gruppehold av mink, gir vi gulrøtter som stimulerer til å ta godt vare på dyrene sine.

Så sent som i 2011 ble det gjort endringer i forskriften for hold av pelsdyr. Det ble da gjort store investeringer i bedre anlegg. Alle dyr har fått frostfrie vanningsanlegg og aktivitetsobjekter. Et viktig grunnlag for endringen av forskriften var Vitenskapskomiteen for mattrygghets rapport fra 2008, som sa:

«Positive konsekvenser av gruppehold er også funnet som mindre pelsnag, og mindre stereotype og mindre beskyttet aggresjon.»

Pelsdyrnæringen er det eneste dyreholdet som har satt strengere krav til seg selv enn gjeldende regelverk, og den har et eget sertifiseringssystem. Den gir seg selv bl.a. pålegg om maks to mink per bur i besetninger som ikke tilfredsstiller kravene til FarmSert, og har krav om egne veterinærtilsyn utenom Mattilsynets tilsyn. Mattilsynet har også hatt et særlig strengt kontrollregime for oppfølging av pelsdyrnæringen, men har likevel ikke funnet flere brudd i pelsdyrnæringen enn i annet dyrehold.

Jeg vil påberope meg å kjenne pelsdyrnæringen godt etter over 20 år som praktiserende veterinær på heltid og deltid i distrikter med stort innslag av pelsdyr. Alle dyr skal behandles med respekt og ha en oppstalling som gir dem opplevelsen av å ha det bra. Det betyr at de skal ha mat og ly, de skal være friske og skadefrie og kunne leve med sin adferd så godt som mulig.

God dyrevelferd handler om så mye mer enn direkte sår og skader. Noen ganger er det faktisk bedre for både dyr og eier å bruke mekaniske innretninger for å fikserte dyr slik at de blir roligere. Det gir mindre stress enn at mennesker skal holde dem fast. Det gjøres f.eks. ved inseminering av alle dyrearter. Derfor er jeg veldig glad for at flertallet gir muligheter for å bruke instrumenter ved ulike inngrep, som faktisk gir bedre dyrevelferd enn om en ikke fikk adgang til bruk.

Vi må ikke tape av syne at etiologi handler om hvordan dyrene selv oppfatter at de lever sitt liv. Det handler ikke om hvordan vi føler at dyrene har det. At et dyr trives og har det bra, vises ved at det vokser, har bra pels, er fruktbart, har tillit til mennesker og ikke har forhøyede verdier av stresshormon i kroppen. Undersøkelser av stresshormon hos pelsdyr viser at nivået ikke er høyere enn hos andre produksjonsdyr. Det skal ikke bety at vi ikke skal jobbe videre for at dyrene skal få det enda bedre, og det gjelder alle dyrehold.

Men den kanskje viktigste faktoren for å legge til rette for god dyrevelferd er å sikre at næringen er økonomisk

bærekraftig, og gi den forutsigbarhet. Det håper jeg at vi klarer å gjøre gjennom vedtakene vi gjør i dag.

Oskar J. Grimstad (FrP) [14:18:14]: I denne diskusjonen får vi eit inntrykk av at det står om Noreg når det gjeld alt pelsdyrhald framover, noko som slett ikkje er ein realitet. Men om pelsdyrhald skulle nyetablerast, ville Noreg vere eit av få land med eit kontrollsystem som varretar dyrevelferd, og som har jamlege kontrollar av at lovverket blir respektert. Så realitetane blir at dersom ein avviklar pelsdyrnæringa her til lands, vil ho fortsetje å auke i land der dyrevelferda er betydeleg meir utfordra. Dette er realitetane, og eit land med 1 promille av verdas befolkning er ikkje avgjerande for om det framleis skal vere pelsdyrhald i verda.

Og ja, det har vore eksempel her til lands på at dyrevelferda ikkje har vore slik som vi kunne forvente, men då er det blitt tatt fatt i, og vi forventar at ein vidare framleis fokuserer veldig på dette innanfor alt dyrehold.

Det har dessverre også innanfor anna dyrehold vore tragediar av ulike sortar, og store lidningar har blitt avdekte, men likevel har vi ikkje sett krav om nedlegging av heile næringar. Men la meg understreke at dyrehold er viktig, og ein samla komité er einig i at det skal vere på ein forsvarleg og god måte.

Denne næringsverksemda som pelsdyrhald er, har i stor grad blitt driven i næringsfattige bygder i vårt langstrekte land. Som representant for Møre og Romsdal har eg fleire gonger besøkt anlegg, og eg hugsar spesielt eit besøk i Hjørundfjorden der eigaren med stoltheit viste fram besetninga si. Hjørundfjorden er i lag med Geirangerfjorden av stor interesse også for reiselivsnæringa, og då spesielt gjennom cruiseskipbesøk langs fjorden. Dei opplever velstelte gardar langs fjorden, der ein klarer å halde sitt levebrød gjennom gardsdrift og pelsdyrhald, utan at det er andre alternativ. Når Arbeidarpartiet då vil leggje ned denne næringa, spør eg: Kva er alternativa i ei brattlendt li der ein har fjorden nedanfor seg, slik som i f.eks. Hjørundfjorden og delar av Geirangerfjorden? Ingen. Gjengroing og fråflytting vil vere resultatet når arbeidet forsvinn, og litt etter kvart vil verdiane som desse gardane representerer gjennom kulturlandskapet, forsvinne og bli lite attraktive også for reiselivet. Det betyr at det er samanhengar som ein ikkje kan sjå bort ifrå.

Så er det også slik at det handlar om føleri opp mot ei lovleg og viktig næring for mange. La meg berre slå fast med det same at dette er ei lovleg næringsverksemd, i lag med mange andre som inneheld dyrehold. Men som forbrukar står ein fritt til å bruke marknadsmakta si gjennom ikkje å kjøpe klede med pels.

Som samfunn fjernar vi oss meir og meir frå realitetane, og fleire og fleire trur at mat og løn kjem frå ein aktivitet framfor ein datamaskin. Til ein viss grad er dette rett, men det ein opplever frå datamaskinen og gjennom Facebook og liknande sosiale nettverk, er ikkje alltid forankra i verkelegheita, noko vi kunne sjå gjennom Kjendis-Farmen, der vi såg at ein slakta ein gris, og det skapte store opptøyar.

Morten Wold (FrP) [14:21:36]: Lite engasjerer folk så kraftig som dyrevelferd. Det ser vi også på engasjementet i denne saken. Den vekker følelser, ja endog sinne hos enkelte, fordi flertallsinnstillingen ikke gir det utfallet pelsdyrnotstanderne ønsker, nemlig en avvikling av næ-

ringen i Norge. Men hvis vi legger følelsene til side og ser på fakta, ser vi at knapt noe land i global målestokk vil ha et strengere regelverk og et sterkere forhold til dyrenes velferd enn oss, etter at dagens flertallsinnstilling vedtas. Og nettopp dyrevelferd er viktig for Fremskrittspartiet. Derfor har vi i årevis jobbet for etableringen av et eget dyrepoliti her til lands. Endelig har vi fått gjennomslag. Min mening er at en opprettholdelse av pelsdyrnæringen undergitt enda strengere bestemmelser og med et generelt forbud mot gruppehold ikke er en kontradiksjon til dette. For det er viktig å understreke at vi med noen ytterst få unntak har dyktige og seriøse pelsdyroppdrettere i Norge. Sammenholdt med det norske regelverket og den strenge offentlige kontrollen av næringen gjør det at norsk pelsdyrproduksjon er blant de beste i verden.

Etterspørselen etter pelsprodukter er økende på verdensmarkedet, og da kan det være verdt å minne om at 99 pst. av minken og 98 pst. av reven oppdrettes utenfor Norges grenser. Et totalforbud i Norge vil derfor ha forsvinnende lite å si for totaliteten i verdens pelsdyrproduksjon. Da er jeg mer komfortabel med at vi viderefører en næring som driftes ansvarlig, under streng kontroll og med et gjennomgående fokus på dyrevelferd, noe jeg selv mener å ha sett, bl.a. gjennom besøk hos en pelsdyrbonde i Hallingdal i Buskerud, som er fylket jeg representerer. Jeg er nemlig rimelig sikker på at dersom vi forbyr pelsdyroppdrett i Norge, vil produksjonen bare flytte seg til andre land med mer liberale regelverk og mindre kontroll, og der dyrevelferden har atskillig dårligere kår. Det er etter min mening en tankegang som sier «ute av syne, ute av sinn», og det løser ingen problemer, men kan kanskje gjøre at noen føler at de har fått vasket sine hender og fått bedre samvittighet.

Det er også viktig å understreke at pelsdyrnæringen er økonomisk lønnsom, den er distriktbasert, og den er en internasjonalt konkurransedyktig eksportnæring som kan sikre arbeidsplasser og god økonomi for flere gårdsbruk. Det er ca. 245 pelsdyrgårder i Norge, hvorav halvparten også har annen landbruksproduksjon. Det viser at pelsdyrnæringen også som tilleggsnæring er viktig for mange, gjennom å bidra til at bønder på mindre gårdsbruk i distriktene har mulighet til å utnytte ressursgrunnlaget på gården, noe som igjen øker sysselsetting og verdiskaping i landbruket.

Sveinung Rotevatn (V) [14:24:44]: Eg skjønner at representanten Grimstad har sete og sett på Kjendis-Farmen og fått det for seg at vi flyttar oss stadig lenger vekk frå røtene våre gjennom Facebook osv. Eg har ikkje sett på Kjendis-Farmen, eg veit ikkje når det er meint å finne stad, men eg kan seie at det må i så fall vere eit godt stykke utpå 1900-talet før ei eventuell pelsdyrdrift skulle vere aktuelt der. Det er ikkje slik at røtene våre i jordbruket ligg i oppdrett av mink og rev og i å selje pelskåper til Kina. Dette er ei ganske ny næring i Noreg – med god grunn.

Eg registrerer at hovudargumentet frå dei frå Høgre og Framstegspartiet som er oppe her og argumenterer med ganske sterk patos om kvifor det er så viktig å halde på med dette, er at ein har det i andre land, så der vil behovet bli dekt. Det er ein litt slik avart av argumentet om at viss ikkje Noreg pumpar opp mest mogleg olje og gass, vil andre gjere det i staden. Der er det eit betre argument, i og

med at behovet for energi er ganske stort og vedvarande. Men ein skal vere godt ute på høgresida for å tru at behovet for pelskåpe er ein slags konstant faktor.

I norsk pelsdyrnæring driv ein ei ganske heftig marknadsføring for å få selt produkta sine, bl.a. i Kina. Det har ein sjølvsagt lov til å gjere, men det er ikkje slik at eit bortfall av norsk produksjon automatisk blir fylt av andre.

Eg vil leggje til at det er ikkje så forferdeleg stor forskjell på måten ein produserer pelsdyr på i Noreg og i andre land. Det er det heller ingen grunn til å tru, skal ein følge logikken til dei som er her oppe, for det blir framført at det per definisjon er god dyrevelferd fordi pelsen blir fin – då må det jo vere god dyrevelferd. Ja vel, korleis vil då andre land få selt pelsen sin, viss dei ikkje har god dyrevelferd? Dette heng ikkje på greip – for å låne landbruksministeren sine ord.

Det vart framført eit poeng om at Stortinget aldri bad om at ein ikkje skulle drive med burdrift. Det er for så vidt korrekt, men det som står i innstillinga, er

«Departementet noterer seg at både pelsdyrutvalget og Mattilsynet vurderer at det fremdeles er velferdsutfordringer i norsk pelsdyrhold, og at mangel på dokumenterte alternative driftsmåter, uten bruk av nettingbur, har vanskeliggjort en vesentlig bedring av dyrevelferden slik dyrevelferdsmeldingen etterlyste.»

Så får en sjølvsagt trekkje sine egne konklusjonar av det: Er dette egentleg ei innrømming av at vi med ei slik driftsform aldri vil nå desse måla? Det kunne det for så vidt vere interessant å høyre landbruksministeren sitt syn på.

Oskar J. Grimstad (FrP) [14:27:39]: Eg må seie at det i grunnen var ganske illustrerande: Eg må innrømme at det er ikkje så ofte eg set meg ned og ser på tv, men då eg såg på Kjendis-Farmen at ein skulle drive gard, og ein så kom til det stykket då ein måtte slakte dyra for å overleve, og det blei så vanskeleg fordi ein var glad i dyra sine, var det det som var motstykket. Vi veit jo at alle bønder som driv gard, er glade i dyra sine. Også dei aller, aller fleste som har pelsdyr, er glade i dyra sine og viser dei fram med stoltheit. Det var poenget mitt med dei besøka eg hadde til Hjørundfjorden, og det eksemplet frå Hjørundfjorden som eg tok fram. Dei er glad i dyra sine, dei viser ein velstelt gard, dei viser dyr som tilsynelatande har det veldig bra. Eg er ikkje veterinær, men det har også vore veterinærar som har hatt ordet i dag, og som seier at i all hovudsak går dette bra.

Så har vi nokre få unnatak, som det også er i andre næringar. Vi har jo sett tragediar der heile besetninga har svoltet i hel på bås, utan at det blir sett fram krav om at ein skal leggje ned mjølkeproduksjonen eller kjøttproduksjonen av det same. Det som er mitt poeng, er at ein ikkje kan generalisere innanfor éin del av ein sektor og seie at dette skal leggjast ned fordi det er uetisk, og fordi dyrevelferda ikkje blir varetatt, når ein veit at dette er ei lovleg næring. Dette er ei næring som i all hovudsak blir driven på ein ordentleg og skikkeleg måte. Også respekten for dei som driv skikkeleg, er utfordra. Eg forstår at for dei som er pelsdyrhaldarar når desse dårlege eksempla kjem fram, er det smerteleg å representere næringa, men det er heldigvis unnatak.

Som eg sa, dette speglar av veldig mykje føleri. Og det er no ein gong slik at kvar enkelt av oss, dersom vi ikkje

ønsker at pelsdyrhold skal vere ein del av kvardagen, gjer det beste gjennom den makta som vi som forbrukarar har – lar vere å kjøpe klede med pelskrage, lar vere å kjøpe pelskåpe, osv. Det er den beste måten å gjere det på.

Igjen: Eg føreset at denne næringa – som anna dyrehold – blir driven på ein måte som gjer at vi kan vere trygge på at dyrevelferda blir varetatt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering.

Når det gjelder sak nr. 1, som var redegjørelser av utenriksministeren og forsvarsministeren, er den allerede vedtatt oversendt utenriks- og forsvarskomiteen.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker til godkjenning av protokoll av 19. mai 2016 om Montenegros tiltredelse til traktaten for det nordatlantiske område av 4. april 1949.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 5 (2016–2017) – om Nordisk samarbeid – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 20 (2015–2016) – Rapport fra Stortingets delegasjon til Nordisk råd om virksomheten 2. halvår 2015–1. halvår 2016 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

vedtak:

Dokument 19 (2015–2016) – Årsrapport for virksomheten til Stortingets delegasjon for arktisk parlamentarisk samarbeid for perioden 12. september 2015–16. september 2016 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Line Henriette Hjemdal på vegne av Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 2, fra Line Henriette Hjemdal på vegne av Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 3–5, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Forslagene nr. 4 og 5, fra Miljøpartiet De Grønne, er i løpet av debatten omgjort til oversendelsesforslag.

Forslag nr. 4 lyder i endret form:

«Det henstilles til at regjeringen, som et ledd i implementeringen av FNs bærekraftsmål der vi forplikter oss til «Innen 2030 halvere andelen matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, herunder svinn etter innhøsting», å iverksette hensiktsmessige tiltak for å øke befolkningens kunnskap om matsvinn og forebygging av dette.»

Forslag nr. 5 lyder i endret form:

«Det henstilles til at regjeringen, som et ledd i implementeringen av FNs bærekraftsmål, sørger for at forebygging av matsvinn inkluderes i hovedområdet «mat og forbruk» i læreplanen for mat- og helsefaget i grunnskolen.»

Presidenten vil foreslå at forslagene oversendes regjeringen uten realitetsvotering. – Det anses vedtatt.

Det voteres over forslag nr. 1, fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for utvikling av ny teknologi og emballasje som kan bidra til å redusere matsvinn.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Voteringstavlene viste at det var avgitt 86 stemmer mot og 17 stemmer for forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

(Voteringsutskrift kl. 14.40.21)

Line Henriette Hjemdal (KrF) (fra salen): President! Jeg voterte riktig, men jeg reiste meg. Så i tilfelle noen støttet meg, ber jeg om ny votering.

Presidenten: Da tar vi voteringen på nytt.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 85 mot 18 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.40.56)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en holdningskampanje for å øke forbrukernes kunnskap om matsvinn og forebygging av dette.»

Senterpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Kristelig Folkeparti ble med 84 mot 18 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.41.15)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 3, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det i utredningen av en matkastelov spesielt vurderes tiltak som hindrer at det i verdikjeden fra produsent til butikk kastes fullverdige matvarer med ukurant størrelse eller fasjon.»

De som stemmer mot forslaget, bes reise seg. Det betyr at alle reiser seg unntatt Miljøpartiet De Grønne.

Gunnar Gundersen (H) (fra salen): President! Vi har under debatten varslet at dette forslaget kan vi støtte. (Samtykkes i salen.)

Presidenten: Da gjør vi det på nytt igjen. De som støtter forslaget, behager å sitte i ro. De som er imot, reiser seg.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble enstemmig bifalt.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen utrede hvordan datostemplingen på matvarer kan forbedres for å redusere matsvinn.

II

Stortinget ber regjeringen, gjennom den planlagte avfallsmeldingen, adressere utfordringer knyttet til mats-

vinn, herunder hvordan kommuner kan håndtere matavfall på en best mulig måte.

III

Stortinget ber regjeringen utrede behovet for en matkastelov som omfatter næringsmiddelindustrien og dagligvarebransjen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Videre var innstilt:

IV

Dokument 8:9 S (2016–2017) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Rig-mor Andersen Eide og Geir Sigbjørn Toskedal om tiltak for å redusere matsvinn – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt to forslag. Det er

– forslag nr. 1, fra Odd Omland på vegne av Arbeiderpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti

– forslag nr. 2, fra Sveinung Rotevatn på vegne av Venstre

Det voteres over forslag nr. 2, fra Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre forbud mot gruppehold av mink, slik dette er skissert i regjeringens egen stortingsmelding.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget. Sosialistisk Venstreparti vil støtte forslaget subsidiært.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Venstre ble med 94 mot 9 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.43.13)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2017 fremme for Stortinget egen sak om styrt avvikling av pelsdyrnæringen, og sikre at nødvendige omstillingsmidler for etablering av ny landbruksvirksomhet basert på gårdsbrukets ressurser blir stilt til rådighet i avviklingsperioden.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti ble med 59 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 14.43.31)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre slikt

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen legge til grunn alternativet med bærekraftig utvikling for pelsdyrnæringen.

II

Stortinget ber regjeringen utforme et regelverk som har et generelt forbud mot gruppehold av mink, men åpner for gruppehold av mink på gårder som deltar i et dyrevelferdsprogram og som oppfyller strenge krav til dyrevelferd målt etter objektive og etterprøvbare dyrevelferdsindikatorer.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Venstre, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 58 mot 44 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 14.43.51)

Videre var innstilt

III

Meld. St. 8 (2016–2017) – om Pelsdyrnæringen – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 8 [14:44:08]

Referat

1. (115) Statsministerens kontor melder at

1. lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom Akademikerne og Spekter i forbindelse med tariffoppgjøret 2016 (helseforetakene) (Lovvedtak 31 (2016–2017))
2. lov om endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.) (Lovvedtak 32 (2016–2017))
3. lov om godtgjørelse for stortingsrepresentanter (stortingsgodtgjørelsesloven) (Lovvedtak 33 (2016–2017))
4. lov om endring i lov 6. juni 1975 nr. 29 om eideoms-skatt til kommunane (eigedomsskattelova) (Lovvedtak 34 (2016–2017))
5. lov om endringer i lov 13. juni 1975 nr. 35 om skattlegging av undersjøiske petroleumsforekomster mv. (petroleumsskatteloven) (Lovvedtak 35 (2016–2017))
6. lov om endring i lov 24. mai 1985 nr. 28 om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven) (Lovvedtak 36 (2016–2017))

7. lov om endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) (Lovvedtak 37 (2016–2017))
8. lov om endringer i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) (Lovvedtak 38 (2016–2017))
9. lov om endringer i lov 12. desember 2003 nr. 108 om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner, fylkeskommuner mv. (merverdiavgiftskompensasjonsloven) (Lovvedtak 39 (2016–2017))
10. lov om endring i lov 28. mai 2004 nr. 29 om register over opplysninger om valutaveksling og overføring av betalingsmidler inn og ut av Norge (valutaregisterloven) (Lovvedtak 40 (2016–2017))
11. lov om endringer i lov 17. juni 2005 nr. 67 om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) (Lovvedtak 41 (2016–2017))
12. lov om endringer i lov 21. desember 2007 nr. 119 om toll og vareførsel (tolloven) (Lovvedtak 42 (2016–2017))
13. lov om endringer i lov 19. juni 2009 nr. 58 om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven) (Lovvedtak 43 (2016–2017))
14. lov om endringer i lov 9. desember 2011 nr. 52 om endringer i skatteloven (Lovvedtak 44 (2016–2017))
15. lov om endringer i lov 22. juni 2012 nr. 43 om arbeidsgivers innrapportering av ansettelses- og inntektsforhold m.m. (a-opplysningsloven) (Lovvedtak 45 (2016–2017))
16. lov om endring i lov 11. januar 2013 nr. 3 om Statens innkrevingssentral (SI-loven) (Lovvedtak 46 (2016–2017))
17. lov om endringer i lov 27. mai 2016 nr. 14 om skatteforvaltning (skatteforvaltningsloven) (Lovvedtak 47 (2016–2017))
18. lov om endring i lov 17. juni 2016 nr. 64 om åpenhet om eierskap i medier (Lovvedtak 48 (2016–2017))
19. lov om endringer i introduksjonsloven (innføring av forsøkshjemmel) (Lovvedtak 30 (2016–2017))
20. lov om endringer i introduksjonsloven (samordning med andre offentlige ytelser) (Lovvedtak 29 (2016–2017))
21. lov om endringer i lov om trdomssamfunn og ymist anna og i lov om tilskott til livssynssamfunn (om statstilskott til Den norske kyrkja til pensjonspremie og egenkapital) (Lovvedtak 27 (2016–2017))
– er sanksjonert under 20. desember 2016
2. (116) Innberetning fra valgkomiteen om endringer i de faste komiteers sammensetning (Innberetning 1 (2016–2017))
Enst.: Nr. 115 og 116 vedlegges protokollen.
3. (117) Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om nasjonale tiltak for å stanse forsøpling av havet og kysten (Dokument 8:31 S (2016–2017))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
4. (118) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Terje Breivik, Sveinung Rotevatn, Ola Elvestuen, Ruth Grung og Torgeir Micaelsen om endringer i sprøyteromsordningen med lokaler for

- injeksjon av narkotika (Dokument 8:28 S (2016–2017))
5. (119) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jorid Holstad Nordmelan, Hadia Tajik, Ingvild Kjerkol, Torgeir Micaelsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiten og Tove Karoline Knutsen om lavterskel psykisk helsetilbud i alle kommuner (Dokument 8:29 S (2016–2017))
Enst.: Nr. 118 og 119 sendes helse- og omsorgskomiteen
6. (120) Representantforslag fra stortingsrepresentant Rasmus Hansson om et løft for dyrevelferden i Norge (Dokument 8:32 S (2016–2017))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
- Presidenten:** Da er sakene på dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.45.